

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI**

**EVDE ENGELLİ BAKIM HİZMETİ VEREN AİLELERDEKİ KADINLARIN
İSTİHDAMI VE SOSYAL AÇIDAN GÜÇLENDİRİLMESİ: ANKARA PURSAKLAR
GELECEĞİM ELİMDE PROJESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SALİH ÇILDIR

DANIŞMAN: PROF. DR. MUSA ŞAHİN

**YALOVA
TEMMUZ 2024**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

EVDE ENGELLİ BAKIM HİZMETİ VEREN AİLELERDEKİ KADINLARIN İSTİHDAMI
VE SOSYAL AÇIDAN GÜÇLENDİRİLMESİ: ANKARA PURSAKLAR GELECEĞİM
ELİMDE PROJESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SALİH ÇILDIR
228118022

DANIŞMAN: PROF. DR. MUSA ŞAHİN

YALOVA
TEMMUZ 2024

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “**Evde Engelli Bakım Hizmeti Veren Ailelerdeki Kadınların İstihdamı, Sosyal Açıdan Güçlendirmesi: Ankara Pursaklar Geleceğim Elimde Projesi Örneği**” başlıklı bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum araştırmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İmza

Salih ÇILDIR

ÖNSÖZ

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bir kandil gibi karanlığımı aydınlatan, bilgimin ve düşünce ufkumun sınırlarını zorlamaya teşvik eden, müşkülüm olduğunda bana bir telefon uzaklığında olan, sadece aklıma değil gönlüme de yol gösteren gerçek bir münevver sayın danışman hocam Prof. Dr. Musa ŞAHİN'e; her zaman yanımda olduğu ve benden desteğini hiçbir zaman esirgemediği için Eşim Hatice ÇILDIR'a; beraber çalıştığım tüm mesai arkadaşlarıma beni teşvik edip yüreklendirdikleri için teşekkür ederim.

Bu tez çalışmasının esasını teşkil eden Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü'nde meslek elemanı olarak çalışan 'Geleceğim Elimde' (GEP) projesine katkı sunan başta Ayça GÖZÜM hanımefendi olmak üzere tüm proje ekibine ve Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi'nin tüm personeline teşekkür ederim.

Temmuz – 2024

Salih ÇILDIR

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
ÖZET	xi
ABSTRACT.....	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Problemi ve Hipotezi	5
1.4. Araştırmanın Önemi ve Özgünlüğü	5
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Kavramlar ve Tanımlar	7
2.1.1. Sosyo ekonomik destek psikososyal destek açısından güçlendirme	7
2.1.2. Evde bakım.....	8
2.1.3. Kadın İstihdamı	9
2.1.4. Sosyal güçlendirme.....	10
2.2. Kuramlar ve Yaklaşımlar	11
2.2.1. Sistem kuramı: Evde bakım ve istihdam sistem kuramı	11
2.2.2. Sistem kuramının önemi	12
2.2.3. Sistem kuramının temel prensipleri	12
2.2.3.1 Ayrılmazlık ilkesi	12
2.2.3.2. Etkileşim ve bağlantı	12
2.2.3.3. Değişim ve gelişme	12
2.2.4. Evde bakım istihdam sisteminin tanımı	12
2.2.4.1 Evde bakım nedir?.....	12
2.2.4.2. Evde bakım hizmetleri.....	12
2.2.4.3. Evde bakımın amacı	13
2.2.5. Evde bakım istihdam sisteminin amacı.....	13
2.2.5.1. Yaşlı ve engellilerin desteklenmesi	13

2.2.5.2. Bağımsız yaşamın sağlanması	13
2.2.5.3. Sosyal entegrasyonun desteklenmesi	13
2.2.6. Evde bakım istihdam sisteminin avantajları.....	13
2.2.6.1. Evde bakımın avantajları	13
2.2.6.2. Aile içi bağların güçlenmesi	13
2.2.6.3. Kişiselleştirilmiş bakım	14
2.2.6.4. Evde bakım hizmetlerinin avantajları.....	14
2.2.7. Evde bakım istihdam sisteminin zorlukları.....	14
2.2.7.1. Mali zorluklar.....	14
2.2.7.2. Profesyonel bakım eğitimi	14
2.2.7.3. Bakım kalitesi	15
2.2.8. Evde bakım hizmetlerinin dezavantajları.....	15
2.3. Güçlendirme yaklaşımı.....	16
2.3.1. Güçlendirme yaklaşımının sosyal hizmete etkisi	16
2.3.1.1. Fertlerin güçlenmesi	16
2.3.1.2. Topluluk gelişimi	17
2.3.1.3. Sosyal adaletin teşviki	17
2.3.2. Güçlendirme yaklaşımının uygulama alanları.....	18
2.3.2.1. Eğitim	18
2.3.2.2. Sağlık	18
2.3.2.3. Ekonomik kalkınma.....	18
2.3.3. Güçlendirme yaklaşımının zorlukları	19
2.3.3.1. Kültürel engeller.....	19
2.3.3.2. Direniş ve değişime karşı çıkanlar	19
2.3.3.3. Kaynak kısıtı	19
2.3.4. Problem çözme yaklaşımı	19
2.3.4.1. Problem çözme sürecinin adımları	20
2.3.4.1.1. Sorunu tanımlama.....	20

2.3.4.1.2. Alternatif çözümler üretme	20
2.3.4.4. Çözümleri değerlendirme	20
2.2.3.1.4. Uygulama planı oluşturma	20
2.2.3.1.5. Çözümü uygulama	20
2.3.5. Problem çözme yaklaşımının sosyal hizmete uygulanması	20
2.3.5.1. Empati ve iletişim.....	20
2.3.5.2. Kaynakların identifikasyonu	21
2.3.5.3. Stratejik planlama.....	21
2.3.5.4. Değişimi teşvik etme	21
2.3.6. Problem çözme yaklaşımının örnekleri	22
2.3.6.1. Aile danışmanlığı	22
2.3.6.2. Grup terapileri.....	22
2.3.6.3. Evsize yardım.....	22
2.3.7. Özet ve sonuç	22
2.3.7.1. Değerlendirme.....	22
2.3.7.2. Uygulama.....	22
2.3.7.3. Sonuç	22
2.4. Bakım Hizmetleri.....	23
2.4.1. Kurum bakım hizmetleri	23
2.4.1.1. Engelli bakım ve rehabilitasyon merkezleri/engelsiz yaşam merkezleri.....	24
2.4.1.2. Umut evleri	27
2.4.1.3. Gündüz bakım merkezleri.....	27
2.4.1.4. Geçici misafir bakım hizmeti.....	28
2.4.2. Özel bakım merkezleri	28
2.4.3. Evde bakım hizmetleri	34
2.4.3.1. Engelli evde bakım hizmetleri	34
2.4.3.1.1. Ankara’da engelli evde bakım hizmetleri	37
2.4.4. Bakım hizmetleri ve kadın istihdamı	38

2.4.4.1. Kurum bakım hizmetlerinde kadın istihdamı	38
2.4.4.2. Evde bakım hizmetlerinde kadın istihdamı	38
2.4.4.3 Evde engelli bakım hizmetlerinde kadın istihdamı	39
2.4.4.4. Evde engelli bakım hizmeti veren kadınların güçlendirilmesi.....	39
2.5. Türkiye’de Ailelere Yapılan Desteklerin Değerlendirilmesi.....	41
2.5.1. Evde bakım aylığı alan kadınların durumunun değerlendirilmesi.....	44
3. PURSAKLAR SOSYAL HİZMET MERKEZİ ‘GELECEĞİM ELİMDE’ PROJESİ.....	46
3.1. ‘Geleceğim Elimde’ Projesinin Özgün Değerleri	47
3.2. ‘Geleceğim Elimde’ Projesinin Yöntemi	48
3.3. Proje Sırasında Verilen Eğitimler	49
3.4. ‘Geleceğim Elimde’ Projesi Görev ve Uygulama Tabloları	51
3.5. ‘Geleceğim Elimde’ Proje Ekibi	51
3.6. Projenin Paydaşları ve Kurs Yapılacak Yerler	52
3.7. Projenin Eğitimcileri ve Eğitim Tarihleri.....	52
4. İSTİHDAM EDİLEN VE SOSYAL GÜÇLENDİRME SAĞLANAN KADINLAR ÜZERİNE SAHA ARAŞTIRMASI	53
4.1. Araştırmanın Modeli	54
4.2. Araştırmanın Yöntemi	54
4.3. Araştırmanın Problemi/Hipotezleri	56
4.4. Araştırmanın Kısıtları.....	57
4.5. Katılımcı Profili	57
4.6. Araştırmanın Bulguları.....	60
4.6.1. A-Sosyo-demografik özellikler, yaşam kalitesine ilişkin objektif belirleyiciler...60	
4.6.1.1. Geliriniz ne kadar? Yeterli mi? Borçlanmak zorunda kalıyor musunuz? Sosyal hayata katılımınızı etkiliyor mu?	60
4.6.2. B-Yaşam kalitesine ilişkin subjektif belirleyiciler (psikososyal durum)	61
4.6.2.1. Ailenizle birlikte çocukluğunuzu geçirdiğiniz yer?	62
4.6.2.2. Hanede çocuklarınız ve siz haricinde birlikte yaşadığınız kişiler var mı?	63
4.6.2.3. İkametinize yakın akrabalarınız var mı? ikametinize yakın olan sosyal çevreden destek alıyor musunuz?	64
4.6.2.4. Genel olarak kendinizi yokladığınızda duygu yoğunluğunuzu nasıl tanımlarsınız?.....	66

4.6.2.5. Aile fertleriyle aranızdaki ilişkiyi nasıl değerlendirirsiniz?	68
4.6.2.6. Akraba ya da komşularınızla ilişkilerinizin nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?70	
4.6.2.7. Hayatınızı yeniden düzene koymak fikrine kapıldınız mı?	71
4.6.2.8. Ailede psikolojik rahatsızlığı olan fert var mı? Varsa nasıl etkileniyorsunuz?	73
4.6.3. C-Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü'nce uygulanan 'geleceğim elimde' projesinin aile yaşam kalitesine bütün yönleriyle etkisi	74
4.6.3.1. Geleceğim elimde projesinin aile hayatınıza nasıl bir etkisi oldu?	74
4.6.3.2. Geleceğim elimde projesininin sosyal hayatınıza ne gibi etkileri oldu?	76
4.6.3.3. Geleceğim elimde projesinin bakımından sorumlu olduğunuz kişilere yansıması nasıl oldu?.....	77
4.6.3.4. Geleceğim elimde projesi ailenizin, sizin ve bakımını üstlendiklerinizin hayat kalitesine etkisi oldu mu?	79
4.6.3.5. Geleceğim elimde projesi gelecek hakkında iyimser düşünmenizi etkiledi mi?	80
4.6.3.6. Geleceğim elimde projesi benzeri bir proje yapsaydınız siz neler yapardınız?	82
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	84
5.1. Tartışma ve Sonuç	84
5.2. Öneriler	89
KAYNAKLAR.....	91
EKLER	98
EK 1.Derinlemesine Görüşme Soruları.....	98
EK 2.Görüşme Kayıtları Tam Metin	103
EK 3.Etik Kurul Onayı.....	126
EK 4.Onam Formu.....	127
EK 5.Geleceğim Elimde Proje oluru (GEP).....	128
EK 6.Veritoplama İzni Yazısı	129
ÖZ GEÇMİŞ.....	130

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

KISALTMALAR

ABS	: Aile Bilgi Sistemi
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ATHGM	: Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
EB	: Evde Bakım
E KPSS	: Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı
EYHGM	:Engelli Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ET	: Erişim Tarihi
HEM	: Halk Eğitim Merkezi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
SEDHY	: Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik
SHM	: Sosyal Hizmet Merkezi
SIDA	: İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı
SİR	: Sosyal İnceleme Raporu
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
SYDGM	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
ŞÖNİM	: Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TKY	: Toplam Kalite Yönetimi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
İŞ-KUR	: Türkiye İş Kurumu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNİCEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Yatılı ve Gündüzlü Resmi Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinin yıllara göre dağılımı	24
Tablo 2.2. Resmi bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin kapasiteleri ve bakım hizmetinden yararlanan engelli sayısının yıllara göre dağılımı	26
Tablo 2.3. Özel bakım merkezlerinde bakım hizmeti alan engelli merkezi sayısının yıllara göre dağılımı	29
Tablo 2.4. Özel bakım merkezlerinde bakım hizmet alan engellilere ve ayrılan kaynak miktarının yıllara göre dağılımı	33
Tablo 2.5. Evde bakım yardımından yararlanan kişilerin yıllara göre dağılımı	34
Tablo 2.6. Nüfusa oranına göre evde bakım yardımından yararlananların en az olduğu beş il.....	38
Tablo 3.1. Proje ekibi	51
Tablo 3.2. Proje paydaşları	52
Tablo 3.3. Projenin eğitimcileri ve eğitim tarihleri	52
Tablo 4.1. Demografik Bilgi İçerir Katılımcı Listesi	57
Tablo 4.2. İkamet edilen ev.....	59
Tablo 4.3. Gelir Durumu.....	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Yatılı Bakım Hizmeti Alan Engelli Fertlerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	23
Şekil 2.2. Yatılı Bakım Hizmeti Alan Engelli Fertlerin Engel Grubuna Göre Dağılımı.....	24
Şekil 2.3. Gündüz merkez sayısı ile hizmet alan engelli fert sayısı	27
Şekil 2.4. Özel Engelli Bakım Merkezlerinde Hizmet Alanların Cinsiyete Göre Dağılımı	30
Şekil 2.5. Özel Bakım Merkezlerinden Hizmet Alan Engellilerin Engel Gruplarına Göre Dağılımı	31
Şekil 2.6. Özel Engelli Bakım Merkezlerinin Hizmet Verdikleri Engel Gruplarına Göre Dağılımı.....	32
Şekil 2.7. Cinsiyet ve yaş grubuna göre evde bakım yardımı alanlar	36
Şekil 2.8. Evde bakım yardımı alanların yaş grubuna göre dağılımı	37

EVDE ENGELLİ BAKIM HİZMETİ VEREN AİLELERDEKİ KADINLARIN İSTİHDAMI, SOSYAL AÇIDAN GÜÇLENDİRMESİ: ANKARA PURSAKLAR GELECEĞİM ELİMDE PROJESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Çalışma hayatı, evde engellisine bakım hizmeti veren kadınlar için ekonomik bir faaliyet olmanın dışında sosyal hayata katılım ve ailenin sosyal refahını geliştirme aracı olabilmektedir. Bu araştırmanın konusu ailedeki bakım hizmeti veren kadınlar veya bakım hizmeti alan evde engellisi bulunan ailelerdeki çalışabilir durumdaki kadınların istihdamıdır. Evde engelli bakımını sürdüren kadınların sosyal hayata üretimle bağlanmaları engellilerine verdikleri bakım kalitesini olumlu etkileyeceği fikri yine bu araştırmanın asıl konusudur.

Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezinden ‘Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik’ çerçevesinde yardım alan kadın müracaatçıların veya aynı evde yaşayan çalışabilir kadınların istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik meslek edindirmenin yanı sıra, kişisel gelişim eğitimleri ve atölye çalışmalarıyla da keyifli zaman geçirmeleri, böylece sosyalleşmelerinin sağlanması amaçlanmıştır. Dolaylı yönden engelli refahının artırılıp arttırılmayacağını belirlenmesi bu araştırmanın asıl amacıdır.

Bu araştırma, problemi aile temelli alması, araştırmanın sorununa uygulamalı bir çözüm sunması ve odağının tam bir sosyal hizmet uygulama örneği sunması yönleriyle hem teoride hem pratikte özgün amaç, yöntem ve sonuçlar sunmaktadır. Yapılan literatür taramasında bu alanda benzeri olmayan özgün bir çalışma olduğu ortaya konulmuştur.

Araştırma yöntem olarak sosyal hizmetin iki yönü olan teori ve pratiği gösterecek şekilde uygulanmış olup; evde engellisine olan kadınların uygulama alanında istihdama, sosyal faaliyete ve eğitime yönlendirilmesi teoride derinlemesine görüşmeler yapılmak suretiyle bilimsel sonuçlar elde edilmesi yöntemi benimsenmiştir.

Araştırma sürecinde derinlemesine görüşme tekniğiyle yapılan mülakatlarda uygulanan projenin engelli refahına olan pozitif katkıları noktasında çok olumlu bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonucunda benzer örneklerin yaygınlaştırılması, koruyucu önleyici hizmetlerin artırılması, engelli refahı ve dezavatajlı ailelerin sosyal hayata katılımında Sosyal Hizmet Merkezlerince daha fazla sorumluluk alınması önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Engelli Evde Bakım, Sosyal Destek, İstihdam.

EMPLOYMENT AND SOCIAL EMPOWERMENT OF WOMEN IN FAMILIES PROVIDING DISABLED CARE SERVICES AT HOME: ANKARA PURSAKLAR MY FUTURE IS IN MY HAND PROJECT EXAMPLE

ABSTRACT

Working life, apart from being an economic activity for women who provide care services to disabled people at home, can be a means of social participation and improving the social well-being of the family. The subject of this research is the employment of women who provide care in the family or women who are able to work in families with disabilities who receive care. The idea that women who maintain disabled care at home will positively affect the quality of care they give to the disabled to connect to social life with production is the main subject of this research.

Pursaklar Social Service Center ‘Maintenance Disabled Detection and Care Service Guidelines on Determination of the Women Applicants who receive assistance within the framework of the directive ’, or in addition to gaining the profession to increase the employability of women who can work in the same house, it is aimed to have a pleasant time with personal development trainings and workshops and thus to ensure their socialization. Determining whether to increase the indirectly disabled welfare is the main aim of this research.

This research offers unique aims, methods and results both in theory and in practice, in terms of taking the problem family-based, providing a hands-on solution to the problem of the research, and its focus providing a complete example of social work practice. It was revealed that there was a unique study in this area in the literature scan.

As a research method, it has been applied to show the theory and practice that are two aspects of social service; employment in the field of application of women with disabilities at home, and, the orientation to social activity and education has been adopted in theory by conducting in-depth interviews to achieve scientific results.

Very positive findings have been reached in terms of positive contributions to the disabled welfare of the project applied in interviews with the in-depth interview technique in the research process.

As a result of the research, suggestions were made to spread similar examples, increase preventive services, welfare of disabled families and to take more responsibility for social life participation of families with disabilities.

Keywords: Family, Disabled Home Care, Social Support, Employment.

1. GİRİŞ

Değişen ve dönüşen dünyada aile de sabit kalmamaktadır. Aile, değişime bazen direnerek bazen de ayak uydurarak adapte olmaktadır. Modern toplum, ailenin en önemli görevi olan dayanışma ve yardımlaşma davranışlarının aşınmasına neden olmuştur. Ailenin rolü üzerindeki değişim ve aşınmalar devletin aile içi sorunlara daha fazla müdahil olmasını zorunlu kılmıştır. Sosyal devlet anlayışının en önemli argümanlarından birisi olan toplumsal refahın sağlanması çoğu zaman ailelerin desteklenmesi gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Ailenin ihtiyaçlarını karşılama konusunda kaynak eksikliği yaşaması veya motivasyon düşüklüğü göstermesi durumunda yaşayacağı sorunlar barizdir. Bu anlamda ister dezavantajlı grup olsun isterse de dezavantajlı bir gruba destek veren aile bireyleri olsun toplum refahında büyük bir öneme sahiptir. Ailelerin bir arada tutulması, refah içerisinde yaşamalarının desteklenmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması sonucunda toplumun da bundan faydalanacağı düşünülebilir. Bu anlamda ülkemizde ailelerin duydukları ihtiyaçlara cevap verme yönünde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından büyük bir çaba ortaya konmaktadır. Hem toplumun yapı taşı oluşturulan ailelerin hem de dezavantajlı gruplar arasında yer alması yönüyle yardıma ihtiyaç duyan engelli bireylerin desteklenmesini içeren evde bakım hizmeti ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının en fazla çalışma gerçekleştirdiği, proje yürüttüğü ve kaynak ayırdığı alanlar arasında yer almaktadır.

Dünyada ve ülkemizde engellilik durumunun giderek artması bu alanda verilecek hizmetlerin önemini ortaya koymaktadır (Taşdelen ve Ateş, 2012). Engelli bireylerin sayısında yaşanan artışa bağlı olarak toplumun farklı kesimlerinde farklı ihtiyaçlar ortaya çıkmıştır. Engelli bireylerin kimi zaman ihtiyaçlarını karşılayabildikleri görülürken kimi zaman ise bir bakım verene ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir. Bu anlamda engelli bireylere sağlanan bakım, hastane veya ev ortamında olabilir. Bu noktada engelli bireyin yerleşik yaşam düzenini bozmadan aile bireyleri tarafından ev içerisinde desteklenmesini öngören evde bakım hizmeti yaygın sosyal hizmet uygulamaları arasında yer almaktadır (Tutar, 2021). Aile bireyleri tarafından desteklenen engelli bireyin evde bakım hizmeti aldığı süre içerisinde aile bireylerinin maddi ve manevi anlamda ekstra efor sarf ettiği görülmektedir. Önemli bir sosyal hizmet uygulaması olan evde bakım hizmeti içerisinde yerleşik düzeninde yaşamını sürdürmesi engelli bireyin çıktılarını olumlu etkileyebilir; fakat bu noktada engelli bireyin sorumluluğunu üstlenerek ihtiyaçlarını karşılayan aile bireylerinin durumuna da bakmak hem engelli bireyin hem de evde bakım hizmeti veren ailenin çıktılarının iyileştirilmesi açısından değerli bir çaba olacaktır.

Evde bakım hizmeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından planlanarak yürütülen önemli bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Evde bakım hizmeti kapsamında ağır engelli bireylerin bulunduğu ailelerde ekonomik yoksunluğun giderilmesi amacıyla maddi yardım sağlanarak aile bireylerinin engelli bireye bakım hizmeti vermesi amaçlanmaktadır. Fakat bu evde bakım hizmetlerinin daha da kolaylaştırılması ve etkinliğinin artırılması için önlemler alınması gerekliliği bildirilmektedir (Gelmez, 2015). Evde bakım hizmeti kapsamında engelli bireyin bakımını üstlenen kişilerin mevcut durumunun doğrudan engelli bireye, kişinin kendisine ve içinde bulunulan aileye dolayısıyla tüm topluma sirayet edeceği düşünülebilir. Evde bakım hizmetini sağlayan kişilerin mevcut durumu optimal düzeyde olsa dahi ileride yaşayacakları olumsuzluklar karşısında önlemlerin alınması da gereklidir. Evde bakım hizmeti veren aile bireyi engelli bireyin çıktılarını olumlu hale getirirken kendi esenliğini de düşünmelidir. Fakat literatürdeki çalışmalara bakıldığında sürekli bakım yükü bulunan birey için kendine zaman ayırmada güçlük yaşadığı, psikolojik sıkıntılara maruz kaldığı ve yaşam kalitesinde bozulmalar meydana geldiği yönünde endişeler mevcuttur (Kalınkara ve Kalaycı, 2017). Tam da bu noktada evde bakım hizmetini veren aile bireylerinin özelliklerinin tespit edilerek bu bireylere yönelik sosyal güçlendirme projelerinin hayata geçirilmesi kritik bir öneme sahiptir. Bu anlamda ilk olarak evde bakım hizmeti veren bireylerin özelliklerinin anlaşılması faydalı olacaktır.

Türkiye'de evde bakım hizmeti kapsamında daha çok informal bir bakımın sürdürüldüğü ve bu bakımın evde bulunan kadın bireyler tarafından yerine getirildiği öne sürülmektedir (Yörük, Çalışkan ve Gündoğdu, 2012). Bir başka çalışmada ise Türkiye'de toplumsal rol kalıplarına göre erkeğin bir işte çalışarak aileyi koruma görevini üstlenirken kadının ise bakım ve ev işlerini yerine getirdiği; ama günümüzün değişen koşullarında artık kadının da sık sık istihdama katılım gösterdiği; çünkü aile yapısı ile birlikte rollerin de değişime maruz kaldığı belirtilmektedir (Uyanık, Sadıç ve Kaplan, 2022). İstihdama katılım gösteren erkeğin yanı sıra kadınların da istihdamda yer edinme amacı içinde olduğu ve istihdamın getirdiği olumlu özelliklerden faydalanma isteğinde bulunduğu açıktır. Evde bakım hizmeti veren aile bireyi büyük oranda ailede bulunan kadındır (Öztürk, Şentürk ve Macit, 2017). Buradan hareketle günümüzün değişen koşullarında istihdama katılım motivasyonu bulunan kadınların evde bakım hizmeti kapsamında bakım veren rolünü yerine getirirken istihdama katılıma zaman harcama ve çaba gösterme yönünden yetersiz kalacağı düşünülebilir. Bu noktada evde bakım hizmeti veren ailelerdeki kadınların istihdama katılımlarının desteklenmesi ihtiyacı açık olup bu konuda yapılacak projelere çok büyük bir gereksinim vardır.

İstihdama katılım, evde bakım hizmeti veren ailelerdeki kadınlar için maddi bir kaynak sağlamasının yanı sıra sosyal güçlendirmesini öngören çeşitli olanaklar sunması yönüyle de değerli ve düşünülmesi gereklidir. İstihdama katılması halinde kadınların yaşadıkları hane içerisindeki gerginlik ve sorunlarla daha rahat baş ettikleri belirtilmektedir (Erten ve Keskin, 2021). Evde bakım hizmeti veren kadınlar için bakım verme rolü ve ailede eş veya anne olma gibi farklı rollerinin getirdiği çeşitli gerginlikler halinde baş etme mekanizmalarını güçlendiren istihdamın aynı zamanda o hanede yaşayan aileyi de güçlendireceği düşünülebilir. Kadının istihdama katılımı ailenin elde ettiği geliri artırarak maddi sorunların üstesinden gelinmesine yardımcı olmaktadır (Simsek, 2014; Zafar ve Ammara, 2023). İstihdam ile özerkliği artan kadınlar için yaşam kalitesinde artış gözlenebilir (Malhotra ve diğ., 2024). Dahası çalışma hayatında tatmin duygusunu hisseden kadınların evlilik yaşamlarında da olumlu gelişmeler gözlenmektedir (Abadian ve diğ., 2021). İstihdamın sağladığı güçlenme sayesinde istismar ve şiddet ihtimali azalmaktadır (Alam ve Rahman, 2014). Daha da ötesinde istihdamın hem kadınların mevcut sağlık durumunu hem de çocuklarının sağlığını olumlu anlamda etkilediği vurgulanmaktadır (Zhang, Wu ve Xun, 2019). Diğer taraftan istihdama katılımları eşleri ve diğer yakınları tarafından desteklenmeyen kadınlar için stres seviyesinde artış gibi olumsuz durumlar yaşanabilmektedir (Bulut, Özcan ve Satık, 2022). Benzer bir şekilde geleneksel evlilik normları ve aile yapısına uygun olmadığı düşünüldüğü takdirde istihdama katılımın boşanma gibi olumsuz süreçlere neden olduğu belirtilmektedir (James, 2015). Bu anlamda evde bakım hizmeti veren ailelerdeki kadınların hızlı ve plansız bir şekilde istihdama katılımları yerine mevcut ihtiyaçlarına ve içinde bulundukları kültürün özelliklerine duyarlı bir şekilde geliştirilecek kapsamlı bir proje içerisinde istihdam ve sosyal güçlendirmelerinin sağlanması önemli ve gereklidir. Bu çalışma kapsamında ele alınacak olan "Ankara Pursaklar Geleceğim Elimde Projesi"nin evde bakım hizmeti veren ailelerdeki kadınların içinde bulundukları koşullara duyarlı, mevcut ihtiyaçlarına cevap verebilen ve kapsamlı bir örnek olduğu düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Konusu

Geleneksel aile yapısı, bekâr kadınların her türlü ihtiyacının karşılandığı, evlendikten sonra da eğer bir ayrılık gerçekleşirse yeniden dönüldüğü en önemli sosyal güvenlik önlemlerinden biriydi. Geleneksel aile yapısında kadının tüm ihtiyaçlarını karşıladığı kök aile, modern yaşamla birlikte çözülmeye uğramıştır. Modern yaşam, kadının birçok yönüyle kendi ayakları üzerinde durmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum kadının eğitim ve işgücüne katılımını önemli hale getirmiştir. Çalışma hayatı sadece ekonomik bir faaliyet olmanın dışında engelli yakınları

için veya evde engellisine bakım hizmeti veren kadınlar için sosyal hayata katılım aracı olabilmektedir. Evde engelli bakımını sürdüren kadınların sosyal hayata üretimle bağlanmaları engellilerine verdikleri bakım kalitesini, geniş dairedede evde engelli bakımı veren aileye olumlu etkileyeceği fikri çalışmanın konusudur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu verilerin ışığında Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi'ndeki kadınların durumları analiz edilmiş, öncelikle evde tasarladıkları ürünlerle ailelerine destek olabilecekleri ve piyasadaki açık iş pozisyonlarına yönelik mesleki eğitim almaları sağlanarak istihdam edilmelerini kolaylaştırmak hedeflenmiştir. Bu araştırmanın ana amacı, Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü'nden engelli evde bakım hizmeti veren ailelerdeki kadınların istihdama dâhil olmasının önündeki dezavantajları kaldırmak ve istihdama kanalize olmalarını kolaylaştırmaktır. Ayrıca eğitim, sosyal faaliyet ve psikososyal destek sağlanarak kişi sel gelişimlerine ve sosyalleşmelerine katkı sunup sosyal güçlendirmelerini sağlamaktır.

Bu alışma ile:

- *Evde engelli bakım hizmeti veren kadınların sosyal hayata katılımda zgven sorunları yaşayanların sosyal ve psikolojik yönden güçlendirilmesi,
- *İçtimai hayata ve istihdama katılımlarının kolaylaştırılması suretiyle ferdin, dolayısıyla toplumun sosyal yönden daha sağlıklı hale getirilmesi,
- *Atıl nüfusun azaltılması suretiyle ekonomik ve sosyal fayda sağlanması yönünde örnek oluşturabilecek bir çalışma ortaya konulması, (Gl, 2014) Engelli bakımı sürecinde yitirilen sosyal becerilerin yeniden geri döndürülmesi suretiyle engellinin bakım hizmeti verenle birlikte topluma katılımının kolaylaştırılması,
- * Sosyal yardımı kesilen ya da süresi sona eren kadınların ekonomik yoksunluk içine düşmesinin önüne geçilmesi,
- * Kadının kriz döneminde de (boşanma, şiddet, eşin hükümlü olma, iflas vb.) mesleki gelişimini sürdürebilmesi ve iş gücüne katılımını engelleyen unsurların çözülmesi,
- * Kadının istihdamı sağlanarak sosyal yardımlara gereksiniminin azaltılması veya ortadan kaldırılması,
- * Kadınların kişi sel ve mesleki becerilerini geliştirirken, atölye çalışmaları ve kültürel aktivitelerle de keyifli bir zaman geçirmelerinin sağlanması,

* Araştırmanın çıktılarının sonraki çalışmalara yol gösterici olması amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Problemi ve Hipotezi

Sosyal yardımların maddi sorunlar üzerinde dönemsel olarak olumlu etkisi olsa da, istihdamı olumsuz yönde etkilemektedir. Tam teşekküllü devlet hastanelerinden alınan raporlarda tam bağımlı ibaresiyle bakımı sağlanan engelli kişilerin bakımını sağlayan evde engelli bakım hizmeti veren kadınların doğal olarak çalışamaz nüfusa dahil olup önemli bir işgücü kaybı olduğu bilinen bir gerçektir. Maddi yardım alan kişi yardımın kesilmemesi için çalışmama eğilimi gösterebilmekte ya da informal işlere yönelebilmektedir. Öte yandan uzun süreli yardım alan fertlerin şahsi yetenek ve bilgileri üzerinde aşınmalar meydana gelmektedir. Bu durum, ilerleyen süreçte iş bulmayı güçleştirmekte ve çalışma hayatına adaptasyonu zorlaştırmaktadır. Tüm bunlarla birlikte engelli evde bakım hizmeti veren kadınlar bakım yüküne bağlı sosyal hayattan uzaklaşmakta sosyal kabiliyetlerinde zayıflama oluşabilmekte ve gündelik yapabildiklerini yapamaz hale gelebilmektedirler.

Araştırmanın odak problemi; evde engelli bakım hizmeti veren ailelerde çalışabilir durumdaki kadınların istihdama katılımını kolaylaştırmak, alacakları eğitimlerle ev ekonomisine katkı sunacak beceriler edinmelerini sağlamak ve tüm bunlarla birlikte eğitim, atölye çalışması ve sosyal faaliyetlerle sosyal açıdan güçlenmelerini sağlayacak fırsatlar oluşturmaktır.

Araştırmanın Hipotezi;

1.4. Araştırmanın Önemi ve Özgünlüğü

Yapılan literatür taramasında ve incelenen proje örneklerinde yapılan çalışmaya benzeyen bir çalışma örneğine rastlanmamıştır. Bu çalışmayı özgün kılan en önemli nüanslardan biri uygulamalı bir araştırma olmasıdır. Uygulamalı araştırma sadece veri toplamanın ve bu verileri analiz etmenin dışında; yararlanıcıları olan, süreç, emek isteyen ve güçlü sonuçlara ulaşma imkânı veren yönü olması cihetiyle bu araştırmanın özgün taraflarından biridir.

Yapılan literatür taramasında engellilere yönelik ve bakım hizmeti veren engelli yakınlarının durumunu inceleyen pek çok çalışma örneği tespit edilmiştir. Fakat odağında bakım hizmeti veren kadınların istihdam ve sosyal güçlendirmesi olan bir bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde yapılan 'Bakıma Muhtaç Engellilere Bakım Veren Kadınların Yaşadıkları Güçlükler: Muğla İli Örneği' adlı çalışmada (Balık, 2019) engellilere bakım veren kadınların bakım hizmeti verdikleri süreçte yaşadıkları zorluklar mülakat marifetiyle ortaya konulmuştur. Bir başka araştırma, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri

Sosyal Hizmet yüksek lisans tezinde ‘Zihinsel Engelli Bireylere Evde Bakım Veren Aile Üyelerinin Yaşadıkları Güçlükler’ başlığında olup (Tabaş, 2020) burada bakım verenlerin anlamlı bir yük üstlendiğini bu yükün azaltılmasına yönelik çalışmaların yapılması gerektiği tespitinde bulunulmuştur.

Yine Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji alanında tamamlanan ‘Kadının Bakım Emeğinin Engelli Evde Bakım Hizmetleri Açısından İncelenmesi; Merzifon Örneği’ adlı çalışma da bu çalışmalara örnektir (Koç, 2018). Bu araştırmada da kadının bakım emeği incelenmiş, yapılan bu nitel çalışmada evde bakım perspektifinden ortaya konulan kadın bakım emeği çok ayrıntılı yönleriyle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan literatür araştırmasında sağlık alanında, mimari alanında (erişilebilirlik) ve sosyoloji alanında çalışmalara rastlanmış; fakat Sosyal Hizmet alanında bakım yükü ve bakım güçlüğü dışında bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma problemi aile temelli alması, araştırmanın sorununa uygulamalı bir çözüm sunması ve odağının tam bir sosyal hizmet uygulama örneği sunması yönüyle hem teoride hem pratikte özgün amaç, yöntem ve sonuçlar sunmaktadır.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır: Birinci bölüm giriş, ikinci bölüm kavramsal ve kuramsal çerçeve, üçüncü bölüm Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi ‘Geleceğim Elimde’ Projesi, dördüncü bölüm istihdam edilen ve sosyal güçlendirme sağlanan kadınlar üzerine saha araştırması ve beşinci bölüm tartışma, sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kavramlar ve Tanımlar

2.1.1. Sosyo ekonomik destek psikososyal destek açısından güçlendirme

SED hizmeti, genel anlamda çocukların aile yanında sağlıklı gelişimlerini sürdürebilmeleri için ailelerin sosyal ve ekonomik yönden desteklendiği bir hizmet modelidir. Bununla beraber bir takım özel durumları bulunan gençlerin (1) de bu hizmetten yararlanmalarının onların sosyal yaşama uyumlarını kolaylaştıracağı düşüncesi, onların da bu kapsam içine alınmalarını sağlamıştır. Sosyal Hizmet ulusal mevzuatında ise 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 26. Maddesinde kendine yer bulmuştur. Buna göre madde de ; “Korunmaya, bakıma, yardıma muhtaç aile, özürlü, yaşlı ve diğer kişilerin tespiti, incelenmesi ve bunların sosyal hizmetlerden yararlandırılmasına ilişkin esaslar bir yönetmelikle düzenlenir.” olarak ifade edilmektedir. Diğer taraftan 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. Maddesinin (g) bendinde “öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi için aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal desteklerle güçlendirmek” ibaresiyle de hizmetin uygulanmasına yönelik düzenlemede bulunulmuştur. SED hizmetinin uygulanmasına ilk olarak Ayni Nakdi Yardımlar Yönetmeliği temelinde başlanılmış, geçen yıllar içerisinde birtakım değişikliklere de uğrayarak 3 Mart 2015 tarihli ve 29284 sayılı Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (SEDHY)' le çocuk odaklı bir şekilde yeniden düzenlenmiştir. Diğer taraftan 2015/5 sayılı Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetine İlişkin Genelge de hizmetin uygulama esaslarını gösteren bir diğer önemli belge olarak karşımıza çıkmaktadır.

SED kapsamında desteklenen bu gençler 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 22. maddesi ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5 inci maddesi gereği haklarında korunma/bakım tedbiri kararı alınmış olup sosyal hizmet kuruluşlarından veya koruyucu aile hizmetinden yararlanıp reşit olarak ayrılanları ifade etmektedir.)

Güçlendirme süreci, çevre üzerinde hâkimiyet, kendi kaderini tayin ve kişinin yaşamını olumsuz etkileyen sosyal güçlerin tanınması gibi unsurları öne çıkarmakta, sosyal adaleti vurgulayan boyutuyla ferdin özgürleşmesi sürecinde toplum üyeleri arasında ortaklık ve eşitlik kurma idealini savunmaktadır (Tuncay ve Erbay, 2006, s. 66).

Güçlendirme yaklaşımı, müracaatçıyı içinde potansiyel güç barındıran, aktif ve katılımcı bir fert olarak görür. En önemlisi bu yaklaşım, kendi kaderini tayin ilkesine sıkı sıkıya bağlıdır.

Müracaatçı içinde bulunduğu durumla ilgili en doğru kararı verebilecek kişidir. Güçlendirme yaklaşımı; eleştirel düşünme, baskıcı uygulamalar ve politikalara karşı güçlü olma, kendine güven duyma ve bu yönde kendi haklarının savunucusu olma gibi nitelikleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Amaç, müracaatçıların içinde bulunduğu durumla ilgili sorumluluk almasını sağlamak ve onları değişimin baş mimarı yapmak, kendi ayakları üzerinde durabilen güçlü fertlerin oluşmasına katkı verebilmektir. Müdahale sürecinde müracaatçı, sosyal hizmet uygulamasının bir nesnesi değil, bizatihi uygulama sürecinin aktif ve sorumluluk sahibi bir öznesidir.

Bu çalışma, güçlendirme yaklaşımıyla ilgili olarak sosyal hizmet literatürüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Yurtdışında hatırı sayılır bir birikimin oluşmasına rağmen, Türkiye’de sosyal hizmet literatüründe güçlendirme açısından arzu edilen düzeyde bilimsel çalışmalar gerçekleştirilememiştir.

Güçlendirme hem bir süreç hem de bir amaçtır. Bir amaç olarak, daha sağlam bir amaç duygusu, sahip olmaları ve ait olmaları, seçim imkânı, kaynaklara bağlantılar ve diğerleriyle ilişki kurma ve başarıları için farkındalık ararlar (Saleebey, 2000).

Aynı zamanda güçlendirme, “insanların karar alma, harekete geçme, seçim yapma veya diğerleriyle çalışma gibi daha önce yapamadıkları şeyleri yapabilmeleri için güce sahip olmaları sürecidir” (Barnes ve Bowl, 2001, s. 21).

Bütün tanımların sonunda denilebilir ki; güçlendirme, fertlerin yaşadıkları güçsüzlük duygusunun bertaraf edilerek içlerindeki gücün ortaya çıkarılmasını, onların eleştirel bir düşünceyle sorunlara yaklaşmalarını ve bunun sonucu olarak kendi haklarını savunma durumuna ulaşmalarını amaçlayan ve bu amaçta kendi kaderini tayin hakkını temel alan bir yaklaşımdır.

2.1.2. Evde bakım

Evde Engelli Bakım hizmeti, günlük hayatını sürdürme sürecinde bakıma ihtiyacı olan engelli fertlerin kişisel bakım ve psiko - sosyal destek hizmetlerini ifade etmektedir. Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı tarafından engelli fertlerin sevgi ve ilgi gördükleri aile ortamından kopmadan yaşamını sürdürebilmeleri için sunulan bir hizmet modelidir. Bu destek sunulurken her ne ad altında olursa olsun ailenin her türlü gelir toplamı esas alınmak suretiyle, hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı, asgari ücretin aylık net tutarının 2/3 ünden az olması şartı aranır (Aygüler ve Ayalp, 2018).

2.1.3. Kadın İstihdamı

Sürdürülebilir kalkınma amacı ile kadın istihdamı birbiriyle doğrudan ilişkilidir. Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların üretim sürecinden uzak kalması kalkınma ve sosyo-ekonomik büyüme açısından önemli bir handikap oluşturmaktadır. Sanayi devrimiyle birlikte değişen üretim süreçleri kadınların istihdamını artırıcı etkiler yaratsa da bu artış yeterli seviyelerde değildir. Günümüzde, kadın istihdamı tüm dünyada hala sosyal politikalarla desteklenen ve teşvik edilen bir konumdadır.

Türkiye’de kadın istihdamı ise Tanzimat ile başlamış ve kırsal kesimde ücretsiz tarım işçileri dışındaki imalat sanayiindeki işçilerin 1927’deki sayımda %25,58 olan oranının yükselmesi adına çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Buna rağmen, 2017 yılındaki verilerde görüldüğü üzere, bu oran ancak %33,6’a yükseltilmiştir. Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksinde ise Türkiye’nin 144 ülke arasından 131. ülke olması bu konuda atılması gereken önemli adımlar olduğunu göstermektedir. 2023 hedefleri arasında yer alan kadın işgücüne katılım oranının %41’e çıkarılması hedefi için, Kadın İstihdamı Eylem Planları uygulamaya konulmuş ve ILO ve İŞKUR işbirliğinde projeler hayata geçirilmiştir. Ancak, bu önlemlerin yeterliliği konusunda kuşkular vardır. (TUİK, 2022)

Bu çalışmada önerilenlerden biri, kadın istihdamında eğitimin önemine dikkat çekerek; kadınların iş arama süreçlerinde bilgi ve becerilerini artıracak mesleki eğitimlerin verilmesidir. Küreselleşme ile birlikte enformel sektörün büyümesi, esnek çalışma ortamlarının ortaya çıkması nedeniyle esnek ve ucuz işgücü olarak görülen kadınların çalışma hayatına katılımları yükselmiştir (Sümer, 2015, s. 25). Bu noktadaki esas sorun, kadınların yaşamlarındaki maddi iyileşmeye karşın erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların elde ettiği gelirin orantısızlığıdır. Günümüzde de kısmen devam eden bu durum kadınların sanayi yerine hizmet sektörüne yönelmesiyle birlikte daha da derinleşmiştir (Afşar ve Öğrekçi, 2014, s. 80).

Türkiye’deki işgücü piyasasında kadınların işgücüne katılım oranlarının oldukça düşük olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye’de kadınların işgücüne katılımı ülkenin 1980’lerden bu yana yaşadığı liberalleşme süreci ile birlikte düşünüldüğünde, Türkiye halkının eğitim oranları arttıkça, ülkenin orta sınıfı genişledikçe kadınların karşılaştığı zorlukların değiştiği de görülmektedir. Kentleşme ve geleneksel tarımdan uzaklaşma, kadınların aile tarımı yerine imalat sektöründeki işleri tercih etmesi istihdam üzerinde farklı etkilere yol açmıştır. Çoğunlukla, ailelerin geçimlik tarımdan uzaklaşması kadınların işgücüne katılamamasına yol açmaktadır. Türkiye’deki kadınların çoğunun çalışmak istediği ancak çalışmalarını engelleyen

durumlarla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Özellikle çocuk bakımı ve ev işlerinde yardımcı olacak başka birini bulmanın yüksek maliyeti iş arama konusunda kadınların yaşadığı sorunların başında gelmektedir (Erbay, 2019, s. 8).

2.1.4. Sosyal güçlendirme

“Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması” adlı genelge 25 Mayıs 2010 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bu genelgede kadınların sosyo-ekonomik konumlarının güçlendirilmesi, toplumsal yaşamda kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve sürdürülebilir ekonomik büyüme ve sosyal kalkınma amaçlarına ulaşılabilmesi adına kadın istihdamının artırılması ve eşit işe eşit ücret imkânının sağlanmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Kadın istihdamındaki sorunları çözmek adına “Kadın İstihdamı Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu” kurulmuş, kamuda fırsat eşitliğinin sağlanması adına müsteşar düzeyinde görevlendirmeler yapılmış, denetim raporlarında ve faaliyet raporlarında bu konuya değinilmesi istenmiş, Halk Eğitim Merkezleri, Toplum Merkezleri, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ve yerel yönetimlerin yürüttüğü eğitimlerin kadınların istihdam edilmelerini sağlamak adına iş arama süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik faaliyetlerini de içerecek şekilde genişletilmesi öngörülmüş, çalışma yaşamındaki istatistiklerin cinsiyet temelinde toplanması istenmiş ve kamu ve özel iş yerlerinde kreş ve gündüz bakımevi yükümlülüğünün yerine getirilmesinin sağlanacağı ve bu konunun denetleneceği bildirilmiştir (Resmi Gazete, 2010).

Kadın istihdamını artırma amaçlı bir diğer düzenleme de BİST’teki şirketlerin esas alacakları “Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ”de söz konusu edilmektedir. Buna göre, şirketler yönetim kurullarında en az bir kadın üye bulundurmak zorundadırlar (Resmi Gazete, 2011).

Türkiye İş Kurumu’nun (İŞKUR) kadın istihdamını artırmak için yürüttüğü faaliyetleri desteklemek adına Haziran 2014-Aralık 2015 tarihleri arasında ILO ve İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) işbirliği ile birlikte “Kadınlar İçin Daha Çok ve Daha İyi İşler: Türkiye’de İnsana Yakışır İş İçin Kadınların Güçlendirilmesi” projesi yürütülmüştür. Paydaşlarla birlikte “Kadın İstihdamı Eylem Planı” hazırlanmış ve TİSK, TOBB ve TESK işbirliğinde kadın istihdamının artırılması için mesleki beceriler kazandırılması ve işe yönlendirilmesi için 2016-2018 yıllarını kapsayan planlamalar yapılmıştır. Eğitimlerle iş becerilerinin artırılması, kurslara katılan kadınların çocukları için bakım ve oyun odalarının yaygınlaştırılması, kadın istihdamını artırmaya yönelik projelerin desteklenmesi, şiddet mağduru kadınların açık işlere yönlendirilmesinde danışmanlığın etkinleştirilmesi ve özel

sektörde İŞKUR aracılığıyla işe yerleştirilenler içinde kadınların oranının 2017 yılı sonunda %35'e yükselmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, kadınların sadece işe girmesi değil girişimci olması konusunda da gerekli danışmanlık ve eğitimlerin verilmesi hedeflenmektedir. (Kadın İstihdamı Eylem Planı, 2014, ss. 8-22)

8 Mart Kadınlar Gününde TÜİK kadının sosyo-ekonomik sorunlarını doğru tespit ederek gerekli önlemleri alabilmek adına Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri Veri Setine ek olarak Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri Minimum Seti de yayımlanmaya başlamıştır. Bu cinsiyetle ilgili veriler sayesinde, ülkemizin uluslararası alandaki yerinin belirlenmesi ve diğer ülkelerle karşılaştırılması olanağı doğmuştur (TÜİK, 2022).

10. Kalkınma Planı'nda 2023 yılında dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alma hedefinin, işgücü potansiyelinin ancak yarısı ile gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiş ve kadınların işgücüne katılım oranlarında oluşacak artışla sürdürülebilir kalkınma sürecine girilebileceğine dikkat çekilmiştir. Kadınların iş hayatına katılmasıyla birlikte toplam işgücüne katılım oranının %53,8 seviyesine yükselmesi hedeflenmektedir. Kadınların girişimciliğinin desteklenmesi, kadın işgücüne katılım ve istihdam oranlarının Plan dönemi sonunda %34,9 ve %31'e yükseltilmesi amaçlanmaktadır. (10. Kalkınma Planı, 2018). Ulusal İstihdam Stratejisi'nde ise 2023 yılında, kadınların işgücüne katılım oranının % 41'e yükseltilmesi hedeflenmektedir (Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 2018, s. 79).

2.2. Kuramlar ve Yaklaşımlar

2.2.1. Sistem kuramı: Evde bakım ve istihdam sistem kuramı

Sistem kuramı, bir bütün olarak düşünülen ve alt sistemler arasındaki ilişkileri inceleyen bir disiplindir. Bu kuram, karmaşık sistemlerin analiz edilmesinde ve anlaşılmasında kullanılır. Sistem kuramı, genellikle biyoloji, mühendislik, ekonomi ve sosyoloji gibi farklı disiplinlerde uygulanır. Bu disipline göre, bir sistem, bir arada çalışan, etkileşimde bulunan parçalardan oluşur ve bu parçalar belirli bir amaca hizmet eder. Sistem kuramı, tüm bu parçaların birlikte nasıl çalıştığını ve nasıl organize olduğunu inceleyerek, sistemler arası ilişkileri anlamamıza yardımcı olur.

Sosyal hizmette sistem kuramı, fertlerin ve toplumun yaşadığı sosyal sorunlarla başa çıkma yöntemlerini inceleyen, sosyal hizmet pratiğinin temel bir bileşenidir. Bu yaklaşım, fertleri bir bütün olarak ele alır ve toplumsal etkileşimlerin karmaşıklığını anlamak için sistemik bir

çerçeve sunar. Sistem kuramı, sosyal hizmetin çok çeşitli alanlarında uygulanır ve sosyal hizmet profesyonellerine derinlemesine bir bakış açısı sunar.

2.2.2. Sistem kuramının önemi

Sistem kuramı, sosyal hizmet alanında problemlere çoklu açılardan bakmayı sağlar ve bu da etkili çözümlerin geliştirilmesine yardımcı olur. Sosyal hizmet profesyonelleri, sistem kuramı sayesinde toplumsal sistemlerin ve fertler arasındaki etkileşimlerin karmaşıklığını anlayabilir ve bu etkileşimlerin sonuçlarını değerlendirebilir. Sistem kuramı, sosyal hizmetin çok çeşitli alanlarında etkili bir şekilde kullanılmaktadır ve sosyal hizmet pratiğine büyük katkıda bulunmaktadır.

2.2.3. Sistem kuramının temel prensipleri

2.2.3.1 Ayrılmazlık ilkesi

Sistem teorisi, fertlerin ve toplumun içinde bulunduğu sistemlerin ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgular ve bu bağlamda ele alınması gerektiğini savunur.

2.2.3.2. Etkileşim ve bağlantı

Sistem kuramı, toplumun içinde bulunduğu sistemlerin içsel etkileşimleri ve bu etkileşimlerin fertlere ve topluma etkilerini merkeze alır.

2.2.3.3. Değişim ve gelişme

Sistemik düşünce, toplumsal değişim ve gelişmenin doğal bir süreç olduğunu kabul eder ve bu değişimi yönlendirebilecek stratejiler geliştirmeyi hedefler.

2.2.4. Evde bakım istihdam sisteminin tanımı

2.2.4.1 Evde bakım nedir?

Evde bakım, yaşlı fertlerin veya engellilerin günlük aktivitelerinde desteklenmelerini sağlayan bir hizmet sistemidir. Temel amaçlarından biri, fertlerin evlerinde bağımsız bir yaşam sürmelerine olanak tanımadır.

2.2.4.2. Evde bakım hizmetleri

Bu sistem kapsamında sunulan hizmetler arasında medikal ve kişisel bakım, ev temizliği, yemek hazırlama, ilaç hatırlatma ve sosyal etkileşim gibi çeşitli destekler bulunmaktadır.

2.2.4.3. Evde bakımın amacı

Evde bakım, fertlerin yaşam kalitelerini artırmak, onları topluma entegre etmek ve kendi ev ortamlarında bakım imkanlarından yararlanmalarını sağlamak gibi önemli amaçları barındırır.

2.2.5. Evde bakım istihdam sisteminin amacı

2.2.5.1. Yaşlı ve engellilerin desteklenmesi

Evde bakım istihdam sisteminin temel amacı, yaşlı fertlerin ve engellilerin günlük ihtiyaçlarını karşılayacak destek mekanizmaları sunarak onlara yardımcı olmaktır.

2.2.5.2. Bağımsız yaşamın sağlanması

Bu sistem, fertlerin kendi ev ortamlarında bağımsız bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmelerini hedefler

2.2.5.3. Sosyal entegrasyonun desteklenmesi

Evde bakım sayesinde, yaşlı fertlerin ve engellilerin sosyal etkileşim içinde olmaları ve topluma entegre olmaları sağlanır. Evde bakım hizmeti fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden ihtiyacı olan ferte koruyucu, önleyici, tedavi ve rehabilite edici sağlık ve sosyal hizmetlerin sürekli ve etkili bir biçimde yaşadıkları ortamda sunulmasıdır (Oğlak, 2007). Bakım, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak evde veya kurumlarda gerçekleşebilmektedir. Türkiye’de bakım, yaygın olarak evde gerçekleşmektedir ve bakıcıların büyük bir bölümünü aile fertleri oluşturmaktadır. Bakım rolü, bakıcı aile fertinin fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkilemekte, bakıcıların sosyal yaşamı ve çalışma hayatını kesintiye uğratmakta, maddi olanaklarını geriletebilmektedir. Bu durum, bakım yükü olarak ortaya çıkmaktadır (Oğlak, 2007; Dang, 2008; Dökmen, 2012).

2.2.6. Evde bakım istihdam sisteminin avantajları

2.2.6.1. Evde bakımın avantajları

Evde bakım, yaşlı fertlerin ve engellilerin aileleriyle birlikte olmalarına olanak tanır, yardıma ihtiyaç duyanlar için daha kişisel bir bakım sunar ve sağlık kuruluşlarındaki yükü azaltır.

2.2.6.2. Aile içi bağların güçlenmesi

Aynı zamanda, fertlerin evde bakım sistemine dahil olmaları, aile içi bağların güçlenmesine ve sevgi dolu ortamların korunmasına olanak tanır.

2.2.6.3. Kişiselleştirilmiş bakım

Evde bakım, fertlere kişiselleştirilmiş bir bakım planı sunarak onların fertsel ihtiyaçlarına uygun hizmetler sunma imkânı sağlar.

2.2.6.4. Evde bakım hizmetlerinin avantajları

Tüm dünyada gittikçe önemi artan ve ülkelerin uygulamaya başladığı evde bakım hizmetlerinin birçok avantajı bulunmaktadır. Ülkelerden ülkelere farklılık gösterebilen bu avantajlardan tüm ülkeler için genel olanları aşağıda sıralanmıştır:

1. Hastalara özerkliklerini ve kendiliklerini koruma olanağı vererek insanların yaşadıkları ortamda daha mutlu olmalarını sağlamaktadır.
2. Evde bakım hizmetleri hastalara elde edebilecekleri özgürlük düzeyinin en yükseğine izin vermektedir.
3. Hastaların çevreyle olan iletişimlerini onların daha hızlı iyileşmelerini sağlamaktadır.
4. Hastanın hastanede hasta rolünü oynadığı ve bu rolü oynamasının iyileşmeyi geciktirdiğine inanılmaktadır.
5. Hastane hizmetlerinden daha etkilidir ve daha ekonomiktir.
6. Evde sağlık hizmetleri koruyucu sağlık hizmetlerine ulaşımı kolaylaştırmaktadır.
7. Evde bakım hizmetleri uygunsuz hastane yatışlarını azaltmaktadır.
8. Hastaneye başvurularda, hastanede kalış süresinde ve hastane enfeksiyonlarında azalma olmaktadır.
9. Hastane enfeksiyonları maliyetleri oldukça arttırmaktadır. (Yılmaz ve diğ., 2010, s. 130)

2.2.7. Evde bakım istihdam sisteminin zorlukları

2.2.7.1. Mali zorluklar

Evde bakım istihdam sisteminin maliyeti, bazı aileler için yüksek olabilir ve bu durum onların bu hizmete erişimini sınırlandırabilir.

2.2.7.2. Profesyonel bakım eğitimi

Evde bakım uzmanlarının, fertlerin özel ihtiyaçlarına uygun profesyonel bakım sağlayabilmeleri için özel eğitime ihtiyaçları vardır.

2.2.7.3. Bakım kalitesi

Evde bakım hizmetlerinin kalitesinin denetlenmesi ve yüksek standartlarda sağlanması, belirli zorluklar içerebilir

2.2.8. Evde bakım hizmetlerinin dezavantajları

Evde bakım hizmetleri pek çok dış etkene açık, detaylı bir eğitim programı ve yakın bir kontrol mekanizması gerektiren güç organizasyonlarıdır. Bu nedenle avantajları olduğu gibi birtakım dezavantajları da bulunmaktadır:

1. Sağlık personeli sürekli hastanın yakınında değildir.
2. Evde damar yolu tedavisi alanlarda teknolojinin hatalı kullanımına bağlı olarak sepsis, tromboz ve damar tıkanıklığı gibi komplikasyonlar gelişebilir.
3. Evde bakım sağlayacak sağlık personelinin güvenliğini sağlamada bazı problemler ortaya çıkabilir (American Medical Association-American Academy of Home Care Physicians, 2005; Yılmaz ve diğ., 2011, s. 130)

Evde bakım hizmetleri ile tıbbi sosyal hizmet alanı verilen bu amaçlar doğrultusunda kesişmektedir. Sağlık Bakanlığı Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulama Yönergesi'ne göre Tıbbi Sosyal Hizmet; ayakta ya da yatarak tedavi gören hastaların tıbbi tedaviden etkili bir şekilde yararlanması, sosyal sağlığının korunması ve geliştirilmesi, tedavi sürecinde hastanın ailesi ve çevresi ile ilişkilerinin düzenlenmesi, tedavi sürecini etkileyen psikososyal ve sosyoekonomik sorunlarının zamanında çözümlenerek sosyal işlevselliğini yeniden kazanması amacıyla yürütülen sosyal hizmet uygulamasıdır. Duyan (2003, s. 39), tıbbi sosyal hizmetin, sosyal ve duygusal problemleri olan kişilere sağlanarak hastalığın şiddetini azaltmak ve tıbbi bakımın etkisini çoğaltmak amacını gütmekte olduğunu belirtmiştir. Tıbbi sosyal hizmet, sosyal ve ekonomik şartlar bakımından hastanın ve ailesinin durumunu belirlediği kadar hastalığın duygusal faktörlerini de bulup çıkarır. Bu görüş ve tanım dikkate alındığında bir saha mesleği olan sosyal hizmetin evde sağlık hizmetlerine katkısı önem kazanmaktadır. Sosyal hizmet alanının hastanın en kısa sürede en verimli tıbbi ve psikososyal desteği alabilmesi amacıyla yürüttüğü tıbbi sosyal hizmet müdahaleleri evde bakım hizmeti ile hastanın yaşadığı ortamda uygulanabilmektedir. Sağlığın önündeki psikososyal sorunlar belirlenerek gereksinim haline dönüştürülüp mikro, mezzo ve makro düzeyde müdahaleler gerçekleştirilebilmektedir. Evde bakımda sosyal hizmetin bir diğer avantajı da sosyal hizmetin sadece tedavi edici ve geliştirici müdahalelerinin değil, koruyucu önleyici müdahalelerin de uygulanmasına olanak vermesidir.

Bu uygulamalar sayesinde var olan sorunların çözümünün yanında ortaya çıkması muhtemel sorunların da önüne geçilmiş olunur.

2.3. Güçlendirme yaklaşımı

Güçlendirme yaklaşımı, fertlerin ve toplulukların kendi hayatları üzerinde daha fazla kontrol ve otorite sahibi olmalarını teşvik eden bir süreçtir. Bu yaklaşım, kişilerin kişisel yeteneklerini, kaynaklarını ve fırsatlarını tanıyıp kullanmaları üzerine kuruludur. Sosyal hizmet pratiğinde önemli bir yer alan güçlendirme yaklaşımı, fertlerin kendilerini ifade etme, karar verme ve kendi yaşamlarını şekillendirme konusunda özgüvenlerini artırmayı hedefler.

Bu yaklaşımda temel olan, insanlara 'yardım etmek' yerine, onların kendi potansiyellerini keşfetmeleri ve bunu yaşamlarını iyileştirmek için kullanmalarına olanak sağlamaktır. Güçlendirme; eğitim, sağlık, ekonomi ve politika gibi birçok alanda etkin olarak kullanılan stratejik bir süreçtir ve katılımcı demokrasiyle de yakından ilişkilidir.

Güçlendirme yaklaşımı; güç, gücün sahipliği, güç eşitsizlikleri, gücün elde edilmesi ve yeniden dağıtımı gibi politik bir bakışa sahiptir (Croft ve Beresford, 2005, s. 118)

Bununla birlikte güçlendirme, toplumda gücün ne gibi işlevlere sahip olduğunun ve insanların sahip olduğu gücün bu işlevlerden nasıl etkilenebileceğinin farkında olunmasını gerektirmektedir (Parsons, 1991; Rubin ve Rubin, 1992; Solomon, 1976; akt. Leung, 2005, s. 430).

Gücü, üç başlıkta ele almak mümkündür. Bunlardan ilki, kişisel güçtür. Arzu ettiği sonuçlara ulaşmak için fertin sahip olduğu potansiyel veya beceri olarak ifade edilir. İkincisi hiyerarşik veya otoriter sosyal güçtür. İlişkilerde eşitsizlik ve baskın olma ile yakından ilişkilidir. Üçüncüsü ise eşitlikçi sosyal güçtür. İnsanlar eşit partnerler olarak bir aradadır. İlişkilerde diğerlerine değer verme ve saygı duyma söz konusudur (Neath ve Schriener, 1998, ss. 218-219).

Güçlendirme kavramı, insan hizmeti mesleklerinde hem idealdir. Birçok profesyonel için, yetkilendirme, müracaatçılara uygulandığında belirsiz bir kavramdır (Holmes and Saleebey, 1993, ss. 61-78)

2.3.1. Güçlendirme yaklaşımının sosyal hizmete etkisi

2.3.1.1. Fertlerin güçlenmesi

Sosyal hizmet uygulamalarında güçlendirme, fertlerin yaşam kalitelerini ve kendi kararlarını alma konusunda özgüvenlerini artırmakta etkilidir.

2.3.1.2. Topluluk gelişimi

Toplumsal refahı, fertlerin sosyal hizmet süreçlerinde daha aktif rol oynamalarıyla güçlendirilir.

2.3.1.3. Sosyal adaletin teşviki

Güçlendirme yaklaşımı, eşitliği ve sosyal adaleti bir hedef olarak ön plana çıkartarak, tüm topluluk üyelerinin seslerinin duyulmasına katkı sağlar.

Sosyal hizmet tarihinde güçlendirme yaklaşımı ile ilgili gerçekleştirilen ilk çalışma, Barbara Solomon'un 1976 yılında kaleme aldığı "Black Empowerment" adlı kitaptır (Plummer, 2007, s. 23; Busch ve Valentine, 2000, s. 82). Bu çalışmaya göre güçlendirme, "sosyal hizmet uzmanının damgalanmış bir grup içinde üyelik üzerine kurulu negatif değerlendirmelerin oluşturduğu güçsüzlüğü azaltmayı amaçlayan aktiviteleri gerçekleştirmesi sürecidir" (Solomon, 1976, s. 19; akt. Lee, 2001, s. 33). Barker ise Sosyal Hizmet Sözlüğü'nde güçlendirmeyi, "sosyal hizmet uygulamasında fertlerin, ailelerin, grupların ve toplulukların kişisel, kişiler arası, sosyo-ekonomik ve politik gücünü artırmalarına ve koşullarını geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlayan bir süreç" olarak tanımlamaktadır (Barker, 1999, s. 153).

Sosyal hizmet çerçevesinde yapılan son bir tanıma göre güçlendirme; "yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmaları için kişisel, kişilerarası ve politik güç elde etmeleri ve ayrıca yaşamlarını olumsuz etkileyen politikalar, organizasyonlar ve kamu tutumlarında değişim yaratmaları amacıyla müracaatçılarla çalışmanın bir yolu" olarak belirtilmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2003, s. 416)

Güçlendirme yaklaşımının açıklanan işlevleri ile birlikte ara bir bilgi olarak şunu belirtmekte fayda vardır; güçlendirme, sosyal hizmetin daima birincil amacı olamaz. Bazen çocuklar, yaşlılar, hastalar ve zihinsel engelliler, sadece korumaya ihtiyaç duyarlar (Parsloe, 1996; akt. Adams, 2003, s. 4) Bu güçlendirmenin tartışmalı bir konusudur. Güçlendirme yaklaşımı, her müracaatçı ile birlikte kullanılabilir mi? Bunun mümkün olduğunu söylemek güçtür. Güçlendirme, sosyal hizmet kuramı ve uygulaması açısından yalnızca özgün bilgi ve beceri repertuarına sahip bir uygulama yaklaşımı değil, onun ötesinde bir paradigma, ferte ve onu çevreleyen sosyal dünyaya ilişkin bir bakış açısıdır. Kavram olarak güçlendirme; fertler ve yaşamın gerçekleri arasında bağlantıları kurmaya yönelik bir perspektif sunarken süreç olarak güçlendirme ise; ferde içinde bulunduğu çevre ve etrafını saran koşullar üzerinde hakimiyet kazandırır. Bu çerçevede yaklaşım, sosyal hizmet mesleği ve disiplini bağlamında önemli bir yere sahip olmakla birlikte fert için değil ferdi ön plana çıkararak onunla birlikte başarıya

ulaşma felsefesini kabul eden, aynı zamanda ferdi sorun çözme sürecinde etken yerine edilgen bir varlık olarak algılayan diğerk bütün yaklaşımlara tepki olarak gündeme gelmiştir. Yaklaşımı daha iyi analiz edebilmek için sosyal hizmet uzmanının görevlerini göz önünde bulundurmak kayda değerdir (Yıldırım, 2014, ss. 183-191)

2.3.2. Güçlendirme yaklaşımının uygulama alanları

2.3.2.1. Eğitim

Güçlendirme yaklaşımı, eğitimde öğrencilerin öğrenme süreçlerinde aktif rol almalarını sağlar ve öğretmenler ile öğrenciler arasında iş birliği kültürünü destekler.

2.3.2.2. Sağlık

Hastaların tedavi süreçlerine katılması ve sağlık kararlarını vermede aktif rol alması için güçlendirme yaklaşımı uygulanır.

2.3.2.3. Ekonomik kalkınma

Yerel toplulukların ekonomik kalkınma süreçlerinde karar alma mekanizmalarına dahil edilmesi, güçlendirme yaklaşımının temel bir bileşenidir.

Bu bağlamda Solomon’a göre güçlendirme, sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıların güçsüzlüklerini azaltmaya yönelik aktiviteleridir. Uzman ve müracaatçı ilk olarak probleme katkıda bulunan güç bloklarını belirler. Daha sonra sosyal hizmet uzmanı, zihnindeki yetersizlik ve değersizlik duygularını azaltmak için müracaatçıya yardım eder. Ayrıca müracaatçının yolunu tıkayan politik, ekonomik ve sosyal engellerin üstesinden gelmede belirli stratejiler geliştirmesi için ona yardım eder (1976; akt. Bird, 1999, s. 204). Bu tanımlamadaki “politik, ekonomik ve sosyal engellerin üstesinden gelme” ifadesi de güçlendirme yaklaşımı açısından tartışmalı olabilmektedir. Özellikle demokrasisi tam olarak yerleşmemiş ülkelerde politik, ekonomik ve sosyal süreçlere müdahale etme o kadar kolay bir süreç değildir. Güçlendirme yaklaşımında bunun yolları paylaşılmalı ama istenildiği gibi gerçekleştirilemediğinde müracaatçının hayal kırıklığı yaşamasının önüne önceden geçilmelidir.

Sosyal hizmet uzmanları, fertlerin, ailelerin, sosyal grupların, örgütlerin ve toplumların refahını geliştirmek, onarmak, korumak ve geliştirmek için gayretli bir çaba içinde insanlar arasındaki ilişkileri güçlendirmeye çalışır (Aldoğank, 2018, s. 20).

2.3.3. Güçlendirme yaklaşımının zorlukları

2.3.3.1. Kültürel engeller

Toplumsal cinsiyet rolleri ve gelenekler gibi kültürel engeller, güçlendirme sürecinde zorluklar yaratabilir.

2.3.3.2. Direniş ve değişime karşı çıkanlar

Mevcut güç yapıları ve statüko, güçlendirme çabalarına direnç gösterebilirler.

2.3.3.3. Kaynak kısıtı

Kısıtlı kaynaklar, güçlendirme projelerinin sürdürülebilirliğini ve geniş kapsamlı uygulanabilirliğini zorlaştırabilir.

2.3.4. Problem çözme yaklaşımı

Problem çözme yaklaşımı, zorlukların üstesinden gelmek ve engelleri aşmak için bilinçli ve planlı eylemleri ifade eder. Bu yaklaşım, her türlü sorunun tespit edilmesi, analiz edilmesi ve çözümüne yönelik stratejilerin uygulanması sürecini kapsar. Sosyal hizmetlerin temelinde yatan bu metodoloji, fertlerin ve toplulukların yaşam kalitesini doğrudan etkileme gücüne sahiptir. Özellikle kompleks sorunlarla karşılaşıldığında, stratejik bir problem çözme yaklaşımı, önemli değişimler gerçekleştirebilmek için elzemdir. Bu yaklaşımın doğru uygulanması, şahsi ve toplumsal düzlemdeki birçok krizin üstesinden gelmede etkili bir araç oluşturur. Sistematik bir şekilde problem çözme yeteneği kazandırmak, sosyal hizmetlerin temel hedeflerindendir ve bu alanda çalışan profesyonellerin temel becerileri arasında yer alır.

Problem, fert ya da toplumların karşılaştıkları, başarıya ulaşmaları için çözülmesi zorunlu güçlüklerdir. Yaşamının başlangıç yıllarında fert, daha çok gereksinimlerinin giderilmesine yönelik yalın ve basit problemlerle karşılaşırken; ilerleyen yıllarda, daha kompleks nitelikteki çok yönlü problemlerle karşılaşabilmektedir. Bu problemler, ne ölçüde cesaretle karşılanır ve çözümlenebilirse, ferdin yaşama uyumu da, o ölçüde başarılı olur (Taşçı, 2005, s. 73). Problem çözme, verilen bir durumu amaçlı bir duruma dönüştürmeye yönelik bilimsel bir süreçtir. Problem çözme, istenilen amaca ulaşabilmek için işlevsel ve yararlı olan araç ve davranışların türlü imkânlar arasından seçilmesi ve kullanması çabasıdır (Demirel, 1994, s. 39, akt. Aksoy, 2003).

Problem çözebilmenin ilk şartı sorunu iyi tespit edebilmektir. Problem çözme süreci, problemin fark edilmesi ile başlar. Daha sonra problem hakkında bilgi edinilir, kaynaklara başvurulur ve

veriler toplanır. Problemi çözecek kişi, eldeki verilere göre, birtakım hipotezler geliştirerek, bunlar arasından en uygun seçimi yapar. Daha sonra, en uygun ve iyi çözüm metodunun hangisi olduğuna karar vererek, sonuca yani problemin çözümüne gider (Ünsal ve Ergin, 2011, s. 74).

2.3.4.1. Problem çözme sürecinin adımları

2.3.4.1.1. Sorunu tanımlama

Problemin ne olduğunun anlaşılmasına ve detaylarının belirlenmesine odaklanan ilk adımdır. Karmaşık durumları netleştirmek ve sorunun özünü kavramak bu aşamada esastır.

2.3.4.1.2. Alternatif çözümler üretme

Farklı çözüm yollarının değerlendirildiği dönemdir. Yaratıcı düşünmeyi gerektirir ve ferdin ya da gruba alternatif bakış açıları sunar.

2.3.4.4. Çözümleri değerlendirme

Her bir alternatfin ayrıntılı bir şekilde tartışıldığı ve en iyisinin seçilmeye çalışıldığı aşamadır. Risklerin ve avantajların dikkatlice değerlendirilmesi önemlidir.

2.2.3.1.4. Uygulama planı oluşturma

Seçilen çözümün hayata geçirilebilmesi için gereken adımların planlandığı evredir. Gerçek dünya koşullarına uygun pratik bir plan oluşturulur.

2.2.3.1.5. Çözümü uygulama

Belirlenen plana göre harekete geçilir. Çözüm stratejileri uygulanır ve sürecin takibi yapılır.

2.2.3.1.6. Değerlendirme ve iyileştirme

Uygulanan çözümün etkilerinin gözlemlendiği ve gerekirse iyileştirmelerin yapıldığı son aşamadır. Sürekli bir geri bildirim döngüsü ile iyileştirmeler sürekli kılınır.

2.3.5. Problem çözme yaklaşımının sosyal hizmete uygulanması

2.3.5.1. Empati ve iletişim

Birinci adım, müşterinin yaşadığı sorunları anlamak ve uygun çözüm yollarını iletişim yoluyla bulmaktır.

2.3.5.2. Kaynakların identifikasyonu

Sosyal hizmet uzmanlarının, müşterilerin kendileri veya toplulukları için gereken kaynaklara erişimini sağlamak amacıyla çeşitli kaynakları tanımlamaları gerekmektedir.

2.3.5.3. Stratejik planlama

Müşterinin ihtiyaç ve hedeflerine göre özelleştirilmiş stratejik planlar oluşturulur ve uygulamaya sokulur.

2.3.5.4. Değişimi teşvik etme

Problem çözme süreci, fertlerde ve topluluklarda kalıcı değişimler yaratmak için tasarlanmıştır.

Problem çözme yaklaşımı; problemi anlamaya, olası çözümler hakkında beyin fırtınası yapmaya, müracaatçının bir çözümü seçmesine ve seçilen çözümü uygulayarak çözümün nasıl işe yaradığını değerlendirmesi noktası üzerinde odaklanmıştır. Problemin tam olarak anlaşılması ve sınırlarının belirlenmesi, mantıklı ve yapıcı düşünme, gerekli bilgilerin toplanması, problemin köküne inme, çözüm yollarını geliştirme, en iyi çözüm yolunun seçimi, problem çözmede gerçekten önemli olan ve başarıya götüren durumlardır (Kneeland, 2001 akt. Kocabaş, Selçinoğlu ve Kırmızı, 2006, s. 27). Bu yaklaşımın önermesi, fert tarafından tanımlanan, problemlerin aktif bir bilişsel süreç ile ele alınarak, çözümlerinin bulunabileceği şeklindedir (Heinonen, Spearman ve Hart, 2001, akt. Danış ve Kara, 2016, s. 5).

Yukarıda bahsi geçen aktif bilişsel süreçler, genel olarak spesifik alanlarda çalışan kişilerce, kendi alanlarına göre uyarlanıp, daha etkin bir müdahalede bulunulması amaçlanmıştır. (D’Zurilla ve Nezu 1982, ss. 201-271), fertlerin stresli düşüncelerini değiştirmeyi ve sorunu dört aşamada tanımlamayı teşvik eden bir problem çözme yaklaşımını önermişlerdir. Bu yaklaşımın aşamaları; tutum, tanımlama, alternatif arama, tahmin ve denemedir. Dört aşamalı müdahale sürecine geçilmeden önce, fertlerin etkili bir şekilde problemi çözebileceklerine dair, olumlu bir tutum benimsemeleri teşvik edilir. Daha sonra, yaşadıkları problemleri kesin olarak tanımlayabilecekleri, çözümler için alternatif bir liste oluşturmaya, her alternatifin artı ve eksilerini tam anlamıyla tartabilecekleri ve çözüm yolunu, en etkili şekilde uygulayabilecekleri bir problem çözme sürecine yönlendirilirler. Bu yapılandırılmış yaklaşım, fertlere gelecekte karşılaşabilecekleri, olası problemlerin üstesinden gelebilmeleri için yararlanabilecekleri bir beceri ve yetenek setini öğretmeyi amaçlamaktadır (Oliver ve diğ., 2012, s. 4).

2.3.6. Problem çözme yaklaşımının örnekleri

2.3.6.1. Aile danışmanlığı

Sosyal hizmet uzmanları tarafından aile içi çatışmaların çözümüne yönelik olarak uygulanan teknikler, problem çözme yaklaşımının tipik bir örneğidir.

2.3.6.2. Grup terapileri

Fertler arası etkileşimi artırarak ve topluluk desteğini sağlayarak problem çözme yeteneğini pekiştirmeye yönelik terapi seansları.

2.3.6.3. Evsize yardım

Evsiz fertlere barınma, iş bulma ve yaşam kalitesini yükseltme konusunda yapılan yardımlar, sosyal hizmet pratiğinde somut problem çözme uygulamaları arasındadır.

2.3.7. Özet ve sonuç

2.3.7.1. Değerlendirme

Problem çözme yaklaşımının, kişisel ve toplumsal düzeyde birçok olumlu etkisi bulunmaktadır; fakat sürekli gelişim gerektiren bir süreçtir.

2.3.7.2. Uygulama

Sosyal hizmet uygulamalarında problem çözme yaklaşımı, etkili bir yöntem olarak öne çıkmakta ve birçok farklı durumda kullanılabilmektedir.

2.3.7.3. Sonuç

Bu rehberlik, sosyal hizmet pratisyenleri ve danışanlar için problem çözme yaklaşımını daha iyi anlamalarına ve bu sürecin avantajlarından en üst düzeyde faydalanmalarına yardımcı olacaktır.

Müracaatçının sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi, güçlendirilmesi, yaşadığı sorunların neden ve sonuçlarına dair farkındalık geliştirebilmesi, yaşadığı sorundan kaynaklanan olumsuz damgalamaların giderilmesi ve böylelikle onun eski sosyal işlevsellik düzeyine yeniden kavuşması, amaçlarına yönelik müdahaleler, problem çözme yaklaşımının özünü oluşturmaktadır.

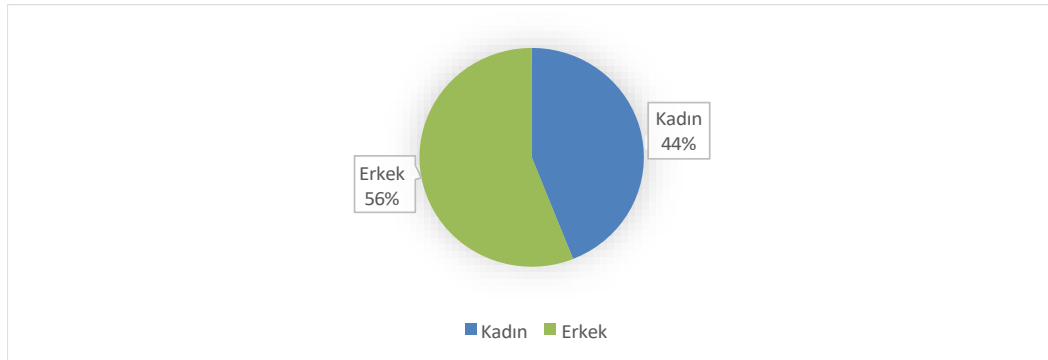
Problem çözme yaklaşımı; çocuklar, gençler, aileler ve yaşlılar gibi farklı müracaatçı gruplarıyla yürütülecek mesleki çalışmalarda, işlevsel bir yaklaşım olmanın yanı sıra; muhtaçlık, suçluluk, işsizlik, madde bağımlılığı, ilişki sorunları, hastalıklar, uyumsuzluk, okul devamsızlığı ve akran zorbalığı gibi pek çok sosyal sorun alanında müracaatçıların yaşadıkları sorunların çözümüne katkı sağlaması nedeniyle, sosyal hizmet uzmanlarına uygulama sürecinde, önemli bir kuramsal bakış açısı sunmaktadır (Eriksen, 1998 akt. Hutchinson ve Oltedal, 2014, s. 126).

2.4. Bakım Hizmetleri

Bakım hizmetleri engelliye, yaşlıya ve kronik rahatsızlığından dolayı bakıma ihtiyacı olan kişilere sunulan bütün bakım çeşitlerini ifade etmesi bakımından genel bir kavram olarak bakıldığında; ASHB'nin, Belediyelerin ve sivil toplumun yukarıda zikredilen kişilere sunduğu hizmetler bütünü olarak değerlendirilebilir.

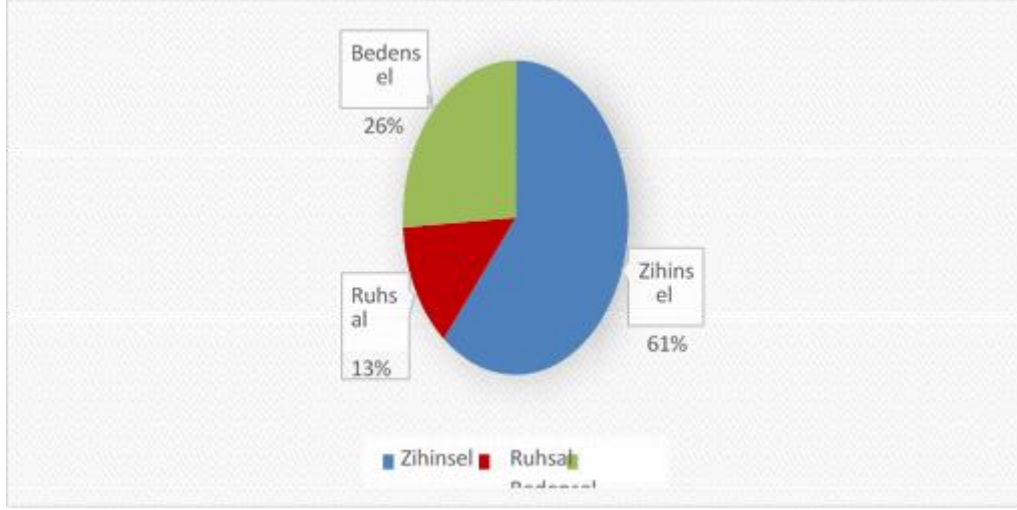
2.4.1. Kurum bakım hizmetleri

Engellilerin evde bakılamadığı, kurum bakımının zorunluluk olduğu hallerde engelliye bakım hizmeti verenin Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne, Sosyal Hizmet Merkezine veya doğrudan bakım hizmeti veren kuruluşa vasisinin şahsen başvurması veya ihbaren yukarıda zikredilen makamlara bildirilmesi durumunda yapılan sosyal incelemeye ve engelli sağlık kurulu raporuna istinaden sunulan hizmet süreci kurum bakım süreci olarak ifade edilmektedir.

Şekil 2.1. Yatılı Bakım Hizmeti Alan Engelli Fertlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

Şekil 2.2. Yatılı Bakım Hizmeti Alan Engelli Fertlerin Engel Grubuna Göre Dağılımı

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

2.4.1.1. Engelli bakım ve rehabilitasyon merkezleri/engelsiz yaşam merkezleri

Engelli bakım hizmeti sunan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri/Engelsiz Yaşam Merkezleri esasen engellilerin sağlık kurulu raporunda tespit edilen engel durumuna göre kategorize edilerek rehabilitasyon ve bakım hizmeti verilen bakanlığın engelli bakım hizmetler bütünü'nün ana unsurudur. Bu kuruluşlarda engelli refahını ilgilendiren mesleklerden istihdam edilen meslek elemanı personelin yanında bakım hizmeti sunan bakım personeli ve diğer çalışanlarla rehabilitasyon ve bakım hizmetleri kuruluştaki bakıma ihtiyacı olan engellilere hizmet sunulmaktadır.

Tablo 2.1. Yatılı ve Gündüzlü Resmi Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinin yıllara göre dağılımı

Yıllar	Yatılı		Gündüz Merkez ve Gündüz Hizmetin de Verildiği Yatılı Kuruluş Sayısı	Toplam
	Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	Umut Evi*		
2023 (Kasım)	107	149	137	393
2022	107	149	134	390

2021	104	144	129	377
2020	105	152	127	384
2019	104	151	72	327
2018	97	146	7	250
2017	97	138	6	241
2016	93	128	6	227
2015	87	111	5	203
2014	85	84	5	174
2013	81	48	6	135
2012	80	17	7	104
2011	77	7	7	91
2010	69	3	7	79
2009	61	1	10	72
2008	56	1	15	72
2007	47	-	17	64
2006	41	-	25	66
2005	35	-	33	68
2004	32	-	29	61
2003	22	-	26	48
2002	21	-	26	47

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

ASHB 2030 Engelsiz Vizyonu’nda ifade edilen toplum temelli bakım hizmeti sunan bir birim olan ‘umut evi’ engelli kişilerin sosyal hayata aktif katılımını sağlaması yönüyle önemli bir sosyal hizmet birimidir (2030 Engelsiz Vizyon Belgesi, 2021, s. 72). Engelli bakım modeli olarak yeni bir soluk getirmesi yönüyle de önemli bir ilerleme olarak göze çarpmaktadır. Engelli fertlere hizmet vermekte olan resmi yatılı bakım ve rehabilitasyon merkezi sayısı 2002 yılında 21 iken bu sayı 2023 yılı Kasım ayı itibarıyla 107’ye ulaşmıştır. İlk Umut Evi 2008 yılında İzmir ilinde hizmete açılmış olup, bu sayı 2023 yılı Kasım ayı itibarıyla 149’a ulaşmıştır.

Tablo 2.2. Resmi bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin kapasiteleri ve bakım hizmetinden yararlanan engelli sayısının yıllara göre dağılımı

Yıllar	Yatılı*	Gündüz	Toplam	Yatılı Kapasite
2023 (Kasım)	7.049	1.459	8.508	8.273
2022	7.387	1.622	8.626	8.309
2021	7.211	1.233	8.444	8.312
2020	7.281	812	8.093	8.312
2019	7.383	735	8.118	8.289
2018	7.305	440	7.745	7.869
2017	7.240	459	7.699	7.925
2016	7.096	411	7.507	7.458
2015	6.494	432	6.926	6.992
2014	5.827	457	6.284	6.682
2013	5.451	441	5.892	6.293
2012	5.112	460	5.586	6.055
2011	4.708	454	5.162	5.833
2010	4.490	415	4.905	5.468
2009	4.190	379	4.569	4.758
2008	3.802	470	4.272	4.098
2007	3.458	634	4.092	3.434
2006	3.070	1.584	4.654	3.027
2005	2.658	2.287	4.945	2.755
2004	2.441	1.978	4.419	2.415
2003	2.162	2.768	4.930	2.086
2002	1.843	2.065	3.908	1.943

*Geçici misafir hizmetinden yararlananlar da dahildir.

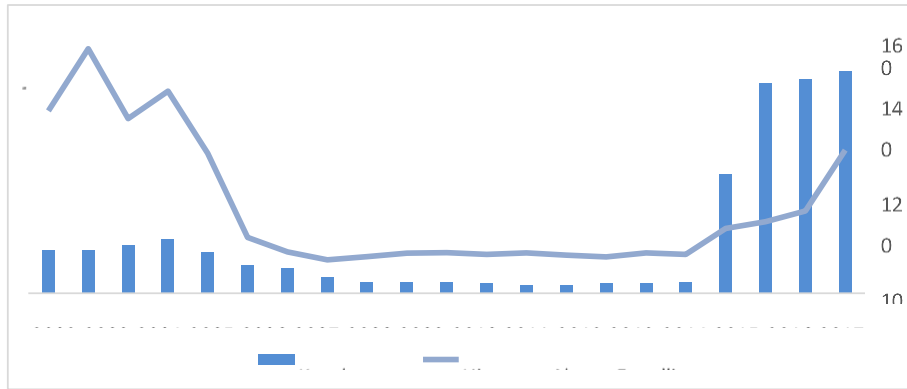
Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

2.4.1.2. Umut evleri

Kurum bakımı hizmeti alan meslek elemanlarınca mesleki raporla belirlenen engelli kişilerden en fazla altı engelli kişinin kaldığı müstakil yapılarda veya apartman dairelerinde bir kuruluşa bağlı açılan ek ünitelerdir. Kurum bakımı hizmeti alan engelli fertlerin sosyal hayata uyum ve katılımının desteklenmesi amacıyla mahalle aralarında içtimai hayatın içinde ihdas edilen bu bakım alanlarına ‘Umut Evi’ denilmekte ve resmi engelli bakım kuruluşlarında hizmet alan engellilerden uygun olanların sosyal hayata aktif katılımları hedeflenmektedir.

2.4.1.3. Gündüz bakım merkezleri

Evde engellisine bakım sağlayan kişilerin sosyal hayatlarını, kişisel gelişimlerini ve günlük aktivitelerini sürdürmeleri için engelli sağlık kurulu raporu ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü’ne, Sosyal Hizmet Merkezine veya Gündüz Bakım Merkezine başvurmaları halinde engellileri için gündüz bakım hizmeti alabilmektedirler. Engellisine bakım sağlayan kişilerin gün içinde engellilerine bakım sağladıkları için içtimai hayattan uzaklaşmaları sosyal yetilerinde gerileme olması söz konusu iken sunulan bu hizmetle hem engellilerinin gündüz bakım evinin sunduğu pek çok sosyal faaliyetle daha kaliteli zaman geçirmesi sağlanmaktadır hem de bakım verenin sosyal hayata katılımı kolaylaştırıldığı için şahsi hayatı olumlu etkilenmektedir. Engellilerin sosyal çevresinden ve aileden tam zamanlı ayrılmasının önüne geçen bu bakım hizmet modeliyle başta engellinin, engelliye bakım verenin ve içinde yaşadığımız toplumun istifadesine olan pek çok hususun olduğu aşikardır.

Şekil 2.3. Gündüz merkez sayısı ile hizmet alan engelli fert sayısı

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

Resmi bakım ve rehabilitasyon merkezlerinden hizmet alan engelli fert sayısı 2002 yılında 1.843 iken bu sayı 2023 yılı Kasım ayı itibarıyla 7.049'a ulaşmıştır. Gündüz hizmetten 2002 yılında 2.065 engelli fert yararlanmakta iken bu sayı 2023 yılı Kasım ayı itibarıyla 1.459 kişidir. 2005

yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile yapılan düzenlemede destek ve bakım hizmetlerinin standardizasyonu, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gerekli olan çalışmaların Bakanlığımızca yürütülmesi, engelli fertlerin özel eğitim hizmetlerinin ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmesi hükme bağlanmıştır. Bu nedenle özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti vermekte olan ve protokollerle işletilen gündüzlü merkezler kapanmış, hizmete devam edenlerin çalışma usul ve esasları, ağırlıklı olarak grup çalışması yapılması ve yarım veya tam gün bakım hizmeti sunulması şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

2.4.1.4. Geçici misafir bakım hizmeti

Geçici bir hizmet olan misafir engelli bakım hizmet modeli başta destek alarak engelli evde bakım hizmeti veren engelli yakınlarının ve diğer evde engellisine bakan engelli yakınlarının oluşan olağan üstü durumlarda, hastalık, hac, umre gibi geçici nedenlerle engellilerinden ayrı kalma durumları söz konusu olduğunda geçici süreyle ‘geçici ve misafir bakım hizmeti’ alabilmeleri için Aile Bakanlığının resmi bakım merkezlerine yerleştirildiği hizmet modelidir.

Bu hizmetten yararlanmak için engelli ferdin veya yasal temsilcisinin bir dilekçeyle Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü’ne, Sosyal Hizmet Merkezine ya da o ilde bulunan resmi Bakım ve Rehabilitasyon Merkezine başvurmaları engelli sağlık kurulu raporu, hizmet sözleşmesi ve bir meslek elemanının değerlendirme raporuyla birlikte engellinin durumuna uygun bir kuruluştaki geçici ve misafir hizmet modelinden istifadesi sağlanır.

2.4.2. Özel bakım merkezleri

Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmeliğin “Bakım türleri ve ücret ödeme şekillerini düzenleyen 12’nci maddesine göre;

Bakım hizmetlerinin Genel Müdürlüğün izni ile açılmış olan özel bakım merkezlerinde verilmesi: Bakıma muhtaç engellinin veya yasal temsilcisinin talep etmesi ve özel bakım merkezinin kabul etmesi hâlinde, bakım hizmeti Genel Müdürlüğün izni ile açılmış olan özel bakım merkezlerinden alınabilir. Bu durumda bakıma muhtaç engellilere sunulan bakım hizmeti karşılığında, bakım ücreti merkeze il müdürlüğü tarafından aylık olarak ödenir. R.G T: 30.07.2006 Resmi Gazete S: 26244

Denetimi Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerinde olan, il müdürlüklerinde oluşturulan bir komisyonca hazırlanan rapor doğrultusunda açılabilen iş ve işlemlerini Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yönetmelikleri çerçevesinde sürdüren gerçek kişi veya tüzel kişilerce açılabilen Özel Bakım Merkezlerinden engelli bakım hizmeti alabilmek için Aile ve Sosyal

Hizmetler İl Müdürlüğü'ne, Sosyal Hizmet Merkezine veya Özel Bakım Merkezlerine başvurulması gerekmektedir. Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmeliğin “Bakım türleri ve ücret ödeme şekillerini düzenleyen 12 nci maddesine göre;

Bakım hizmetlerinin Genel Müdürlüğün izni ile açılmış olan özel bakım merkezlerinde verilmesi: Bakıma muhtaç engellinin veya yasal temsilcisinin talep etmesi ve özel bakım merkezinin kabul etmesi hâlinde, bakım hizmeti Genel Müdürlüğün izni ile açılmış olan özel bakım merkezlerinden alınabilir. <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/yururlukten-kaldirilan-mevzuat/bakima-muhtac-engellilerin-tespiti-ve-bakim-hizmeti-esaslarinin-belirlenmesine-iliskin-yonetmelik/> E.T 16.03.2023 Bu durumda bakıma muhtaç engellilere sunulan bakım hizmeti karşılığında, bakım ücreti merkeze il müdürlüğü tarafından aylık olarak ödenir. Özel Bakım Merkezlerinin açılışı ve işleyişiyle ilgili sorumluluk Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün uhdesinde olup engellilerle ilgili her türlü iş ve işlemi İl Müdürlüklerinin egypt birimleriyle sürdürmektedir (Toplum Ruh Sağlığı İl Koordinasyon Kurulu Çalışma Rehberi, 2018, s. 6).

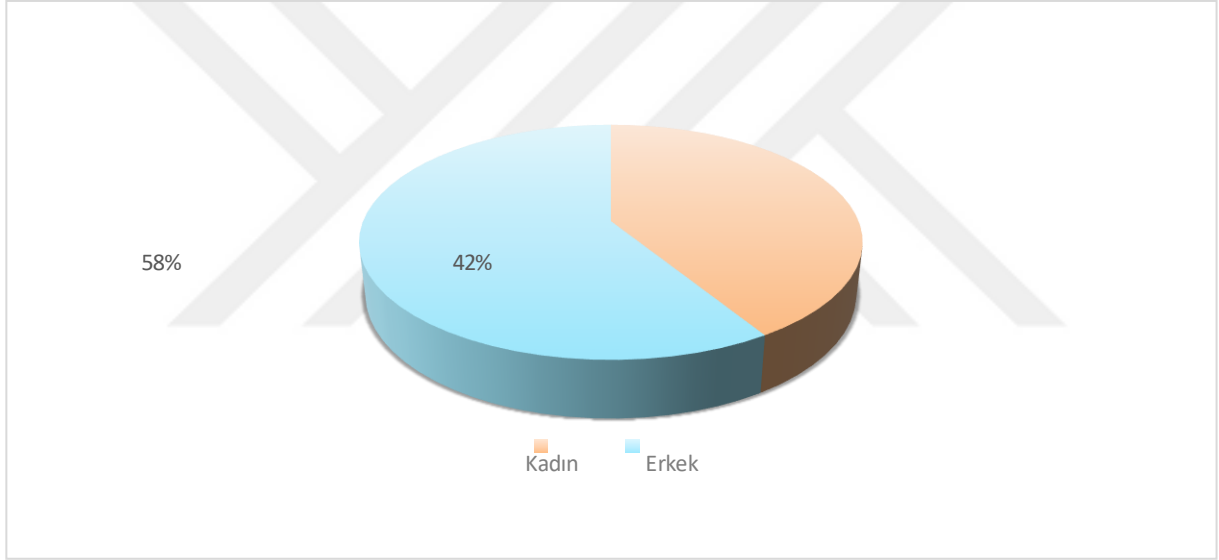
Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü verilerine göre; özel bakım merkezlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.3. Özel bakım merkezlerinde bakım hizmeti alan engelli merkezi sayısının yıllara göre dağılımı

Yıllar	Merkez Sayısı	Kapasite	Bakılan Engelli Sayısı
2023 (Kasım)	310	32.003	28.712
2022	305	30.807	26.766
2021	294	29.508	25.346
2020	286	27.850	21.455
2019	257	24.796	19.658
2018	231	21.200	17.264
2017	196	17.690	14.080
2016	161	14.236	11.923

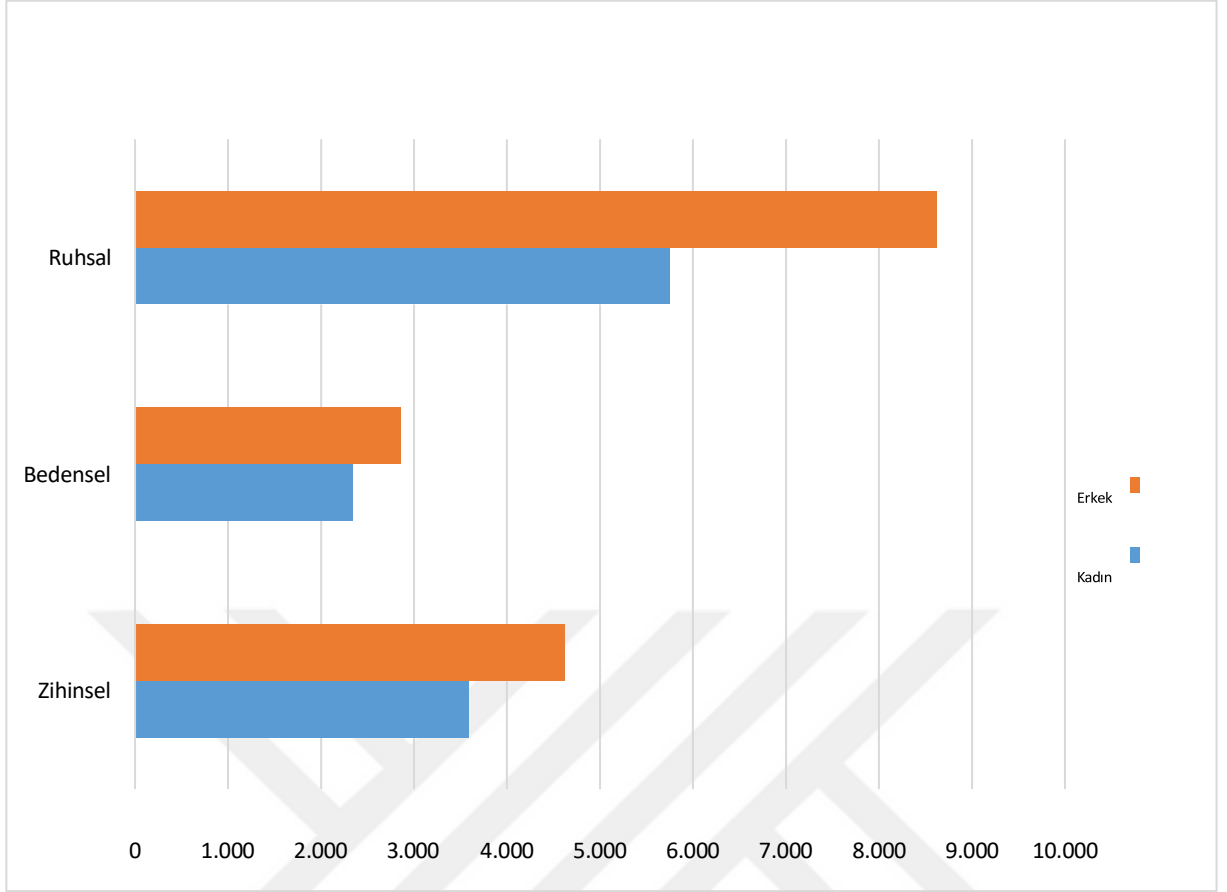
2015	156	13.656	10.823
2014	149	13.443	10.319
2013	147	13.325	10.173
2012	148	12.869	9.328
2011	100	8651	6.707
2010	77	7065	4.331
2009	44	3744	2.144
2008	20	2003	768
2007	10	915	351

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

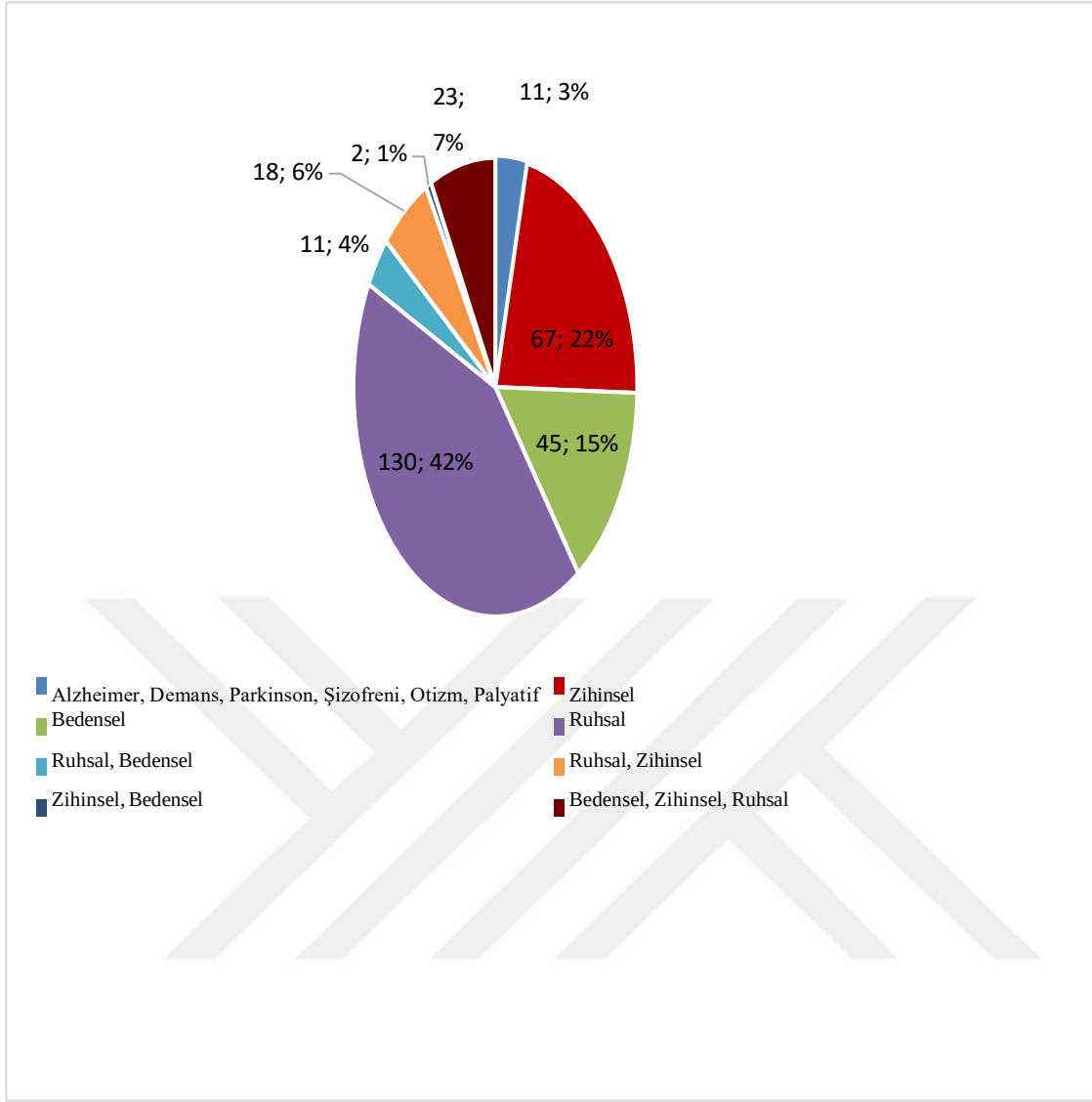
Şekil 2.4. Özel Engelli Bakım Merkezlerinde Hizmet Alanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

Şekil 2.5. Özel Bakım Merkezlerinden Hizmet Alan Engellilerin Engel Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

Şekil 2.6. Özel Engelli Bakım Merkezlerinin Hizmet Verdikleri Engel Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

Tablo 2.4. Özel bakım merkezlerinde bakım hizmet alan engellilere ayrılan kaynak miktarının yıllara göre dağılımı

Yıllar	Kurumda Bakım Ödeme Miktarı (Milyon TL)
2022	2.688
2021	1.036
2020	999
2019	770
2018	544
2017	400
2016	256
2015	222
2014	202
2013	186
2012	137
2011	84
2010	45
2009	17
2008	5
2007	1

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

2005 yılında 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda yapılan düzenlemeyle bakıma muhtaç engelli fertler özel ve tüzel kişiler tarafından açılan ve Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri tarafından denetlenen özel bakım merkezlerinde yatılı veya gündüzlü bakım hizmeti alabilmektedirler. 2007 yılında 10 özel bakım merkezinde 351 engelli fert bakım hizmeti almış ve yaklaşık 1 milyon TL ücret ödenmiştir. 2023 yılı Kasım ayı itibarıyla 310 özel bakım merkezinde 28.712 engelli yatılı bakım hizmetinden faydalanmaktadır

2.4.3. Evde bakım hizmetleri

Yaşlı fertlerin kendi sosyal çevresinde, komşuluk ve akrabalık ilişkisi içerisinde gündelik hayatlarını sürdürebilmeleri için verilen destekler bütününe evde bakım hizmetleri olarak adlandırılabilir. Evde bakım Hizmetleri içine yaşlının yaşamını sürdürürken zorlandığı bütün işlerini kolaylaştırmayı zihinsel fiziksel ve ruhsal hiçbir engeli olmamasına karşın yaşamını sürdürmekte zorluklar olabilecek fertlere kamu kuruluşlarınca, belediyelerce ve sivil toplumun verdiği her türlü desteği içermektedir (Karakuş, 2018, s. 16). ASHB “Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüz Bakım İle Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik” çerçevesinde evde bakım hizmetleri geliştirilerek EYHGM koordinesinde sürdürölmektedir.

2.4.3.1. Engelli evde bakım hizmetleri

Engelli bakım hizmetleri; sınırları yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın sosyal politikalar projeksiyonuyla, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı engelli bakımı sağlayan kuruluşlarını ve engellinin evde bakımını belirgin standartlarla verilmesi şeklinde tezahür eden hizmetler bütünüdür. (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı), Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı engellilere yönelik yapılacak bütün sosyal hizmet çalışmalarını yürütmekle görevli yetkili bakanlık olmasının yanında engellinin devlet hizmetlerine ve sosyal hayata katılımı koordine etmek görevi de bulunmaktadır. Engellilerin refahı noktasında; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, sosyal hizmet ve yerel yönetimlerin sunduğu hizmetler bağlamında yasal olarak belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bakım Hizmetleri ise tamamıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın uhdesinde sürdürölen kuruluştta sunulan bakım hizmeti ve evde bakım hizmeti olmak üzere iki farklı hizmet modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun Ek 7. maddesinde ‘Bakıma ihtiyacı olan engellinin evde bakımına destek için ise (10.000) gösterge rakamı ile memur aylık katsayısının çarpımı sonucu bulunacak tutar kadar aylık sosyal yardım yapılır.’ hükmü yer almaktadır. Evde bakım yardımından yararlanan kişilerin yıllara göre dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

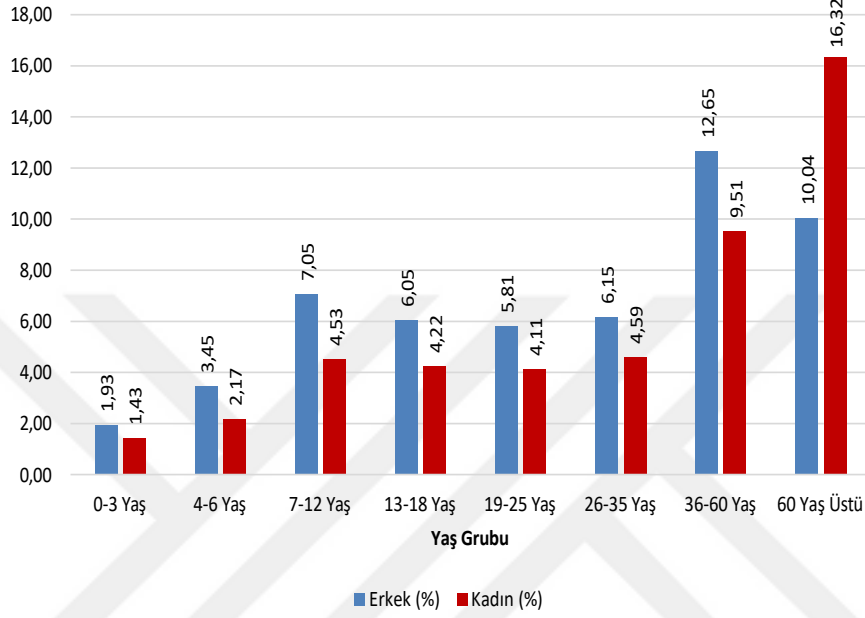
Tablo 2.5. Evde bakım yardımından yararlanan kişilerin yıllara göre dağılımı

Yıllar	Bakıma Engelli (%70 ve Üzeri)	Muhtaç	Engelli (%40-%69)	Engelli Yakını Aylığı (18 Yaş Altı)	Silikozis			
	Kişi Sayısı	Tutar (Milyon TL)	Kişi Sayısı	Tutar (Milyon TL)	Kişi Sayısı	Tutar (Milyon TL)	Kişi Sayısı	Tutar (Bin TL)
2023 (Ekim)	251.234	715,4	306.827	583	79.957	153,5	196	713,2
2022	279.816	4.633	348.289	3.832	100.812	1.046	200	4.989
2021	279.757	2.800	351.998	2.350	98.116	620	164	3.091
2020	277.553	2.516	346.752	2.104	95.540	548	163	2.707
2019	287.820	2.287	352.125	1.855	96.210	471	164	2.474
2018	287.726	1.681	341.825	1.341	93.003	345	168	1.771
2017	284.625	1.748	335.769	1.399	94.268	366	177	1.849
2016	284.951	1.577	338.814	1.278	91.478	327	189	1.731
2015	280.288	1.383	338.588	1.142	89.631	281	195	1.617
2014	268.038	1.259	332.432	1.069	87.084	262	201	1.155
2013	225.457	1.089	300.242	984	64.445	241	197	1.477
2012	201.670	847	298.617	848	59.517	167	200	1.251
2011	187.711	689	293.141	753	59.558	145	153	305
2010	168.559	616	290.558	728	55.727	151		
2009	142.288	565	275.028	632	44.541	141		
2008	114.518	396	255.990	581	28.631	91		
2007	92.904	299	239.110	516	8.877	26		
2006	82.891	159	233.910	377				
2005	84.072	88	243.519	251				
2004	79.811	53	220.600	149				

2003	72.805	48	204.332	136
2002	68.598	19	193.780	56

Engelli maaşı alan engelli fertlerin ve ayrılan kaynak miktarının yıllara göre dağılımı

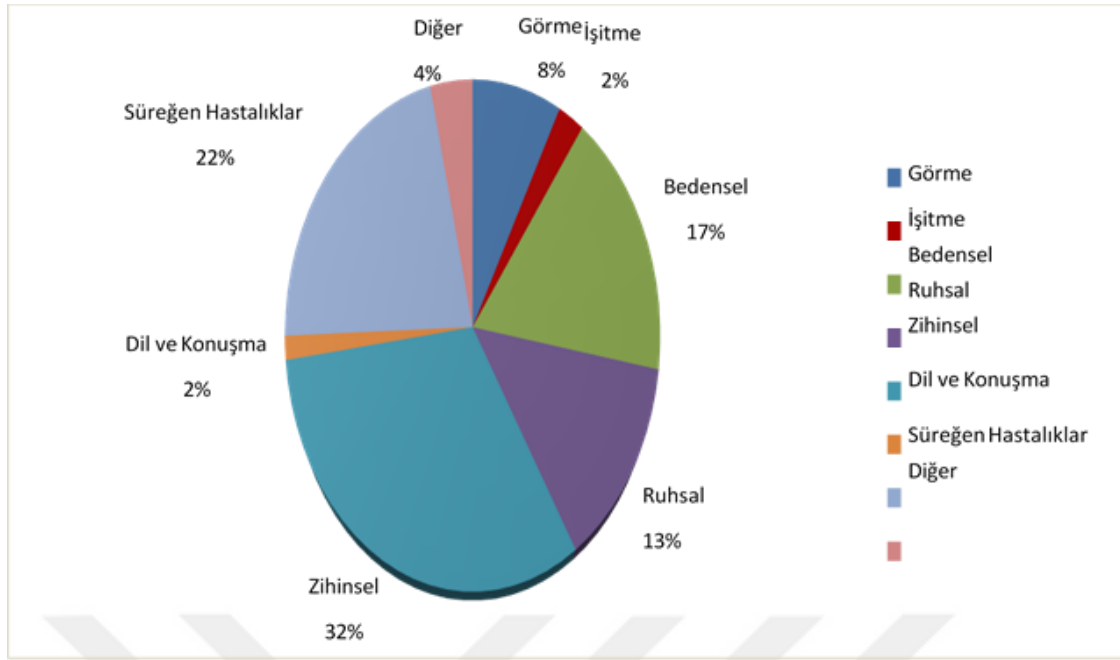
Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

Şekil 2.7. Cinsiyet ve yaş grubuna göre evde bakım yardımı alanlar

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

Evde bakım yardımı alanların çoğunluğunu 60 yaş üstü engelli kadınların oluşturduğu görülmektedir. Evde bakım yardımından faydalananların en az olduğu yaş grubu 0-3 yaş olarak görülmektedir. Evde bakım yardımı alanların % 44,18'i kadın, % 55,82'si ise erkektir.

Şekil 2.8. Evde bakım yardımı alanların yaş grubuna göre dağılımı

Kaynak: EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023 / *Bir kişi birden fazla engel grubunda yer alabilir.

TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2020 sonuçlarına ve Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü verilerine göre; il nüfusuna oranla evde bakım yardımı alan engelli ferden en fazla olduğu ilin Siirt (il nüfusunun %1,27'i), en az olduğu ilin Ankara (il nüfusunun % 0,38'i) olduğu görülmektedir. Nüfusa oranına göre Evde Bakım Yardımı alan engelli sayısının en fazla olduğu 5 il; Bartın, Bitlis, Mardin, Muş ve Siirt'tir. Nüfusa oranına göre bu yardımdan faydalanan engelli fert sayısının en az olduğu 5 il ise; Ankara, Bilecik, Denizli, Eskişehir ve İzmir'dir. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210> E.T 16.03.2023.

Evde bakım ücreti almak amacıyla kuruma dilekçe veren engelli ailelerinin ikametne sosyal inceleme amacıyla gidilir, gelir durumuna ve sağlık raporu sonucunda 'Tam Bağımlı' ibaresi olmamasına bakılır. Raporunda 'Tam Bağımlı' ibaresi varsa başvuru başlatılır. Böylece aileden gelir araştırma formu sağlık kurulu raporu istenir. Gerekli şartlar sağlandığı takdirde müracaatta bulunan kişiye evde bakım ücreti bağlanır. Evde bakım biriminde üç meslek elemanından evde bakım heyeti oluşturulup il müdürlüğünden onay alınan bu heyet kararıyla hizmet başlatılır ve yahut sonlandırılır.

2.4.3.1.1. Ankara'da engelli evde bakım hizmetleri

Ankara ilinde engelli evde bakım Hizmetleri; Ankara Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Birimince paylaşılan bilgiler yakından bakıldığında 13 SHM ve 1

il müdürlüğünde oluşturulan engelli evde bakım heyiti olmak üzere 14 heyet, toplam 109 meslek elemanı ile sürdürülmektedir. Ankara ilinde 23564 Evde Engelli Bakım dosyası bulunmakta olup meslek elamlarının takip ettiği dosya sayısı ortalaması 258 dosyadır. ASHB eyhgm 2023 kasım istasitk bülteni incelendiğinde ise Ankara ilinin nüfusa oranla en az Evde Bakım Hizmeti verilen il olduğu görülmektedir.

Tablo 2.6. Nüfusa oranına göre evde bakım yardımından yararlananların en az olduğu beş il

İL	Toplam Nüfus (TÜİK ADNKS 2021)	Evde Bakım Yardımlı Alan Sayısı (Aralık 2021)	Nüfusa Göre EBY Alan Sayısı Oranı (%)
ANKARA	5 747 325	22.150	0,38
ESKİŞEHİR	898 369	3.540	0,39
İZMİR	4 425 789	18.136	0,40
BİLECİK	228 334	928	0,40
DENİZLİ	1 051 056	4.541	0,43

Kaynak: TÜİK, EYHGM İstatistik Bülteni Kasım 2023

2.4.4. Bakım hizmetleri ve kadın istihdamı

2.4.4.1. Kurum bakım hizmetlerinde kadın istihdamı

Kadınların istihdama katılımı, ülke gündeminde önemli bir yer kapsamaktadır. Hayatın belirli dönemlerinde herkesin diğer insanların yardımına ihtiyaç duyduğu zamanlar olmaktadır. Bu nedenle, bakım hizmetinin kalitesi ve insan kaynakları toplumların gündeminde önemli bir yer tutmaktadır. Yalnızca Türkiye’de değil birçok ülkede bakım işi, kadınların toplumsal kimliğini kuran en önemli özelliklerden biri olarak görülmektedir. Kurumsallaşmış erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerinin varlığının kadınların işgücü piyasasına katılımı için hayati önem taşıdığı bilinmektedir.

2.4.4.2. Evde bakım hizmetlerinde kadın istihdamı

Evde bakım hizmetleri üç farklı şekilde ele alınabilir. İlk olarak evde bakım sadece sağlık hizmetlerin yanı sıra ferdin ihtiyaç duyabileceği diğer sosyal hizmet faaliyetlerini de içine alan niteliktedir. İkincisi, sunulan hizmetin niteliğine bağlı olarak süre açısından farklılık göstermektedir. Kısa süreli hizmetlerin tıbbi; uzun süreli olan hizmetler ise sosyal bakım

ağırlıklı olmaktadır. Üçüncüsü, evde bakım hizmetini kimin sağladığı ile ilgilidir. Bunlar; uzman kişiler veya aile üyeleri olarak ele alınmaktadır.

Evde bakım hizmetleri, geçmişten beri aile hizmeti olarak sürmektedir. Özellikle çocuk, hasta, yaşlı bakımı ve diğer ev içi temel hizmet alanlarının ağırlıklı olarak kadınlar tarafından yürütülmesi toplumsal rol olarak kabul edilmiştir. Evde bakım hizmetlerinin kadının bir rolü olarak değerlendirilmesi bu alandaki kadın emeğinin istihdam alanı olarak görülmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum ev içi hizmetlerde kadın istihdamının daha cazip hale gelmesine katkı sunsa dahi kadınların yapmış oldukları evde bakım hizmetinin maddi bir kazanca dönüşmemesi kadın emeğinin yeterli derecede kabulünü engellemektedir.

2.4.4.3 Evde engelli bakım hizmetlerinde kadın istihdamı

Evde bakım hizmetleri engelli veya yaşlı ferde evde farklı hizmet şekilleri ile gerçekleştirilen birçok modeli içermektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen ve engelliye evde bakım gerçekleştiren bakıcılara sağladığı ekonomik destek ile Evde Bakım Yardımı bunlardan bir tanesi olarak ele alınmaktadır. Hâlihazırda gönüllü olarak zaten yapılan evde bakım hizmeti bu uygulamayla birlikte sosyal devletin nakdi desteği yönetmelik şeklinde kabul edilmiştir. Engelliye bakım ve bakım ücreti alan kadınlar bu işten para aldıkları halde bunu bir iş olarak görmemekte ve güvencesi, çalışma koşulları gibi hukuki bir zemine sahip olması gibi beklentilere girmektedir. İş olmayan, hâlihazırda yapılması gerektiği düşünülen bir işten para almak, bir yardım gibi ele alınabilmektedir. Yardımın da kime ve niçin yapıldığı tanımlı değildir. Kadınların kazandıkları para ile yine aile bütçesine ve ailenin kalkınmasına yardımcı oldukları görülmektedir. Kadının emeği olan bakım emeğinin, yardım bağlamında görünür kılınması, kadından çok aileye yaramaktadır. Bu anlamıyla kadına destek olan, bakım emeğini gören bir yardımdan ziyade, ailenin geçimine katkı sunan, aileyi bu anlamda kalkındıran bir araca dönüşmektedir. Bu hizmetin kadınlara kazandırdıkları, düzenli bir ücret olmasından kaynaklı ekonomik getirisi, bu getiriye bağlı olarak güven duygusu, ekonomik bağımsızlık, kadının güçlenmesi ve çoğunun herhangi bir mesleğe sahip olmadığı düşünüldüğünde, iş ve meslek edinme imkânı, deneyim-tecrübe olarak kategorileştirilebilir.

2.4.4.4. Evde engelli bakım hizmeti veren kadınların güçlendirilmesi

Hayatın hiçbir döneminde fertler için hastalık beklendiği bir durum olmadığı gibi aileler için de aynı durum geçerli olmaktadır. Aile üyeleri doğal olarak bu yeni durumdan etkilenirler. Bakım verici olma herhangi bir kişi tarafından seçilebilir değildir ve bu konuya dair önceden bir planlama yapılmamıştır. Bu nedenle bu duruma uyum süreci durum ortaya çıktıktan sonra

planlanmaktadır. Kronik ya da akut bir hastalığı olan fertle ilgilenmek, onun ihtiyaçlarını karşılamak, ona yardım etmek, ailesi ve yakınları için fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik zorlanmaları mutlaka beraberinde getirecektir. Bakım gerektiren hastanın seyri ağırlaştıkça bakım yükümlüsünün sorumluluğu da ağırlaşacaktır. Yakınlarına bakım verenlerin, ailelerinin ve arkadaşlarının desteğine, dostluğa, yalnız olmadıklarını hissetmeye, para, bilgi ve eğitim konularında yardım almaya ve sosyal ve duygusal desteğe ihtiyaçları vardır.

Evde bakım hizmeti sunan kişiler birçok problem ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Kişilere yüklenen psikolojik ve fizyolojik yüklere ilaveten özel yaşamlarında kendisine zaman ayıramamaları bakıcıların psiko-sosyal durumlarını etkilemektedir. Bu açıdan evde bakım hizmetleri planlanırken kişisel ihtiyaçları karşılamaya imkân sunabilecek şekilde olmalıdır. Hasta, yaşlı ve engelli yakınlarının alacakları destek onların yaşam standartlarını güçlendirmenin beraberinde hasta, yaşlı ve engellilerin de daha iyi koşullarda bakım almalarını sağlayacaktır. İnsanın ortalama yaşam süresinin uzaması, yaşlı sayısını ve dolayısı ile yaşlı ana babanın ya da eşin bakımını üstlenenlerin sayısını artırmıştır. Sonuç olarak, yapılan araştırmalara göre aile yakınlarının, yaşlı, hasta ve engelli bakımının sorumluluğunu yüklenenler olarak giderek artan bir öneme sahip oldukları görülmektedir. Dökmen'in (2012) yaptığı çalışmada yakınlarına bakım verenlerin algıladıkları sosyal destek, sağlık durumları ve aile yaşantıları üzerinde olumlu etkiye sahip oldukları ve kadın bakıcıların, genellikle erkeklerden daha fazla sosyal destek aramakta olduğu sonucuna varılmıştır.

Dökmen'in (2012) yaptığı çalışmadan yola çıkılarak; bakım verenlerin, sağlık personelinin de yakın ilgisini ve etkili desteğini beklediği söylenebilir. Özellikle kronik rahatsızlığı bulunanların ailelerinde ve bakımlarını üstlenenlerde de depresyon ve kaygı bozuklukları, korku, stres ve umutsuzluğun yaygın olduğu ancak sosyal destek artınca, bakım vermenin olumsuz etkileri ve depresyon olasılığının azaldığını ve yaşam doyumunun arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Hasta yakınları, zorluklarına rağmen aile üyelerinden birine bakım vermeyi olumlu duygularla da birleştirmektedirler, birlikte yaşadıkları yaşlılar kendilerine arkadaş ve destek olmaktadır.

Görüldüğü gibi, hasta, yaşlı, engelli yakının bakımı, genel olarak ruh sağlığı ile ilişkili yönleri olan bir durumdur. Ruh sağlığı ile hasta, yaşlı, engelli yakının özellikleri, bakım verenin özellikleri ve sosyal destek anlamlı ilişkiler göstermektedir. Seve-isteğe üstlenilen ve adeta adanmışlıkla başlanan bu görev ve sorumluluk, gerekli destek alınamazsa bir süre sonra aile üyelerinin ruh sağlıklarının bozulması, tükenmişlik gibi riskleri beraberinde getirmektedir. Bu nedenlerle de sosyal destek ve koruyucu ruh sağlığı önemli hale gelmektedir. Yakınlarına

bakım verenlerin yüklerinin azaltılması, ruh sağlıklarının korunması için hem kamusal hem de sosyal destek olanaklarının artırılmasının yararı açıktır. Yapılan incelemeler sonucu alan yazınında yaşlı hastalarına bakım verenlerin algıladıkları bakım verme yükü ile kamu yardım servislerinden yararlanma arasında ilişki olduğu açıkça belirlenmiştir Servislerden yardım alanların yükü azalmaktadır.

2.5. Türkiye’de Ailelere Yapılan Desteklerin Değerlendirilmesi

Araştırmanın bu bölümünde ailenin ve ailelere sağlanan sosyal desteklerin tanımı, önemi ve etkileri ele alınmıştır. Ailenin tanımı yapılırken ilk akla gelen geleneksel aile ve çekirdek aile tanımlarıdır. Sanayileşme ve kırdan kente göç ile geleneksel aile yapısında çözümler başlamıştır. Modern toplum ise çekirdek ailenin tanımını değiştirmektedir. Anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile günümüzde farklı şekillerde tezahür etmektedir. Özellikle parçalanmış ailelerin sayısı giderek artmakta ve bu artışın devam edileceği düşünülmektedir. Türkiye’de boşanma oranları 2010 yılından itibaren artarak devam etmiştir. TÜİK verilerine göre 2010 yılında 1.62 olan kaba boşanma hızı, 2021 yılında 2.07’ye ulaşmıştır. Parçalanmış ailelerin sayısındaki artış, eskinin tek kazananlı aile modelinin sürdürülebilir olmadığını göstermiş ve bu durum, işgücü piyasasında kadının önüne çıkan engellerle mücadeleyi daha da önemli hale getirmiştir. Aksi takdirde ise sosyal yardımlara duyulan ihtiyacın arttığı gözlemlenmiştir. Sosyal yardımlar, “yararlanıcıların herhangi bir biçimde katkı sunmadığı, devletin yoksulluğa karşı geliştirdiği destek mekanizmalarıdır” (TEPAV, 2010, s. 2) ve ekonomik sorunların çözümünde başarılı bir araç olarak kullanılmaktadır.

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün (ATHGM), Aile Haftası Paneli raporuna göre sosyal yardımlara ayrılan kaynaklar 2002’den 2020’ye kadar 53 kat artarak 1,3 milyar TL’den 69,3 milyar TL’ye çıkmıştır (ASHB, 2021, s. 6). Bugün olduğu gibi sosyal yardımlara duyulan ihtiyacın gelecekte de artmaya devam edeceği öngörülmektedir. Sosyal yardım ailenin yaşamış olduğu ekonomik kriz dönemlerinde etkili bir mekanizma olarak kullanılmaktadır. Fakat sosyal yardım alan kişilerin bu yardımlara bağımlı olmasını da beraberinde getirebilmektedir. Oysaki sosyal yardımların amacı dönemsel olarak kişileri içinde bulunulan ekonomik sıkıntıdan kurtarmaktır. Asıl amaç kişilerin en kısa sürede istihdama yönelmelerinin sağlanmasıdır. Kadının sosyal yardımlara başvurma ihtiyacını azaltmak için emek piyasasında kadına yönelik engellerin kaldırılması gereklidir. Kadının emek piyasasında karşılaştığı engeller işe kabul öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İşe kabul öncesindeki engeller kadının küçük çocuğunun ya da engelli çocuğunun olması, iş zamanlarında çocuk

bakımı ile ilgili destek görmemesi, kreş ücretlerinin yüksek olması, eğitim seviyesinin düşük olması, mesleki bilgi ve becerilerinin yetersiz olması vb. sıralanabilir. İşe kabul sonrasında ise iş-yaşam dengesinin kurulamaması ya da cam tavan veya kraliçe arı sendromu vb. şeklinde sıralanabilir. Emek piyasasında kadınlara yönelik düzenlemelerin yapılması istihdama katılımı artırırken sosyal yardımlara duyulan ihtiyacı da azaltacaktır. Alan yazında sosyal ekonomik destekten yararlananların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların demografik özelliklerine bakıldığında ise boşanmış ve çalışmayanlar çoğunluktadır. Öte yandan kadınların eğitim seviyeleri ortaokul ve altıdır. Bu durum kadınların mesleki eğitimle desteklenmesini zorunlu kılmaktadır.

Evde bakım aylığı alanların demografik özelliklerine bakıldığında ise yararlanıcıların çoğunluğu kadınlardır. Sosyal yardımlar en eski sosyal güvenlik önlemlerinden biridir. Geçmişten günümüze sosyal yardımlar farklı kanallar üzerinden yapılmıştır. Geçmişte hayırsever duygular üzerinden yapılan sosyal yardımlar günümüzde daha çok vatandaş olmaktan kaynaklı bir hak olarak devlet tarafından yapılmaktadır. Özellikle demokratikleşme sürecinin bir ürünü olan “sosyal devlet” geleneksel yardım mekanizmasındaki aşınmaları toparlayıcı ve düzenleyici bir rol üstlenmektedir. Devlet tarafından verilen sosyal yardımlar süreli ya da sürekli, aynî ya da nakdî olarak verilebilmektedir. Sosyal yardımlardaki amaç kişinin yoksullaşmasını engellemektedir. İhtiyaç sahibi kişilere asgari koruma sağlamaktadır (Gökbayrak, 2017, s. 72). Koruma sağlanırken de yardımlara kişilerin bağımlı hale gelmemesi için çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Çünkü faydalanıcıların yardımlara bağımlı hale gelmesi, kişilerin üretkenliğini ve girişimciliğini kaybetmesine neden olmaktadır (Aksanyar, 2015, s. 105). Sosyal yardımlar üzerine yapılan çalışmaların bazıları işgücünün çalışma isteğini kaybetmesine ve işgücü piyasası üzerinde yaptığı olumsuzluklara da vurgu yapmaktadır (TEPAV, 2010, s. 6).

Sosyal yardım alan kişilerin işgücüne dâhil olmamaları devlet bütçesi üzerinde her geçen gün daha da artan bir yük oluşturmaktadır. Çünkü primsiz ödemeler olarak bilinen sosyal yardımlar devlet tarafından karşılıksız verilmektedir. Bahsi geçen sebeplerden ötürü sosyal yardım yararlanıcılarının içinde bulundukları durum her yönü ile iyi analiz edilmeli ve çözümler üretilmelidir. Güneş’in (2012, s. 177) ifade ettiği gibi yoksulluk sadece ekonomik sonuçlu bir sorun olmayıp tek çaresi de sosyal yardımlar değildir. Özsoy, yoksullukla mücadele kapsamında kadınlara yönelik sosyal yardımların kadınlar üzerinde pozitif etki oluşturduğunu belirtmiş (Özsoy, 2019, s. 416), ancak yoksullukla mücadele için yapabilirlik sorunun çözülmesi

gerektiğini, "yapabilirlik sorunun çözümünde" de meslek edindirme hizmetlerinin önemini vurgulamıştır (Özsoy, 2019, s. 407).

TÜİK 2014 “Hane Halkı İşgücü İstatistikleri” kullanılarak elde edilen sonuçlara göre de eğitim süresiyle kadınların işgücüne katılma kararı arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. İlgili araştırmaya göre düşük eğitilmiş kadınların, lisans ve lisansüstü eğitim almış kadınlara göre daha düşük oranla işgücüne katıldıkları tespit edilmiştir (Peker, 2021, s. 128). Öğülmüş’ün 18 yaşından büyük ve en az iki yıldan beri kamusal sosyal yardımlardan yararlanan 2032 hane ile yaptığı araştırmaya göre “kişilerin çoğu, iş piyasasında istihdam edilmelerini sağlayacak niteliklere (kişisel ve mesleki becerilere) sahip değildirler” (Öğülmüş, 2011, ss. 88-89). Aynı araştırmaya göre sosyal yardım yararlanıcılarının %74,9’ u çalışmamakta ve bu grubun dörtte üçü -herhangi bir gelir getiren işe sahip olmadığı halde- iş aramamaktadır.

Bahsi geçen araştırmalardan yola çıkarak düşük eğitilmiş ve mesleki bilgi ve becerisi olmayan kadınlar için mesleki eğitim verilmesi gerekliliği, üzerinde durulması gereken bir konudur. Zira mesleki eğitim ile yetkinlik kazanan kadın daha kolay iş bulabilecektir. Ayrıca kişilerin yardımları bir ücret/maaş olarak da görmelerinin önüne geçilmelidir ve bu kazanımın bir iş sahibi olarak elde edilebileceği açıktır. Alan yazında yardımlara olan bağımlılığın azaltılması için sosyal yardım-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Özaydın ve Yeşilkaya, 2020, s. 161; Topuz ve Özkan, 2017, s. 186).

Sosyal yardım istihdam ilişkisinin kurulması için 2010 yılında “Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) Arasında Sosyal Yardımlar-İstihdam Bağlantısı İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır. Protokolün amacı sosyal yardım alan hanelerin İş-Kur’a kayıtlarını yapmalarının sağlanmasıdır. Türkiye genelinde 3 binden fazla İŞKUR “Hizmet Noktası” bulunmaktadır (İstihdamda 3i Dergisi 21. Sayısı Eki Türkiye İş Kurumu Hizmetleri). Düzenlemenin etkin şekilde uygulanması kişilerin istihdama dâhil olmalarını sağlayacak bu durum ise sosyal yardım başvurularını azaltacaktır (Akpınar ve diğ., 2012, s. 26). Sosyal yardım yararlanıcıları için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Sosyal Yardımlaşma ve Vakıfları (SYDV) aracılığıyla işe yönlendirme ve işe başlama yardımları verilmektedir. Bunlara ek olarak sosyal yardım yararlanıcıları için İŞKUR iş teklifinde bulunmaktadır. Eğer kişi İŞKUR’un iş teklifini üçüncü kez reddederse düzenli sosyal yardımlardan bir yıl süre ile yararlanamaz. Bu sayede kişilerin sosyal yardımlara bağımlı hale gelmesinin ve suistimal etmesinin de önüne geçilmektedir. Fakat söz konusu bu durum, SYDV tarafından uygulanmakta olup sosyal hizmet merkezlerindeki yardımlar için geçerli değildir.

Türkiye İş Kurumu 11. Genel Kurul Raporu'na göre 01.01.2018 - 31.10.2021 tarihleri arasında sosyal yardım alanlardan İŞKUR hedef kitlesine giren kişilerin 206.847'si iş ve meslek danışmanlığı hizmeti almış, 27.558 kişiye istihdam sağlanmış, 15.891 kişi Toplum Yararına Çalışma Programına yerleştirilmiştir. Sosyal yardımlarda yararlananlardan beşte biri işe yerleşmesi sağlanmıştır. Hükümet planlarında da sosyal yardım alanların yardım almadan yaşayabilecekleri duruma gelmeleri için meslek edindirme çalışmaları yürütüleceğinin üzerinde durulmaktadır. Ayrıca çalışabilir durumda olanların istihdama yönlendirilmesi üzerinde durulmaktadır (On Birinci Kalkınma Planı, 2021).

2022-2024 Orta Vadeli Programda da sosyal yardım alan kişilerin sürdürülebilir gelir elde etmelerine yönelik çalışmalar yapılacağı ve aktif iş gücü programlarının etkin bir şekilde kullanılacağından bahsedilmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı'nda da sosyal yardım istihdam bağlantısının güçlendirilmesi vurgulanmaktadır. Tüm bu politikalar doğrultusunda sosyal yardım sağlayıcıların gerekli bilgilendirme ve yönlendirme hizmetlerinde bulunmalarını önemli hâle getirmektedir. Aktif istihdam politikaları kapsamında yapılan işbaşı eğitim uygulamaları yetişkinlerin işe yerleşmelerini kolaylaştırmaktadır. İŞKUR tarafından sağlanan iş başı eğitim programları “katılımcılara mesleki deneyim kazandırmak üzere, Kurumca belirlenen asgari şartları taşıyan işyerlerinde işbaşında verilen eğitimi” ifade etmektedir (Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği, madde 4). Kişilere açık iş pozisyonları doğrultusunda mesleki eğitim verilerek işbaşı yapmaları sağlanmaktadır. Sosyal yardım alanlardan mesleki bilgi ve becerisi olmayanların bu hizmetlere yönlendirilmesi istihdama katılmalarını kolaylaştırmaktadır.

2.5.1. Evde bakım aylığı alan kadınların durumunun değerlendirilmesi

Sosyal Evde bakım aylığı 2006 yılında resmi gazetede çıkan “Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik” kapsamında verilmektedir. Yönetmeliğin 1. Maddesi, amacı “bakıma muhtaç engellilerin bildirimi, tespiti, değerlendirilmesi ile bakım hizmetlerine, bakım ücretlerine ve ödemelerine ilişkin usul ve esasları belirlemek” şeklinde açıklamıştır.

Evde bakım aylığı, aile ve sosyal hizmetler il müdürlükleri ve sosyal hizmet merkezleri tarafından verilmektedir. Alan yazında evde bakım(EB) alığını alan kişilerin çoğunluğu kadındır (Kayaarslan, 2016, s. 213; Tamer, 2017, s. 167; Yener, 2019, s. 50; Yüce, 2019, s. 71; Balaban, 2021, s. 39). Kadınların çoğunluğu ev hanımıdır (Tamer, 2017, s. 168; Yener, 2019, s. 50; Yüce, 2019, s. 71). Eğitim düzeyleri genellikle ortaokul ve altıdır (Kayaarslan, 2016, s.

213; Balık, 2019, s. 77; Yener, 2019, s. 50; Yüce, 2019, s. 73; Balaban, 2021, s. 39). Yüksek çoğunluğu çalışmamaktadır (Kayaarslan, 2016, s. 210; Balık, 2019, s. 77). Bakıcının çalışmaması, ev ortamında daha fazla zaman geçirmesine neden olmaktadır. Zaten ağır engelli bir ferde sahip olması nedeniyle de engelli evde yalnız bırakılamamaktadır. Engellinin sürekli bakım ihtiyacının olması bakıcının kendine ve çevresine yeterince vakit ayıramamasına, sosyal aktivitede bulunamamasına neden olmaktadır (Balık, 2019, s. 104). Bu durum eve bağımlı hale gelme, sosyal izolasyon, yorgun hissetme, çabuk sinirlenme, kendine zaman ayıramama gibi sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Koç'un yapmış olduğu araştırmada da benzer sonuçlar bulunmuştur. Araştırmaya göre, engelli ferdi yalnız bırakamayan bakıcının kendine ve çevresine yeterince vakit ayıramadığı, hiçbir sosyal aktivitede bulunamadığı tespit edilmiştir (Koç, 2018, s. 102).

Yüksel ve Uyanık'ın yapmış olduğu araştırmaya göre, bakıcının yoğunluk sırasına göre; duygusal, ekonomik, fiziksel ve sosyal boyutlarda güçlük yaşandığı bulunmuştur (Yüksel ve Uyanık, 2021, s. 827).

Bakıcının maddi ve manevi yönden yaşadıkları sıkıntılar, psiko-sosyal sorunlara neden olmakta ve tükenmişlik sendromu riskini ortaya çıkarabilmektedir (Yener, 2019, s. 54). Yine Yüce'nin yapmış olduğu çalışmaya göre de bakım sağlayan kişinin zaman ve enerjisini almakta, onu toplumsal hayatın dışında bırakmakta, fiziksel olarak yormakta ve psikolojisini olumsuz etkilemektedir (Yüce, 2019, s. 71).

3. PURSAKLAR SOSYAL HİZMET MERKEZİ ‘GELECEĞİM ELİMDE’ PROJESİ

Araştırmanın 4. Bölümünde bahsi geçen psiko-sosyal sorunlar sebebiyle evde bakım aylığı alan kadının sosyal hayatla bağının kopmasının önüne geçilmesi için çalışmalar yapılması gereklidir. Mesleki kurslar, günü birlik aktiviteler kadının ev ortamındaki sorunlardan uzaklaşmasını sağlayacaktır. Modern dünya kadının işgücüne katılmasını zorunlu kılmış, bu durum erkek egemen çalışma modelinde kadının kendine yer bulabilmesi için kota ve özel istihdam politikalarının yapılmasını gerekli hâle getirmiştir. Her ne kadar kadın istihdamı geçmişten günümüze artsa da, hemcinslerine göre daha dezavantajlı konumda olan boşanmış, eşi terk etmiş, eşini kaybetmiş veya engelli çocuğu bulunanların istihdama katılımı daha da güçtür.

Sosyal ekonomik destek ve evde bakım aylığı yardımlarından yararlanan ailelerin farklı sorunlarının olması çözümlerini de farklılaştırmaktadır. Sosyal ekonomik destek yardımından yararlanmak için ailede bir krizin olması, ailede çalışan kişinin bulunmaması, çocuğun devlet bakımına bırakılma ihtimalinin olması gibi tehlikelerin bulunmasına yönelik birçok kriter üzerinde durulurken, evde bakım aylığı almak için hanede kişi başına düşen gelirin asgari ücretin üçte ikisinin altında olması ve engellinin “tam bağımlı” ibaresini içeren engelli raporunun olması yeterlidir. Bu durum sosyal ekonomik destek alan ailelerin çoğunun evde bakım aylığı alan ailelere göre daha yoksul olduğunu göstermektedir.

Projenin konusunu Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü (SHM) tarafından verilen nakdi yardımlardan yararlanan kadınlar oluşturmaktadır. Müdürlüğümüzde on sekiz yaşından küçük çocuğu olan kadınlara verilen sosyal ekonomik destek ve engelli yakınının bakımını üstlenenlere verilen evde bakım aylığı olmak üzere iki tür nakdi yardım bulunmaktadır. İşgücü piyasasının ihtiyaçlarına göre kuruluşumuzda hizmet alan kadınların mesleki beceri kazanmaları sağlanarak istihdamının kolaylaştırılması planlanmıştır.

Sosyal ekonomik destek yardımı alan ailelerin çocukları ile ilgili ağır bir engeli bulunmazken evde bakım aylığı alan ailelerin bakmakla yükümlü oldukları çocukları ağır engellidir. Bu farklılık bakım yükünü ve süresini artırmaktadır. Bu nedenle projenin iki grup şeklinde, farklı amaçlar içeren istihdam programları üzerinden yürütülmesini gerekli kılmaktadır. Sosyal ekonomik destek alan kadına yönelik standart bir istihdam

modeli üzerinde durulurken, evde bakım aylığı alan kadına yönelik evden çalışabileceği istihdam şekli üzerinde durulmuştur.

Sosyal ekonomik destek alan kadınlar için Mehrab Global Group Hediyeelik Eşya Demir Çelik San. Tic. Ltd. Şti. ile görüşülmüş ve İŞKUR üzerinden “Mesleki Eğitim ve Beceri Geliştirme İşbirliği Protokolü” kapsamında istihdam garantili kurs açılması planlanmıştır. İstihdam garantili olması kursun nihai hedefine ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Evde bakım aylığı alan kadınlar için ise Pursaklar Halk Eğitim Merkezi ile görüşülmüş ve “sepet örücülüğü” kursu açılması planlanmıştır. Yapılan ürünlerin sergi ile satılması planlanmaktadır. Proje sonrasında da kadınların ürünlerini satması için sürekli olarak açık bir stantın sağlanmasına yönelik girişimlerde bulunulması planlanmaktadır. Ayrıca Esnaf ve Sanatkarlar Odası ile görüşülerek, Odaya bağlı bulunan esnafların tedarik sürecinde evden üretim yapan ailelerin ürünlerini satın alması amaçlanmaktadır.

3.1. ‘Geleceğim Elimde’ Projesinin Özgün Değerleri

Alan yazında sosyal yardım alanların istihdama kanallara olmaları için bir takım çalışma ve uygulamalar yapıldığı görülmektedir. Sosyal hizmet merkezlerinin sosyal yardım verdiği kesimin özelliklerine hâkim olması, merkezleri istihdam konusunda önemli aktörlerden biri haline getirmektedir. Özellikle müracaatçının sosyal yardım alacağı süreçte yapacakları yönlendirmeler istihdama katılımı önemli oranda etkilemektedir. Projenin özgün değerleri şunlardır:

- Kadınların sosyal yardım aldıkları süreçte mesleki bilgi ve deneyim kazanmalarını sağlayarak iş bulmalarını kolaylaştırmak,
- Proje kapsamında Altındağ İş-Kur Hizmet Merkezi ve Pursaklar Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü (HEM) ile iletişim halinde olarak paydaşlarımızın süreçteki hizmetlerinden yararlanmak,
- İstihdam garantili kurslar tercih edilerek işe yerleşmenin kolaylaştırması,
- Evde bakım aylığı alan müracaatçı özel alanından ayrılmakta zorlanmaktadır. Bu doğrultuda evden çalışma modeli üzerinden meslek edindirmeleri sağlayarak, üretim sürecinin içerisine çekmesi,
- Hizmet verdiğimiz kişiler dezavantajlı konumdadır. Genellikle eğitim düzeyi lise ve altı kişilerden oluşmaktadır. Bu sebeple mesleki eğitimlerinin yanı sıra kişisel gelişimlerine yönelik eğitimler verilerek sorun çözme becerilerinin artırılması,

- Projenin uygulanması sırasında atölye çalışmaları, gezi ve kültürel aktivitelerle projeye katılımı cazip hale getirmenin yanı sıra keyifli zaman geçirmeleri sağlanarak monotonluktan kurtarmaya çalışmak.

3.2. ‘Geleceğim Elimde’ Projesinin Yöntemi

Araştırmanın bu bölümünde Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezinden destek alan ailelere ne şekilde destek verildiği ele alınmıştır.

Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezinin ilçe sınırları içerisinde kuruluştan -“Sosyal Ekonomik Destek” veya “Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik”ler kapsamında yardım alan kadın müracaatçıların istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik meslek edindirmenin yanı sıra, kişisel gelişim eğitimleri ve atölye çalışmalarıyla da keyifli zaman geçirmeleri, böylece sosyalleşmelerinin sağlanması istenmiştir. Bu proje sosyal ekonomik destek ve evde bakım aylığı alan kadınların ekonomik yardımları kesildiğinde ya da süresi dolduğunda iş bulmalarını kolaylaştırmak için hazırlanmıştır.

Sosyal ekonomik destek ve evde bakım aylığı alan kadınların ailelerinin özelliklerinin farklı olması sebebiyle iki farklı grup üzerinden yürütülmüştür. Sosyal ekonomik destek alan kadınlar için tam zamanlı çalışma modeline uygun iş garantili meslek edinme kursu açılması, evde bakım aylığı alan kadınlar için ise evden çalışabilecekleri meslek edinme kursu açılması planlanmıştır. Mesleki kurs seçilirken kuruluşumuzdan hizmet alan müracaatçıların eğitim düzeyi incelenmiş ve özelliklerine uygun olanlar seçilmiştir.

Sosyal ekonomik destek alan kadınlar için “seramik yapımı”, evde bakım aylığı alan kadınlar için ise “sepet örücülüğü” kursları seçilmiştir. Seramik yapım kursunun İş-Kur aracılığı ile Mehrab Global Group Hediyeelik Eşya Demir Çelik San. Tic. Ltd. Şti. binasında açılması, sepet örücülüğü kursunun ise Pursaklar Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü tarafından kuruluşumuz hizmet binasında açılması planlanmıştır. Seramik kursu İŞ-KUR’un iş garantili meslek kursuna uygun olarak verilecektir.

Eğitime katılan kişilerin ulaşımı firma tarafından servis ile sağlanacak olup kursiyerlerin bir öğünlük yemeği de firma tarafından verilecektir. Sepet örücülüğü kursu yaygın eğitim kurs programı kapsamında haftada iki gün olacak şekilde planlanmıştır.

Kursiyerlerin eğitimlere katılımının takibi kursları açan kurum/firma tarafından yapılacaktır. Güçlendirme eğitimleri kuruluşumuz tarafından verilecektir. Eğitimlere ek olarak sosyal

faaliyetler (günübirlik tur ve geziler) ve atölye çalışmaları (taş boyama, ebru vb.) yapılması düşünülmektedir. Etkinliklere ve eğitimlere tam katılım istendiği için katılımcıların uygunluk durumuna göre belirlenmiştir.

Proje kapsamında eğitim görecekt kadınların kuruluşumuzdan almış oldukları nakdi yardım kesilmeyecektir. Böylelikle projeye katılma konusunda daha istekli olunacağı düşünülmektedir. Halk eğitim merkezi tarafından verilecek olan kursa katılım sırasında bakıcı tarafından evde bırakılan engelli ferdin bakımı aksatılmayacaktır. Evde bakım aylığı alan ya da engelli yakını olan kişilerden engellisini hanede başka birisine bırakabilecek kadınlardan kursiyerler seçilmiştir. Projeye katılan kadınlara gönüllü katılım formu imzalatılacaktır. Gönüllü katılım formunda kısaca projeden ve katılımcıların yükümlülüklerinden bahsedilecektir. Proje öncesinde ve sonrasında kadınlara anket yapılması planlanmaktadır. Sonuçların bir sonraki projelere yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Proje kapsamında yapılacak harcamalar proje yararlanıcıları tarafından karşılanacaktır. Proje kapsamında yapılacak etkinlikler durum ve koşullara göre değişiklik gösterebilecek olup, proje yararlanıcılarının bütçelerine uygun olarak seçilecektir. Proje sırasında yapılacak sosyal faaliyetlere yönelik harcamaları proje yararlanıcıları tarafınca karşılanacaktır. Bu durum yararlanıcılarla görüşülmüş olup gönüllü katılım formunda da belirtilerek imza altına alınmıştır.

3.3. Proje Sırasında Verilen Eğitimler

Proje sırasında kadınların kişisel gelişimleri ve sorun çözme becerilerini geliştirmek için alanında uzman kişilerden oluşan eğitimler hazırlanmıştır. Eğitimlere ilişkin bilgiler;

- *Aile kaynak yönetimi eğitimi*

Amaç: Uygun ortam ve koşullar sağlandığında ailenin bütçesini ve kaynaklarını ihtiyaçları doğrultusunda planlayabilmek.

Kazanım: Bütçe planlama ve aile kaynak yönetimi konusunda ihtiyaç duyulan yetkinliğin kazandırılması.

Süre : 40 dk.

İçerik : Aile bütçesi ve finansal planlama Ailede öncelikli hedeflerin belirlenmesi Para biriktirmen kuralları Ailede tasarruf Gerçekçi bir para yönetimi Ailede kaynakları ihtiyaçlara yönelik planlama Alışverişte dikkat edilmesi gereken hususlar

- *İşte Anne*

Amaç: Çalışma hayatına dâhil olacak kadınların, çocuklarına süreci nasıl anlatacağı konusunda rehberlik etmek ve çocukların annelerinin çalışmasına adaptasyonunu kolaylaştırmaktır.

Kazanım: kadının çocuğuna çalışma hayatındaki süreci en uygun yöntemle anlatmasına yönelik beceri kazandırmak.

Süre: 40 dk.

İçerik: Annenin çocuğa çalışma hayatı ile ilgili bilgi verirken izlemesi gereken yol, Neden çalıştığını çocuğa nasıl açıklayacağı,

- *Toplumsal Roller*

Amaç: Toplumsal eşitlik hedefi ile doğru olmayan yaşamsal kadın erkek rol ve sorumluluklarında kavramsal, yaşamsal ve davranışsal düzeyde biliş sağlamak çocuk eğitiminde cinsiyet rollerini ihtiyaca yönelik planlayabilmek. Kazanım: Kadınlar, erkekler ve çocuklar düzeyinde kalıplaşmış cinsiyet rolleri algısının değiştirilerek toplumsal eşitlik algısının kazandırılması.

Süre : 40 dk.

İçerik : Toplumsal cinsiyet rolleri nelerdir? Kadınlar ve erkekler ile ilgili kalıp yargılar Reklam, sosyal medya ve dil ile gelen ve yerleşen yanlışlar (atasözü, masallar, öyküler vb.) Çocuklarda toplumsal cinsiyet algısı Türkiye’de eş ve ebeveynlikte rol dağılımı Dünya ve Türkiye’de istatistiki bilgiler benlik oluşumu için toplumsal kalıplardan kurtulun Çocukların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden zarar görmemesi için yapılacaklar nelerdir? Toksik cinsiyet algısından nasıl kurtulacağız?

- *Mahremiyet*

Amaç: Mahremiyet eğitimi ile, ferdin ve çocuğun kendi bedenini, kişisel mahrem sınırlarını tanıması, fertlerin kendi özel alanlarının farkında olup korumasının yanında diğerlerinin özel alanlarına da saygı göstermesi, çocuğun sağlıklı kişisel gelişimini sağlaması amaçlanmaktadır.

Kazanım: Mahremiyet kavramının içeriğini bilir. Kişisel ve toplumsal mahremiyet sınırlarını tanıır. Kişisel toplumsal ve dijital mahremiyet sınırlarını örnekleyebilir. Günlük hayatında ve yakın çevresinde mahremiyete dikkat ederek yaşantısını sürdürür.

Süre : 40 dk.

İçerik : Mahremiyet eğitimi yasaklar üzerine kurmamak, Çocuk ve gençlere kişisel sınırlarını öğretmek, Mahremiyet eğitimi sevgi üzerine inşa etmek, İzin alma eğitim vermek, Bedenlerin

kişiyi özel olduğu öğretmek, Çocuğun cinsel içerikli sorularını, Gelişimine uygun olarak cevaplamak, Mahremiyet eğitimi karşılıklı güven temel üzerine kurmak, Giyim konusunda sınırları öğretmek, Beğenilme arzusu yerine ihtiyaç odaklı giyinmek, Karşı cinsle ilişkiler konusunda hassas olmak Televizyon ve internet kullanımını sınırlandırmaktır.

- *Engelli Fertleri Olan Ailelerle İletişim*

Amaç: Engelli birey ile aynı evde yaşayan kişilerle aile içi iletişimi güçlendirilmek. Aile içi etkili iletişim becerilerini artırmak. Engelli fertlere yönelik iletişim hassasiyeti kazandırmak.

Kazanım: Engelli fertlere yönelik olumsuz söylemlerin ortadan kaldırılarak olumlu iletişim becerilerinin kazandırılması. Aile içi yaşanan sorunların giderilmesi.

Süre : 45 dk.

İçerik : Etkili iletişim becerileri İletişimdeki engeller Engelli ferdin psiko-sosyal ihtiyaçları Engelli fert ile iletişimde dikkat edilmesi gereken kurallar.

3.4. ‘Geleceğim Elimde’ Projesi Görev ve Uygulama Tabloları

Araştırmanın bu bölümünde hazırlanan çalışma kapsamında yapılacak çalışmaların, çalışmaları yürütecek ekibin iş bölümü ve iş birliği yapılacak paydaş kuruluşların planlanması ele alınmıştır.

3.5. ‘Geleceğim Elimde’ Proje Ekibi

Tablo 3.1. Proje ekibi

Adı Soyadı	Projedeki Görevi
Salih ÇILDIR	Koordinatör
Ayça GÖZÜM	Proje danışmanı/Raportör
Ceren ILGAR	Pursaklar Halk Eğitim Merkezi ile iletişimin sağlanması
Gürcan BAL	İş-Kur ile iletişimin sağlanması
Metin ALTUN	Projedeki eğitimlerin belirlenmesi ve gerçekleştirilmesi
Samiye TARHAN	Açılan meslek kurslarının takibi

3.6. Projenin Paydaşları ve Kurs Yapılacak Yerler

Tablo 3.2. Proje paydaşları

Kurs	Paydaş	Yer	Adres	Projedeki Kullanım Amacı
Seramik Yapımı	Altındağ İş- Kur Hizmet Merkezi	Mehrab Group Hediyelik Eşya Demir Çelik San. Tic. Ltd. Şti.	Global Şht. Cengiz Karaca, 1057. Cd. No:3, 06750 Akyurt	Sosyal Ekonomik Destek alan kadınlara iş garantili kursun açılarak, eğitim sonrası istihdam edilmelerinin sağlanması.
Sepet Örücülüğü	Pursaklar Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü	Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi	Merkez Mahallesi Belediye Caddesi No:3	Evde bakım aylığı alan kadınların meslek edinmelerinin sağlanması. Kadınların becerilerinin geliştirilmesi.

3.7. Projenin Eğitimcileri ve Eğitim Tarihleri

Tablo 3.3. Projenin eğitimcileri ve eğitim tarihleri

Eğitimler	Eğitimci	Unvanı	Tarih	Yer
Aile Kaynak Yönetimi	Samiye TARHAN	Ev Ekonomisti	03.10.2022	Pursaklar SHM
İşte Anne	Metin ALTUN	Rehber Öğretmeni	11.10.2022	Pursaklar SHM
Toplumsal Cinsiyet Rolleri	Ceren ILGAR	Sosyolog	27.10.2022	Pursaklar SHM
Mahremiyet	Salih ÇILDIR	Kuruluş Müdür Y.	01.11.2022	Pursaklar SHM
Engelli Fertleri Olan Ailelerle İletişim	Gürcan BAL	Sosyal Çalışmacı	11.11.2022	Pursaklar SHM
Beden dili ile iletişim (Drama ile)	Ü. Gülsüm PEKGÖZ	Çocuk Gelişimci	17.10.2022	Pursaklar SHM
Psiko-sosyal Sağlamlık	Aytaç KARA (KETEM)	Doktor	18.11.2022	Pursaklar SHM
ÖKGV'li fertlerle iletişim	Aytaç KARA (KETEM)	Doktor	18.11.2022	Pursaklar SHM

4. İSTİHDAM EDİLEN VE SOSYAL GÜÇLENDİRME SAĞLANAN KADINLAR ÜZERİNE SAHA ARAŞTIRMASI

Bu bölümde araştırmanın örneklemini oluşturan Pursaklar SHM'nin uyguladığı 'Geleceğim Elimde' projesine katılan kadınların demografik özellikleri verildikten sonra katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşme mülakat sonuçlarına geçilecektir. Mülakat soruları üç bölüm

olarak tasnif edildiği için değerlendirme bu bölümlemeye uygun olarak üç bölümde ele alınıp irdelenecektir. Her soru için katılımcıların verdiği cevaplardan alıntılama yapılarak yorumlanacaktır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Karma desenli olan bu çalışmada bazı yönleriyle nitel bazı yönleriyle ise nicel bir araştırma yöntemi izlenmiştir. Bu çalışmada ilk olarak sosyal hayatın durağan ve mutlak olmaması, kişilerin sosyal hayattan bağımsız olmaması ve insanların hayatı deneyimlerini nitel olarak oluşturmasına bağlı nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Bir eylem araştırması olan bu çalışma; tekli grup tarama modelinin tek grup son test modeli yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmış mülakat soruları marifetiyle araştırmaya katılanlardan edindiği bilgileri daha önce oluşturulan hipotezler ışığında tümevarım yöntemi ve içerik analizi ile anlamlandırılmıştır. Sosyal desteğe en fazla ihtiyaç duyan sosyalizasyonu mutlak gerekli olan evde bakım hizmeti veren bakım yükümlüleri; sosyal ekonomik destek almalarına rağmen ekonomik destek verilip sosyal destek yönünden yeterince güçlendirilemeyen kadınların sosyal desteğe ve sosyal güçlendirmeye olan ihtiyacını ortaya koymak amacıyla toplamda 18 katılımcıya 3 bölümden oluşan 13 soru sorulmuştur. Araştırmada katılımcılara yaş, yaşadığı şehir, kaç yaşında olduğu, kaç çocuğu olduğu, ikametinin neresi olduğu, doğduğu yer, mesleği, öğrenim durumu vb. demografik özelliklerin ortaya konulduğu objektif soruların yanında psikososyal durumunu ortaya koyacak subjektif yorumlanması gereken ucu açık sorular sorularak çalışmaya derinlik kazandırılmak istenmiştir. Araştırmada tümevarım yöntemi izlenmiştir. Çeşitli kısımlarda da tablo ve grafiklerden yararlanılarak anlatım güçlendirilmiştir.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Karma desenli olarak tasarlanan bu araştırmanın nitel verilerin toplanması aşamasında derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmış ve uygulanmıştır. Niteliksel araştırma yöntemlerinde görüşme içinde ek soru sorma imkânının olması ve ucu açık sorularla görüşme yapılan kişinin kendisini daha iyi ifade etmesi amaçlanmıştır. Uygulanan yöntem ile çalışılan konuyla ilgili daha fazla bilgi edinilmesi kaygısı içinde olunmuştur.

Araştırmaya kavramsal çerçeveden bakıldığında; sosyal ve ekonomik destek, evde bakım ve sosyal güçlendirmeye kadın bağlamında bir çerçeve çizilerek sosyal güçlendirmeye ve sosyal desteğe daha çok ihtiyaç duyan kesimin kadınlar olduğu gözleminden yola çıkılmış ve araştırmanın odağı kadın perspektifinden sosyal güçlendirme, sosyal ve ekonomik destek olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın ilk bölümünden itibaren sosyal hizmetin cumhuriyet dönemi tarihsel süreci, sosyal hizmet merkezinin bütün yönleriyle aktarılması ve uygulanan projenin detaylarının açıkça belirtilerek sosyal hizmet, istihdam, evde bakım, sosyal ve ekonomik destek gibi kavramların belirgin bilgi sistematığı içerisinde verilmesi ve bahse konu sosyal yardımlarla ilgili gerekli istatistik bilgiler sunulması sağlanmıştır. Araştırmanın altıncı bölümü olan İstihdam Edilen ve Sosyal Güçlendirme Sağlanan Kadınların Araştırma Bulguları bölümünde ise yapılan derinlemesine görüşme yöntemiyle elde edilen bulgular ve katılımcıların ifade ettiği cevaplar üzerinde hiçbir değişiklik yapılamadan alıntılanarak yorumlanmış ve tartışılmıştır.

Toplam yirmi katılımcıya üç bölümden oluşan on üç soru sorularak tamamlanan araştırmada katılımcılara yaş, yaşadığı şehir, kaç yaşında olduğu, kaç çocuğu olduğu, ikametinin neresi olduğu, doğduğu yer, mesleği, öğrenim durumu vb. Demografik özelliğin objektif ortaya konulduğu soruların yanında psikososyal durumunu ortaya koyacak subjektif yorumlaması gereken ucu açık sorular sorularak çalışmaya derinlik kazandırılmak istenmiştir. Mülakat sorularının üçüncü bölümünde yedi soru sorularak Porsaklar SHM'nin uyguladığı 'Geleceğim Elimde' projesinin katılımcılara olan etkisi ve söz konusu katılımcıların psikososyal ihtiyaçlarının belirlenerek bunlara uygun uygulanan Sosyal ve öğrenme faaliyetlerinin Sosyal Güçlendirme yoluyla bakım alanının refahının artıp artmayacağı belirlenmeye çalışılmıştır. Bahse konu mülakat soruları araştırmanın ekler bölümünde bilahere sunulmuştur.

Mülakat soruları; 'Sosyo-Demografik Özellikler, Yaşam Kalitesine İlişkin Objektif Belirleyiciler', 'Yaşam Kalitesine İlişkin Subjektif Belirleyiciler (Psikososyal Durum)', 'Porsaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünce Uygulanan 'Geleceğim Elimde' Projesinin Aile Yaşam Kalitesine Bütün Yönleriyle Etkisi' başlıklarında üç bölüm olarak hazırlanmış ilk bölümünde demografik özellikler ve kendisini tanıtmaya fırsatı vermeye yöneliktir. Derinlemesine görüşmenin ikinci bölümünde katılımcıların psikososyal durumu belirlenmeye yönelik olup aile ilişkileri, toplumla ilişkileri ve ruhsal durumunu tespit edebilmeyi hedeflemiştir. Mülakat sorularının son bölümü ise sosyal güçlendirme yapılan, sosyal destek sunulan katılımcıların sağlanan desteğin mahiyetini değerlendirmeye yönelik tertip edilmiştir.

Mülakat sorularının sıralaması korunarak cevaplar, incelemeler, değerlendirmeler ve yorumlamalar bu tasnife uygun mütalaa edilmiştir. Çalışmaya katılan katılımcıların verdiği cevaplar ehemmiyetli bulunanları, çalışmaya ciddi katkı sağlayabilecekleri değerlendirilenler seçilerek katılımcı kimlik bilgisi verilmeden sadece demografik özellik verilerek aktarılmıştır. Mülakatta katılımcıların verdiği cevaplar araştırmanın güvenilirliğine zarar vermemesi için aynıyla aktarılmış olup her bölümden sorulan sorulara yeterli cevap alındığı, cevapların yeterli

doğunluğa ulaştığı kanaati oluştuktan sonra yorumlama ve tartışmaya geçilmiştir. Araştırmanın son bölümünde sonuç ve öneriler kısmında ise daha önce yapılan çalışmaların literatür taraması yapılarak derinlemesine görüşme yöntemiyle yapılan mülakat sonuçları değerlendirilip özetlenmiştir.

Öneriler bölümünde ise; mülakat sonuçlarından hareketle bir sosyal politika aracı olan ekonomik desteklerin yanında sosyal desteklerin ve sosyal güçlendirmelerin sosyal hizmetin kalitesini ve bu desteklere ihtiyacı olanların yanında bakmakla yükümlü olduklarının da hayat kalitesine etkisi ortaya konularak bu türden çalışmaların bir program dahilinde yaygınlaştırılması fikri benimsenerek çalışma sonlandırılmıştır.

4.3. Araştırmanın Problemi/Hipotezleri

Araştırmanın amacı, sosyal desteğe en fazla ihtiyaç duyan sosyalizasyonu mutlak gerekli olan evde bakım hizmeti veren bakım yükümlülerinin ve sosyal ekonomik destek Alana; fakat ekonomik destek almasına karşın sosyal destek yönünden yeterince güçlendirilemeyen kadınların sosyal desteğe ve sosyal güçlendirmeye olan ihtiyacını ortaya koymaktır. Ailede üstlendiği rol açısından bakıldığında en üst dereceden olumsuzluklardan etkilenen ve buna bağlı yaşam gücü, hayat kalitesi günden güne olumsuzlaşan kadının sosyal güçlendirme sağlandığında bakım yükünün hafiflemesi, sosyalliğinin artması kendi sosyal refahındaki bu olumlu gelişmenin bakım hizmeti verdiği ferde olumlu yansımaları bu çalışmayla ortaya koyma amaçlanmıştır. Yine bu çalışmada bakım yükümlüsünün sosyal hayatta değer gördüğünü hayatının kendisi için olumlu gelişmesi halinde bakım verdiği kişilerin hayatına olumlu katkılar sunabileceğini fark edebilmesi neticesinde toplumla sosyal bağlar kurarak hayatı daha anlamlı ve coşkulu yaşayabileceğinin ortaya konulması araştırmamızın temel problemidir.

Araştırmanın problemi doğrultusunda bu araştırmada bir ana ve yedi yardımcı hipotez belirlenmiştir:

H0: Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüklerinden sosyal ve ekonomik destek alan ve evde engellisine bakan kadınların sosyal güçlendirme, sosyal destek ve istihdam edilmesi sosyal hayata katılımı için fırsatlar oluşturulması, bahse konu dezavantajlı kesimin hayat kalitelerine doğrudan etki eden önemli bir sosyal müdahale aracıdır.

H1: Bakım yükümlüsü kadınlar bakım sürecinde sosyal hayatlarını ihmal ettikleri için hayat kaliteleri olumsuz etkilenmekte ve bu durum bakım verdiklerinin refahını olumsuz etkilemektedir.

H2: Bakım hizmeti veren bakım yükümlüleri odağında sadece bakım verdikleri olduğu için sosyal yapının içindeki sosyal desteklerden yeterince faydalanamadıkları için kendilerini harekete geçirecek bir desteğe ihtiyaç duyarlar.

H3: Sağlıklı sosyal yapılar oluşturmak için dezavantajlı kesimler belirlenerek sosyal hizmetin argümanlarından biri olan ‘gruplarla sosyal çalışma ’ya ihtiyaç vardır.

H4: Evde bakım yükümlüsü kadınların sosyal hizmet merkezlerinden aldığı evde bakım aylığı desteği sadece ekonomik bir destek olduğu için sadece bakım hizmetinin devamını sağlamakta, bakım refahına sadece ekonomik katkı verdiği için kısıtlı kalmaktadır.

H5: Kendini gerçekleştirebilmek için ferdin öğrenmeyi sürdürmesi ve sosyal hayata etkin katılımı gereklidir. Bakım yükümlülerinin bu yönü eksik kalmaktadır.

H6: Sosyal hizmet merkezleri koruyucu önleyici hizmetler yönünden çok önemli bir işlevsellik göstermektedir. Koruyucu önleyici hizmet bağlamında sosyal güçlendirme ve sosyal destek kavramları kapsamı genişletilmeli ve işlevselliği artırılmalıdır.

H7: Bakım hizmeti alanın refahı ve hayat kalitesi bakım verenin hayat kalitesinin iyileşmesi ile doğrudan ilişkilidir. Sosyal projelerle sosyal sağlamlık oluşturmak gerekmektedir.

4.4. Araştırmanın Kısıtları

Araştırma için seçilen kişiler Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü’nden evde bakım aylığı alan bakım yükümlüsü kadınlar ve Sosyal ve ekonomik destek hizmeti alan kadınlardan oluşmaktadır. Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü’nde uygulanan ‘Geleceğim Elimde’ projesine gönüllü olarak katılım sağlayan kadınların seçiminde uygulanan kriterler nedeniyle belirgin bir kısıtlılık oluştururken katılımcı sayısı ve sadece bir ilçede bir SHM’de uygulanmış olması araştırmanın kısıtlılığı olarak göze çarpmaktadır. Daha geniş katılım ve farklı bölgelerdeki SHM’lerde yapılacak uygulamalarda daha anlamlı sonuçlara ulaşılabilir.

4.5. Katılımcı Profili

Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü’nde uygulanan ‘Geleceğim Elimde’ projesine gönüllü olarak katılım sağlayan kadınlardan yirmibeş-kırkdokuz yaş aralığında çalışması veya Sosyal hayata katılımı için daha az mani bulunan kadınların şahsen görüşülerek dahil edilmesiyle katılım süreci tamamlanmıştır.

Tablo 4.1. Demografik Bilgi İçerir Katılımcı Listesi

	Yaş	Eğitim Durumu	Mesleği	Çocuk Sayısı	Doğum Yeri	Büyüdüğü Sosyal Çevre
1	45	Lise	Ev Hanımı	3	Çankırı- İlgaz-Köyü	Köy
2	37	İlköğretim	Ev Hanımı	3	Çankırı-Eldivan-Köyü	Köy
3	28	Lise	Ev Hanımı	1	Ankara-Yenimahalle	Gecekondu
4	32	Lise	Ev Hanımı		Ankara-Altındağ	Gecekondu
5	43	İlkokul	Ev Hanımı	2	Kırıkkale-Yeşilyurt- Köy	Köy
6	45	Lise	Güzellik Uz.	2	Mardin-Savur	Gecekondu
7	43	Lise	Ev Hanımı	1	Çankırı- Kızılırmak-Köyü	Köy
8	43	Lise	Ev Hanımı	4	Trabzon-Of	İlçe
9	41	İlkokul	Ev Hanımı	3	Çankırı-Şabanözü	Gecekondu
10	21	Lise	Ev Hanımı		Çorum-Bayat-Köy	Köy
11	45	Lise	Ev Hanımı	2	Çankırı-Şabanözü-Köy	Köy
12	49	İlkokul	Ev Hanımı	2	Kayseri-Pınarbaşı	Gecekondu
13	40	İlkokul	Ev Hanımı	3	Yozgat-Sorgun-Köy	Köy
14	41	Lise	Ev Hanımı	2	Hatay-Altınözü	İlçe
15	48	Ortaokul	Ev Hanımı	3	Ankara-Altındağ	Gecekondu
16	45	İlkokul	Ev Hanımı	3	Ankara-Akyurt-Köy	Köy
17	37	Lise	Ev Hanımı	2	Ankara-Çubuk- Köy	Köy
18	45	Lise	Ev Hanımı	4	Adıyaman-Merkez-	Gecekondu

Katılımcıların demografik özelliklerini ortaya koyabilmek için hazırlanan mülakat sorularının ilk bölümüne verilen cevaplardan oluşturulan katılımcı tablosu incelendiğinde; katılımcılardan bir kişi hariç diğerlerinin ev hanımı oldukları, yarıdan fazlasının lise mezunu oldukları, katılımcı yaş ortalamasının 40,44 olduğu, 5 katılımcının Ankara iline uzak yerleşim yerlerinden geldiği, 5 katılımcının Ankara ili içinden kalan 8 katılımcının Ankara'ya yakın çevre illerden gelip yerleşenlerden oluştuğu, 2 katılımcının İlçe merkezinde doğup büyüdüğü, 7 katılımcının

Ankara'nın gecekondü olarak adlandırılan sosyal ortamlarda çocukluklarını geçirdikleri, 9 katılımcının köy ortamında büyüdükleri belirlenmiştir.

İki katılımcı hariç kalan 17 katılımcının sosyoekonomik olarak gecekondü ve köy gibi çocuk gelişimini sınırlayabilecek sosyal ortamlarda büyümüş olmaları çalışma açısından önemli bir gösterge sunmaktadır. Katılımcılardan 11 kişinin lise mezunu olması ve yaş ortalaması olan 40,44 dikkate alındığında kendini ifade etme, kendini tanıma ve yaşadıklarını anlamlandırma yönünden araştırmanın önemini ve ciddiyetini arttırdığı değerlendirilebilir.

Tablo 4.2. İkamet edilen ev

Kira	Kendi Evi	Aile Yanında
8	4	6

Derinlemesine görüşme sorularından elde edilen ikamet durumuyla ilgili verilen tablodaki veriler incelendiğinde aile yanında 6 kişi, kendi evinde oturan 4 kişi ve kirada olan 8 kişinin olduğu görülmektedir. Katılımcılardan kendi evinin dışında kalanların 14 kişiyi oluşturması katılımcı yaş ortalaması da dikkate alındığında zorlu bir hayat mücadelesi içinde oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 4.3. Gelir Durumu

Asgari Ücret Üstü	Asgari Ücret	Asgari Ücretten az	Asgari Ücretin 3/2'sinden az	Asgari Ücretin Yarısından az	Gelir Yok
0	4	3	7	4	0

Yapılan çalışmada demografik özellikleri belirlemede destekleyici unsur olması cihetiyle katılımcıların aylık gelirlerin belirlenmiş buna göre; 4 katılımcı asgari ücret aldığını, 3 katılımcının asgari ücretten az kazandığını, 7 katılımcı asgari ücretin 3/2'sinden az kazandığını ve 4 katılımcı asgari ücretin yarısından az bir gelirle yaşamını sürdürdüğünü ifade etmiştir. Günümüz koşullarında özellikle büyükşehirlerde çocuğu olan veya engellisi olan ailelerin ifade ettikleri gelirlerle nasıl bir hayat mücadelesi verdiklerini ortaya koymak adına elde edilen ekonomik bulguların önemi dahada artmaktadır. Yukarıda tespit edilen gelir durumuna ilişkin

rakamlara ailenin aldığı sosyal yardımların dahil olduğu ayrıca dikkat çekilmesi gereken bir husustur.

4.6. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın sonuçları üç ana başlıkta incelenmiştir. İlk bölüm olan ‘A-Sosyo-Demografik Özellikler, Yaşam Kalitesine İlişkin Objektif Belirleyiciler’ bölümünde demografik özelliklerin yanında yaşam kalitesini belirleyen objektif belirleyiciler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde ‘B-Yaşam Kalitesine İlişkin Subjektif Belirleyiciler (Psikososyal Durum)’ kişinin içinde bulunduğu sosyal yaşantısını ve bunun psikolojik etkisi belirlemeye çalışılmıştır. Araştırmanın son bölümünde ‘C-Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü’nce Uygulanan ‘Geleceğim Elimde’ Projesinin Aile Yaşam Kalitesine Bütün Yönleriyle Etkisi’ uygulanan projenin kişinin sosyal hayatına, proje sonrası duygu durumu, birlikte yaşadığı kişilere ve sosyal çevresine yansımaları, özellikle uygulanan projenin kişinin bakım hizmeti sunduğu kişilere nasıl etki ettiği incelenmiştir.

4.6.1. A-Sosyo-demografik özellikler, yaşam kalitesine ilişkin objektif belirleyiciler

4 katılımcı asgari ücret aldığını, 3 katılımcının asgari ücretten az kazandığını, 7 katılımcı asgari ücretin 3/2’sinden az kazandığını ve 4 katılımcı asgari ücretin yarısından az bir gelirle yaşamını sürdürdüğünü ifade etmiştir.

4.6.1.1. Geliriniz ne kadar? Yeterli mi? Borçlanmak zorunda kalıyor musunuz? Sosyal hayata katılımınızı etkiliyor mu?

Gelir durumunun hayat kalitesine etkisini tespit için sorulan sorulara katılımcıların verdiği cevaplar haneye giren gelir miktarıyla sosyal hayatın mümkün olamayacağı, sosyal hayatın olmadığı, temel ihtiyaçlara yetişemeyip borçlanmak durumunda kaldığı ve bu durumun kendilerini olumsuz etkilediği bilgileri edinilmiştir. Gelirin günlük hayata etkisi ve sosyal hayata katılıma yaptığı etkiye ilişkin verilen cevaplar umumiyetle şu şekildedir:

“Lüks bir hayat, giyim, gezme yok. Temel ihtiyaçlarımızı anca karşılıyoruz. Tabi acil ihtiyaçlarımda borçlanıyorum. Mesela çamaşır makinem bozuldu borçlanmak durumunda kaldım. Bahanelerle arkadaş çevreme katılmıyorum harcama olmasın diye.” (40, İlkokul, Köy)

“Kızımın 2022 aylığı var, sadece onunla geçinmeye çalışıyorum. Kızım diyabet hastası. Tabi, temel ihtiyaçlarımı karşılamak için borçlanıyorum. Sosyal hayatımız yok. Gıdayı anca karşılıyorum kız kardeşimin desteğiyle.” (49, İlkokul, Gecekondulu)

“İmkanlarım ölçüsünde ihtiyaçlarımı karşılıyorum. Herhangi bir borcum yok, borcu sevmiyorum. Hayatım evin ve geçim sorumlulukları üzerine koşuşturmacayla geçiyor, sosyal hayatım yok.” (41, İlkokul, Gecekondu)

“Yeterli değil. Babamdan destek alıyorum. Olumsuz etkiliyor.” (45, Lise, Köy)

“Olmuyor. Bütün hayatım geçim sıkıntısıyla geçti. Borçlanıyoruz. Sosyal hayatımız yok. Sürekli evdeyiz. Oğlum işitme engelli, kızımda engelli durumları dışarı çıkmaya el vermiyor.” (45, İlkokul, Köy)

“Yetersiz gelir. Evet. Olumsuz etkiliyor. Sadece hayatımızı idame ettirmeye çalışıyoruz. Sosyal hayat diye bir şey kalmıyor.” (43, Lise, İlçe)

“Gelirimiz fazlasıyla yetersiz. Borçlanıyoruz. Çocuğumun gelişimi için yeterli değilken kazancım sosyal hayata harcayacak bir bütçem yok.” (37, Lise, Gecekondu)

“Sonda: 5000 TL’yi bulmayan bir gelirim var. Yetersiz. Hayır, benim için risk olur. Kazancım sosyal hayatımızı olumsuz etkiliyor. Ücretsiz etkinliklere katılıyoruz.” (37, İlköğretim, Köy)

Katılımcıların büyük çoğunluğunun ekonomik şartlarının temel yaşamlarını sürdürmeye anca yettiği veya yetirmek için çok büyük fedakarlıklar yaptıkları ve bu durumdan çok olumsuz etkilendiklerini açıkça belirttikleri yukardaki cevaplardan apaçık anlaşılmaktadır. Rutinin dışında basitçe gelişebilecek bir makinan bozulması üzerine borçlanmak zorunda kalmaları ve bunu ifade etmeleri sosyal hayatlarının olamayacağının bir bakışta anlaşılabilecek kanıtıdır. Yapılan derinlemesine görüşmelerde sosyal hayatlarının olmamasının kendilerini ve ailelerini bu durumun fazlasıyla olumsuz etkilediğini ifade etmeleri hayatın içinde durmadan çabalamak, nefes almadan didinip temel yaşam için gerekli işeyi temin için bütün zamanlarını harcamaları kendi hayat kalitelerini, verdikleri bakım hizmeti kalitesine olumsuz etkilediği ve araştırmanın hipotezlerinden **“H1: Bakım yükümlüsü kadınlar bakım sürecinde sosyal hayatlarını ihmal ettikleri için hayat kaliteleri olumsuz etkilenmekte ve bu durum bakım verdiklerinin refahını olumsuz etkilemektedir.”** Hipotezinin doğrulandığı anlaşılmaktadır. Derinlemesine görüşme sorularının ilerleyen bölümlerinde verilen cevaplar ekonomik desteğin yanında yeterli sosyal destek alınamadığını, komşuluk ve akrabalık desteklerinin yeterli gelmediği vb. ifadelerle bu hipotezin doğruluğu gerçekleşmiştir.

4.6.2. B-Yaşam kalitesine ilişkin subjektif belirleyiciler (psikososyal durum)

Araştırmanın bu bölümünde ekonomik destek alan ailelerin ekonomik desteğin yanında ihtiyaç duyabileceği çevresel desteği, kendi hayatına yön verirken yaşadıklarının onu ne kadar çaresiz

ve güçsüz bıraktığı, sosyal bir varlık olan insanın diğer insanlara olan ihtiyacı, hızla yalnızlaşmanın esir aldığı ailenin toplumsal desteklerin olmaması durumunda işlevselliğinin nasıl zarar gördüğü üzerine odaklanılmıştır.

4.6.2.1. Ailenizle birlikte çocukluğunuzu geçirdiğiniz yer?

“Ailem köyde ırgatlık yapardı. Ben ilkokuldayken babam çalışmak için Almanya’ya gitti. 6 kardeşlik, 3 kız, 3 erkek. Babam 28 sene gelmedi. 3 kardeşimin düğününde yoktu. Bahçeli betonarme bir evimiz vardı. Tarla ekiyorduk. Yeme içmemiz boldu ve mutluyduk.” (40, İlkokul, Köy).

“Ankara-Altındağ-Çinçin Senti’nde büyüdüm. Çinçin gayet güzel bir semtti. Çok güzel bir çocukluk geçirdim.” (28, Lise, Gecekondu).

“Hayvancılık ve ekimle geçiniyorduk. Tek katlı, avlulu ve altında ahır olan bir köy evinde yaşıyordum. Bahçemiz vardı.” (45, Lise, Köy).

“Ankara/Altındağ/Solfasol Gecekondu’da yaşadık, evimiz yağmurda su alırdı, annem bize bakmazdı, akşama kadar sokaklarda oyun oynardık, komşular arasında yakınlık ve yardımlaşma vardı ve mutlu bir çocukluk dönemi geçirdim.” (41, İlkokul, Gecekondu).

“Hatay/Mustafa Kemal Mahallesi’nde büyüdüm. Mahallede herkes ablamız abimizdi. Komşuluk akrabalık bağları çok kuvvetliydi. 3+1 apartman dairesi. Orta genişlikte bir evdi. Beş çocuk burada büyüdük.” (41, Lise, İlçe).

“Ankara/Altındağ’da büyüdüm. Komşuluk ilişkileri çok iyiydi. İki odalı, kocaman balkonlu, kale manzaralı bir gecekondu’da büyüdüm. Annemle babam mutsuzdu. Ben mutlu bir çocuktum ve başarılı bir öğrenciydim. Çocukluk yıllarımda en güzel yanı komşuluktur. İnsanlar birbirine çok düşküncüydü. Kimse birbirine kötülük düşünmezdi.” (48, ortaokul, Gecekondu).

“Adıyaman/Merkez. 6 kız 6 erkek 12 kardeşiz. Mevsimlik işçi olarak çalışarak geçimimizi sağlarız. 3 odalı eski tip bir evimiz, banyomuz mutfakla birleşik, tuvalet dışarıdaydı. Mutlu bir çocukluk geçirdik. Daha az imkânla rağmen daha az şikâyetimiz olurdu. Şimdi kendi çocuklarıma elimden gelen imkânı sunmaya çalıştığım halde bizim çocukluğumuzdan daha mutsuz ve memnuniyetsizler.” (45, Lise, Gecekondu).

“20 yaşına kadar Trabzon/Of’da yaşadım. Çocukluğum güzel geçti. Sahil kenarında doğdum büyüdüm. Annemiz çalışırdı genelde. Aile ortamımız güzeldi. Büyüklerimizle birlikteydik dedemiz, babaannemiz. Çocukluğuma dair herhangi bir olumsuz hatıram yok.” (43, Lise, İlçe).

“Ankara-Altındağ’da geçti çocukluğum. Komşuluk ilişkileri çok güzeldi. Gecekondu bölgesindeydi evimiz. Aile apartmanıydı. 3+1 bir evdi.” (37, Lise, Gecekondu).

“Ankara-Keçiören’de büyüdüm. Zemin kat apartman dairesinde, komşuluğun çok güzel olduğu bir yerde büyüdüm. Babamın durumu çok iyiydi. Beş kardeşin içinde tek kız çocuğuydum. Evimizin gözdesiydim. Mutlu bir çocukluk geçirdim.” (45, Lise, Gecekondu).

“Çankırı-Eldivan-Gölezkayı. Sıcak insanların olduğu güzel bir mahalle ortamında, çocukluğum çok güzel geçti diyebilirim. Köy eviydi. Kerpiç, tek katlı.” (37, İlköğretim, Köy).

Katılımcıların hemen hemen tamamı güzel bir çocukluk geçirdiğini, çocukken mutlu olduklarını, ekonomik olarak çok iyi sayılamayacak köy- gecekondu gibi maddi imkansızlıkların olduğu sosyal çevrede büyümelerine rağmen çocukluklarının güzel geçtiğini ifade etmeleri dikkate değer bir bulgudur. Günümüzde yaşanan değer kaymasına bağlı olarak insanın insana sadece insan olmasından kaynaklı kıymet verme eğilimini zaman içinde sadece güzel, başarılı, zengin gibi özellikleri olana yönelmesi ilişkileri daha çok çıkar temeline indirmiş ve engelli aileleri ve ekonomik yönleri zayıf aileler hızla yalnızlaşmaktadır.

4.6.2.2. Hanede çocuklarınız ve siz haricinde birlikte yaşadığınız kişiler var mı?

“Annem, kardeşim, ben ve çocuğum yaşıyoruz. Akrabalarımızla görüşüyoruz. Özellikle anne tarafımla. Komşuluk pek yok. Dört kişi yaşıyoruz.” (28, Lise, Gecekondu).

“Eşimin akrabalarıyla görüşüyoruz. Kendi akrabalarım Kayseri’de. Evde 4 kişiyiz, ben 2 çocuk ve eşim.” (49, İlkokul, Gecekondu).

“Kayınvalidemlerle yakın oturuyoruz. 3 kişi yaşıyoruz bir çocuğum ve eşimle.” (45, Lise, Köy).

“Kök ailem ve yakın arkadaşlarım Altındağ ve Pursaklar ’da yaşıyor, maddi bir destek görmüyorum, manevi destekleri var. Anne-babam erkek çocuklarına ayrımcılık yapıyor, onlara ev aldılar, iki kız çocuğuyuz bize destek olmuyorlar. 3 çocuğum ile birlikte yaşıyorum.” (41, İlkokul, Gecekondu).

“Üç çocuğumla birlikte yaşıyoruz. Bütün akrabalarım burada. Dört kişi yaşıyoruz.”

(45, Lise, Köy).

“Engelli erkek kardeşim ve çocuğumla yaşıyorum. Yakın çevremde akrabam yok. 3 kişiyiz.” (48, ortaokul, Gecekondu).

“Dört çocuğum ve eşimle yaşıyorum. Annem, kayınlarım yakınımnda oturuyorlardı. Burada da dayımın evinde oturuyorum. Beş kişiyiz.” (45, Lise, Gecekondu).

“Annem ve kardeşlerimle bir senedir görüşmüyorum. İki çocuğum, eşim ve ben dört kişi yaşıyoruz.” (45, İlkokul, Köy).

“Dört Çocuğumla birlikte yaşıyorum. Üç yıldır eşimden ayrı ve çocuklarımla yaşıyorum.” (43, Lise, İlçe).

“Annem, ben ve 1 çocuğumla birlikte yaşıyoruz 3 kişiyiz.” (43, Lise, Köy).

“Yakınımda abim var. Manevi desteği çok oluyor. İki çocuğum ve ben yaşıyoruz.” (43, İlkokul, Köy).

“Çekirdek ailem dışında çok yakınımda oturan akrabam yok. Bayramdan bayrama görüşüyorum akrabalarımın. Evde oğlum ve ben iki kişi yaşıyoruz. Kızım üniversite için yanıma gelecek oğlum babasının yanına gidecek.” (45, Lise, Gecekondu).

“Çocuğum ve ben yaşıyoruz. Akrabalarla ilişkimiz zayıf. İki kişi yaşıyoruz.” (37, İlköğretim, Köy).

Akraba desteğinin yıllar içinde azaldığı, pandemi sonrası toplumun pek çok kesimi tarafından ifade edilen birbirini gözetme, derdini bölme halinin azaldığı değerlendirilmesine paralel olarak katılımcıların yeterli akraba desteği alamadıkları bulgular arasındadır. Toplumumuzun temel özelliklerinden olan akrabaların kendisinden zor durumda olanlara destek olma eğiliminin araştırma bulgularında yeterince var olmadığı tespit edilmiştir.

4.6.2.3. İkametinize yakın akrabalarınız var mı? ikametinize yakın olan sosyal çevreden destek alıyor musunuz?

“Ailem köyde ırgatlık yapardı. Ben ilkokuldayken babam çalışmak için Almanya’ya gitti. 6 kardeşlik, 3 kız, 3 erkek. Babam 28 sene gelmedi. 3 kardeşimin düğününde yoktu. Bahçeli betonarme bir evimiz vardı. Tarla ekiyorduk. Yeme içmemiz boldu ve mutluyduk.” (40, İlkokul, Köy).

“Akrabalarımızdan teyzem, dayımla görüşürüz. Komşuluk ilişkilerimiz yakın değil. Bir araya geldiğimizde birbirimiz maddi-manevi destek oluyoruz.” (28, Lise, Gecekondu).

“Eşimin babası ve kardeşiyle aynı apartmanda oturuyoruz. Yakın çevremizde eşimin akrabalar var. Ayda bir haftada bir görüşüyoruz. Eşimin babası bizimle ilgilenmiyor. Bazen uzun süre görüşmüyorum, mesafeli duruyor. Üzülüp eşime yansıtıyorum. Eşimin yengeleri daha yakın davranıyor ve ilgileniyor. Bu moral oluyor bana.” (49, İlkokul, Gecekondu).

“Kızım evde yalnız kaldığında komşularım ilgileniyor, onlara bırakabiliyorum. 8 yıl kayınvalidemlerle birlikte yaşadık. Biraz görüşmesek rahatsız hissederim. Akraba ve komşuluk ilişkilerim yakındır.” (45, Lise, Köy).

“Evet, komşuluk ilişkilerim iyidir. Hafta sonları bütün kardeşleri annemin evinde toplanırız. Ailemin, komşularımın manevi olarak varlıklarını hissetmek kendimi iyi hissettiriyor.” (41, İlkokul, Gecekondu).

“İlişkilerimiz yakın değildir. Akrabalık ilişkilerimiz yakın değildir. Yardımcı olmuyor kimse bu beni olumsuz etkiliyor.” (45, Lise, Köy).

“Benim alt komşum yardımcı olur. Kendine aldığından bana da alır. Bunu yaparken yardım gibi değil de beni incitmeden “çok güzeldi sana da aldım” diyerek verir. En sık alt komşumla görüşüyorum. İyi geliyor diyebilirim. Ama genel olarak kardeşimin bakımıyla ilgili yapılan yorumlar beni incitiyor.” (48, ortaokul, Gecekondu).

“Kızım vefat ettikten sonra kimseyle görüşmek istemedim. Üç engelli çocuğum oldu. Ömrümün çoğu hastanelerde geçti. Sosyal ortamlara katılamadım. Beni anlamadığını düşündüğüm insanlarla arama mesafe koydum. Eşimin ailesiyle mesafeli görüşüyoruz. Çok sık değil. Çok mutsuzum. Kendi ailem tarafından engelli çocuklarımın bakımı konusunda anlaşılmadığımı düşünüyorum.” (45, İlkokul, Köy).

Komşuluk ilişkileri ve akraba desteği evde engelli bakımı veren bakım yükümlüsü ve ailesi için çok değerli bir sosyal bağ olduğu birçok katılımcı tarafından ifade edilmiş olup bu sosyal desteğin yeterince toplum tarafından sağlanamadığı birçok katılımcının ifadesiyle ortaya konulmaktadır. Verilen cevaplardan hareketle **“H2: Bakım hizmeti veren bakım yükümlüleri odağında sadece bakım verdikleri olduğu için sosyal yapının içindeki sosyal desteklerden yeterince faydalanamaz kendilerini harekete geçirecek bir desteğe ihtiyaç duyarlar.”** Hipotezinin doğruluğu kanıtlanmış bulunmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu akraba ve komşuluk desteği alamadıklarını böyle bir destek aldığını ifade edenlerinse bu desteğin genellikle manevi destek olarak sınırlı kaldığını ifade etmeleri günümüzde sosyal hizmet bağlamında sosyal destek kavramının içeriğine yönelik yeniden değerlendirilmesi gerekliliği düşünülmelidir.

“Kendi ailemden yok. Eşimin yakınları var. Çok görüşmüyorum. Genelde 2-3 yılda bir ev değiştiriyorum. Samimi, uzun süreli komşuluk ilişkisi kuramıyorum. Eşimin tarafından ve komşularımdan maddi-manevi bir desteğim yok. Kendi ailemde oldukça destek olmaya

alışıyor, herkesin kendi hayat gayesi ve yaşam şartlarının zorluğunda ne kadar olursa. Bu konuda çok bir beklentim yok beni çok da etkilemiyor.” (43, Lise, İlçe)

“Ablam ve annem yakınımda oturuyorlar. Maddi-manevi destekleri yok. Yaşadığım yerde komşuluk ilişkilerimizde yok. Kendi ailemle bile telefonla görüşüyorum. Yüz yüze çok nadir görüşüyoruz. Herkes kendi hayatına bakıyor. Yakınlarımla ocuğumla ilgilenmesini, benim nefes alama olarak sağlamalarını isterdim. Kendimi daha iyi hissederdim.” (37, Lise, Gecekondulu).

“ok akrabamız yok. Komşularımız destek oluyor. Çalıştığım için çok sık görüşemiyoruz. Komşuluk desteğimiz çok iyi.” (43, Lise, Köy).

“Kimsenin hasta olduğum için bir desteği yok. Bende bir şey beklemedim. Annem ve kardeşlerim yardımcı oluyorlar. Biri yemeğimi yapar biri ihtiyacımı karşılar. Ailemle görüşüyoruz. Ben kalabalığa girmek istemiyorum. Ben gitmiyorum kimseye. Akrabalarımıdan dolayı desteksiz hissetmiyorum kendimi. Ailemin desteği de beni yük gibi hissettiriyor. Ben mesleğimde iyi para kazanıyordum. şimdi bir bulaşığımı bile yıkayamıyorum. Birilerine muhtaç yaşamak kadar kötü bir şey yok.” (45, Lise, Gecekondulu).

“Yakın evremizde akrabalarımız var. Her gün görüşüyorum. Olumlu etkiliyor. Komşuluk desteğimiz var. İyi geliyor.” (21, Lise, Köy).

Komşuluk ve akraba desteği alan engellisi olan bakım yükümlüsü ailelerde bu desteğin aileye olumlu katkı yaptığını ifade eden sınırlı birkaç örnekten hareketle hızla değişen toplumsal hayat özellikle büyükşehirlerde aileyi yalnızlaştırarak aldığı sosyal desteklerin azalmasına bağlı işlevselliği ve gücü azalan bir hale dönüştüğü katılımcıların verdiği cevaplara bakılarak söylenebilir.

“Komşuluk ve akraba ilişkilerimiz çok yok. Çok görüşmüyorum. Kimseden destek istemiyorum, yakınlık ve samimiyet kurmuyorum, aksi halde zarar görüyorum.” (37, İlköğretim, Köy).

4.6.2.4. Genel olarak kendinizi yokladığınızda duygu yoğunluğunuzu nasıl tanımlarsınız?

Katılımcılara üstteki soruya ek olarak kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için şu sorularda ‘a-Hayatınızı anlamlı buluyor musunuz? b-Size bakım sorumluluğunu üstlendikleriniz haricinde her şeyi değiştirebilme imkânı verilseydi neleri değiştirdiğinizde yaşadıklarınız zorluklar karşısında daha dayanıklı olacağınızı düşünürsünüz?’ sorulmuştur. Bu sorularla

katılımcıların hayal gücünü kullanarak onları en çok mutsuz eden konuların belirlenmesi amaçlanmıştır.

“Ruhen yıpranmış ve mutsuz hissediyorum. Çocuklarım okumadı. Küçük oğlum için ayakta duruyorum. Çocuklarımla aklıma değiştirdim, çevrelerini değiştirdim.” (40, İlkokul, Köy)

“Anne olduğum için çok mutluyum. Çocuğum benim dünyamın merkezi. Düzgün, sorumluluk sahibi biriyle evlenmiş olmak isterdim.” (28, Lise, Gecekodu)

“Ailemle mutluyum. Biri eksik olsa kendimi kötü hissedirdim. Hayatım onlarla anlamlı. Fatma’nın sağlık sorunları benim hayatımda çok yer kapladı. Onunla ilgilenmekten hiçbir şey yapamamışım.” (45, Lise, Köy)

“Huzurlu hissediyorum. Bazen buluyorum bazen bulmuyorum. Evlenmezdim, okurdum, paramı kazanır, evimi-arabamı alır çok geç evlenirdim.”(41, İlkokul, Gecekodu)

“Yorgun hissediyorum. Meslek edinirdim ve evlenmezdim”. (45, Lise, Köy)

Verilen bu cevap aslında katılımcıların genelin verdiği cevapların özeti niteliğindedir. Bakım vermenin ağır yükümlülüğü evlilikleri aşındırdığı hayata katılamamanın üzüntüsüyle söylenen meslek edinme, eğitimi sürdürme gibi kendi gelişimlerini sürdürme isteğinin araştırmanın çerçevesi çizilirken oluşturulan hipotezlerden **“H5: Kendini gerçekleştirebilmek için ferdin öğrenmeyi sürdürmesi ve sosyal hayata etkin katılımı gereklidir. Bakım yükümlülerinin bu yönü eksik kalmaktadır.”** hipotezinin doğrulandığı anlaşılmaktadır. Bu noktada Evde Bakım yükümlüsü kadınların kendisini gerçekleştirmek için verilecek fırsatlara ihtiyacı olduğu bu bölümde verilen cevaplardan anlaşılmaktadır.

“Kendimi hayatın ve toplumun dışında hissediyorum. Şimdilerde çok düşünmüyorum oğlumun hastalığını. Düşündükçe içinden çıkamıyorum. Çalışmak hayata atılmak isterdim. Gelecek hakkında kaygılıyım. Sürekli çocuğumla ilgilenmek durumundayım. O büyüyecek hayata atılacak ben kendim için hiçbir şey yapmamış olacağım. Sigortam yok. Eşimden ayrılısam ortada kalacağım.” (37, Lise, Gecekodu).

“Büyük oğlumla görüşmüyoruz istemediği için. Onun dışında her şey iyi benim için. Şükür sahibi biriyim. Hayatımı anlamlı bulmuyorum. Okurdum. Evlendiğim kişinin karşısında dik durmak isterdim. Çok saygıyla yaklaştığım için her şeyi köyde büyüdüğümü bile eksiklik olarak gördü.” (43, İlkokul, Köy).

“Geçirdiğim 20 yıllık evlilik hayatımı çok anlamsız buluyor ve pişmanlık duyuyorum. Boşandıktan sonra gülmenin bana ne kadar yakıştığını, çiçeklerin güzelliğini fark ettim. Kendimi evliliğime adanmıştım. Eski eşimle evlenmezdim.” (45, Lise, Gecekondu).

“Biraz mutlu, biraz mutsuzum, kırgın ve küskünüm genel anlamda hayata karşı. Evlenmezdim, bekâr ve yalnız olarak devam ederdim hayatıma.” (37, İlköğretim, Köy).

Katılımcıların genel çoğunluğu kendisini yorgun, kırgın, küskün ve toplum dışı hissettiklerini özellikle bakımını üstlendiklerinin kendilerini güçlü kıldığını, kendini mutlu hissedenlerin çocuklarından dolayı bu duyguyu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Sorulan ek sorulara verilen açıklayıcı cevaplar irdelendiğinde genle olarak engelli bakım sürecinin kadınların üzerine kalmasından kaynaklı ‘yorgunum’ ‘kırgınım’ evlenmezdim’ başka biriyle evlenirdim meslek edinirdim veya eğitimimi sürdürürdüm vb. ifadeler kullanmak suretiyle ifade edilmiştir. Katılımcıların genelinde evlenmezdim cevabı vermelerinin nedeni olarak engelli fertle yaşamının güçlüğü, ekonomik yetersizlikler, tek başına çocuk büyütmenin zorlukları veya sorunun kaynağı olarak evliliği görmeleri olarak değerlendirilebilir.

4.6.2.5. Aile fertleriyle aranızdaki ilişkiyi nasıl değerlendirirsiniz?

Bu soruyla derinlemesine görüşme yapılırken hedeflenen iki unsurdan biri katılımcıların sosyal desteğin çok az alınabildiği büyükşehirlerde aile ve komşuluk desteğinin hızla azalmasına ve ailenin işlevinin azalmasına bağlı yaşadığı sorunları ifade etmesiyle bakım yükünün arması ilişkisini ortaya koymak. Diğer bir amacı aile içi destek durumunun belirlenmesine yönelik bir kontrol sorusu olmasıdır. ‘a-Aile içinde (iletişim, rol çatışması veya görev paylaşımı) sorun yaşıyor musunuz? b-Bu durum günlük hayatınızı nasıl etkiliyor? (Olumlu-Olumsuz)’

“Çocuklarımın her ihtiyacını ben karşıladım. Onları hep derslerini yapmaya teşvik ederdim. Ev ve hayatımızla ilgili her sorumluluğu ben aldım ve çocuklarımda sorumluluk duygusu kalmadı. İki çocuğumun hali beni mutsuz ediyor. Küçük çocuğumun desteği beni ayakta tutuyor.” (45, Lise, Köy).

“Engellimden dolayı fazla sorumluluk aldım, çatışmalar oluyor ve bundan olumsuz etkileniyoruz.” (45, Lise, Köy).

“Rol karmaşası var. Bu durum beni üzüyor.” (45, Lise, Köy).

“Çekirdek ailemde ciddi bir sorun olmuyor zaman zaman anlaşmazlıklar oluyor tabi. İyi bir aileyiz. Destek oluyoruz birbirimize mutlu oluyorum.” (41, Lise, İlçe).

“Engellim için neden ben bu çileyi çekiyorum diyorum. Oğlum destek veriyor bana hem manevi hem dayısının bakımı konusunda. Evli çocuklarım ve eşleri de yardımcı oluyorlar. Bir şey istiyorum dediğimde hemen alıp geliyorlar. Bazen güç veriyor bazen eziliyorum çocuklarımın desteklerinden dolayı. Çünkü çocuklarımın maddi katkısı onların rızkını yediğim hissi veriyor. Manevi anlamda çok güç veriyor.” (48, ortaokul, Gecekondu).

“Eşim tarafından anlaşılmadığımı düşünüyorum. İşten gelip yorulduğum deyip yatıyor. Benimde Sorumluluklarımdan dolayı yorgun hissediyorum.” (45, İlkokul, Köy).

“Tek başına olmak zor. Üç çocuğum ergenlik döneminde. Çatışmalarımız oluyor. Çocuklarımın çok uçlarda davranışları yok, uyumlular. Erkek çocuklarımla babasızlığın zorluğunu yaşıyorum. Ortaokulda çocuğum erkek 9. Sınıfta. Ortaokulda dersleri çok iyiydi. Bu yıl dersleri zor geçti ve çokça devamsızlık yaptı. Tek başına onları büyütmek zor. En büyük kızım Ankara Üniversitesi İngilizce-İlahiyat Fakültesinde okuyor. İkinci çocuğum bu sene üniversite tercihi yaptı. Üçüncü çocuğumun okul süreciyle ilgili sorunlarımız var şu an. Yaşadığım bu zorluklar desteğimde olmadığı için beni zorluyor.” (43, Lise, İlçe).

“Kızım üniversiteye hazırlanıyor, kazanmak zorunda, eşim evin geçimini sağlamak zorunda. Ben ev ve engelli oğluma bakmak zorundayım. Zorunluluk psikolojisinde ilerliyor hayatımız. Birisi eksik bir şey yapmış olsa sorumsuzlukla suçlama halindeyiz. Mutlu olmak bize uzak, hayatta kalmaya çalışıyoruz. Bu durumları düşündükçe mutlu olamıyorum. Düşünmemeye çalışıyorum.” (37, Lise, Gecekondu).

“Zaman zaman çocuklarım kavga ediyorlar. Bende aralarında kalıyorum. İsteklerini karşılamakta zorlanıyorum. Bazen olumsuz etkiliyor, sinirleniyorum, üzülüyorum. Bazen de güzel şeyler olduğunda iyi hissediyorum.” (43, İlkokul, Köy).

“Çocuklarımın ikisi de ergenlik çağında. Kötü alışkanlıkları yok. Kendi başına veya izinsiz dışarı çıkmazlar. Söz dinlemedikleri oluyor. Oğlumun okumaya gönlü yok. En azından bir mesleği olsun, birinin yanında çıraklık öğrensini istiyorum. Buna da yanaşmıyor. Bunun dışında ailem ve kardeşlerimle iyi anlaşıyorum. Oğlumun durumu beni üzüyor. Ailemle olan ilişkimden dolayı kendimi hiç yalnız hissetmiyorum.” (45, Lise, Gecekondu).

“Herhangi bir sorun yok. Aile sorunu olmaması gayet güzel bir durum.” (21, Lise, Köy).

“Çocuğumla arkadaş gibiyiz. Herhangi bir rol çatışmamız olmuyor. Çocuğumla uyumlu olmak beni güçlü hissettiriyor.” (37, İlköğretim, Köy).

Katılımcıların yaşadıkları sosyal çevrenin onlara sunduğu kısıtlı imkanlara bağlı aile içindeki olumlu ve olumsuz yaşanan süreçlerden etkilendikleri fakat daha çok olumsuzlukların varlığı ve bundan bakım yükümlüsünün üzerinde ciddi baskı oluşturduğu ve bunun dolaylı yönden bakım verilen kişiye olumsuz yansıyabileceği değerlendirilmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda engelli ferdi olan ailelerle aile içi iletişim sorunları üzerine daha dikkatle bakılmasının uygun olacağı değerlendirilebilir.

4.6.2.6. Akraba ya da komşularınızla ilişkilerinizin nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?

Bu Katılımcılara kontrol sorusu mahiyetinde sorulan bu sorunun asıl amacı yakın çevre sosyal desteğinin bakım yükümlüsü üzerinde olumlu veya olumsuz etkisini tekrar belirlemek amacındadır. Sosyal destek bakım kalitesi ilişkisi bağlamında bakıldığında önemli bir değer olan yakın çevre sosyal desteğinin süreç içinde azalması ile bakım yükümlülerinin yeterli desteği alamamalarından kaynaklı bakım hizmeti kalitesinin düştüğü değerlendirmesini tespiti için verilen cevaplar yakından baktığımızda;

“Ailem ve akrabalarımın maddi desteği yok. Almanya’da abimin birisi durumu da çok iyi. Arayıp ta ihtiyacın var mı kardeşim demez. Kız kardeşlerimin manevi desteği beni mutlu hissettiriyor. Erkek kardeşlerimin ilgilenmemeleri kötü hissettiriyor.” (40, İlkokul, Köy).

“Kendi ailem ve akrabalarımın maddi destek alıyorum. Eşimin akrabalarıyla resmi ilişkilerimiz. Bunalıma giriyorum. Benimle ilgilenirler, yanıma gelsinler, derdimi tasamı dinlesinler istiyorum. Sonra eşime yakınıyorum. O da içine kapanık biri, bu konuda bazen yoruyoruz birbirimizi.” (49, İlkokul, Gecekondulu).

“Erkek kardeşlerimle ayrımcılık yaptıkları için eskisi kadar yakın hissetmiyorum aileme ve yalnızken gitmiyorum. Kız kardeşimle birlikte gidiyorum. Bu ayrımcılıktan olumsuz etkileniyorum.” (41, İlkokul, Gecekondulu).

“Komşuluk ilişkimiz yok. Bulunduğum çevrede böyle ilişkiler yok. Olumsuz etkileniyorum bu durumdan.” (45, Lise, Köy).

“Kendi ailemden destek alıyorum. Eşimin bir üvey abisi var. Onların borçlarını ödedi geri alamadı. Parasal problemlerden dolayı araları açıldı, görüşmüyorlar. Bir iki tartışmamız oldu sonra kendi anladı zamanla durum üzerine çok konuşmadık.” (41, Lise, İlçe).

“Akrabalarımın maddi-manevi destek almıyorum. Komşularım ilk başlarda çocuklarımın engelli olmasından dolayı bizi dışlamışlardı. Şuan daha anlayışlılar. Anlaşılmadığımı düşündüğüm için başlarda daha hırçındım, şimdi daha iyi hissediyorum.” (45, İlkokul, Köy).

Her engelli yakını ve bakım yükümlüsü zaman zaman içinde bulunduğu sosyal çevreden alacağı olumlu veya olumsuz dönütlere göre duygu durumu değişir ve bu durum bakım hizmeti verdiği kişiye yansması olağandır.

“Ailemle sadece yazları yüz yüze görüşüyorum. Eşimin ailesiyle samimiyetim ve beklentim yok. Ben insanlardan yardım isteyen zor zamanlarımı dile getirebilen bir insan değilim. Her şeyimi kendim yapmaya çalışıyorum. İlişkilerimin daha iyi olması tabiki beni daha mutlu ederdi ama çok beklenti içinde olan ve yardım talep eden biri değilim.” (43, Lise, İlçe).

“Beni herkes çok sever. Akraba ve komşularımdan herhangi bir desteğim yok. Çocuğum çok ses yapıyor. Komşularım benim güler yüzümden dolayı anlayışlı karşılıyorlar. Kendi evime taşınacağım. Endişeliyim yeni komşularımız çocuğumu nasıl karşılayacak.” (37, Lise, Gecekondu).

“Akrabalık ve komşuluk bağlarımız güçlü. Özellikle baba tarafımla çok yakınız. Üç ay önce ameliyat oldum. Sabah erken saatte akrabalarım ameliyathaneye geldiler. O kadar ilgililer. Akraba ve komşularımın araması beni çok güçlü kılıyor.” (43, İlkokul, Köy)

“Akrabalarımızı pek sevmiyorum. Komşularımla ilişkilerim iyi bu durum beni olumlu etkiliyor.” (32, Lise, Gecekondu).

“Komşuluk ve akrabalık ilişkilerim fazla yok. Olumsuz etkileniyorum. Bana destek olmuyorlar.” (37, İlköğretim, Köy).

Genel olarak bakıldığında komşuluk ve akraba desteğinin katılımcıların bir kısmında var olduğunu fakat katılımcıların yarısından fazlasının bu desteği alamadıkları tespit edilmiştir. Sosyal destek sosyal varlık olan insan için elzem bir sosyal bağdır. İçinde yaşadığımız topluma bazen bir şeyler vermek bazen de bir şeyler almak suretiyle katılır ve bağ oluştururuz. Bakım yükümlüsü kadınların bu yükünü azaltan unsurlardan olan sosyal desteğin azlığına bağlı içinde yaşadıkları hayatın zorluklarını daha şiddetli hissetmeleri kaçınılmazdır.

4.6.2.7. Hayatınızı yeniden düzene koymak fikrine kapıldınız mı?

Bu “Nasıl sosyalleşebilirim, nasıl para kazanabilirim yine düşünüyorum engele takılıyorum. Küçük çocuğum 8 yaşında ondan dolayı çalışamıyorum. Boşandım. Bizim açlığımızı, tokluğumuzu düşünmeyince ve evime başka bir kadın getirince boşandım. Çocuklarımın başında durdum.” (40, İlkokul, Köy).

“İlkokul mezunu olduğum için iş bulamıyorum. Yaşımdan, mezuniyetinden dolayı iş bulamıyorum. Hiçbir şey başardığımı düşünmüyorum. Kendimi aileme, çocuklarıma adadım. Bu da başarı aslında.” (49, İlkokul, Gecekondu).

“Liseyi dışardan bitirdim. Okurken ve bu kursa gelirken yakınlarımdan ne gerek var tepkisi aldım. Artık etrafımdaki insanların söylenmelerini takmıyorum. “Hayır” demeyi ve “ben yaparım” demeyi öğrendim.” (45, Lise, Köy).

“Bunu eşimin yapması lazım. Bir değişiklik istediğimde eşim öleceğiz zaten diyerek benim ruhumu öldürüyor. Çocuklarımı yetiştirmiş olmak en büyük başarıım. Onlar parmakla gösterilecek kadar ahlaklı çocuklar.” (45, İlkokul, Köy)

“Evet. Daha fazla neler yapabileceğimi çok düşündüm. Becerikli ve işini yaptırabilen biri değilim. Sosyal medyadan ne tür işler yapabileceğimi araştırdım. Bir şey yapabileceğimi düşünmedim. Tek başıma güzel çocuklar yetiştirdiğimi düşünüyorum. Çocuklarıma hiçbir şeyin eksikliğini hissettirmedim.” (43, Lise, İlçe).

“Çalışmak istiyorum. Çocuğumun engeli nedeniyle çalışamıyorum. Evde çocuk bakıcılığı yapmayı denedim. İki çocuğa birden baktım. Kendi çocuğumla birlikte çok zorlandım, zayıfladım. Yine aynı kadının şoförlüğünü yaptım. Bıraktım. Şuan bulunduğum nokta, çocuğumun engeliyle karşılaştığım noktadan çok daha yukarıda. Çok yetenekliyim. Bir dağı alıp diğer tarafa taşıyabilirim. Ama hiçbir şey yapamıyorum.” (37, Lise, Gecekondu).

“Boşanarak yeni bir düzen kurma yolunda ilk adımımı attım. İkinci adımım bu kursa gelmek oldu. Boşanma sırasında mahkeme sırasında moral olarak zorlandım. Ailem bu süreçte de maddi olarak çok destek oldu. Hayatımı yeniden düzene koymaya çalışmak, çocuklarımla büyütme ve bu projeye katılmak oldu.” (43, İlkokul, Köy).

“Boşandım. Ayrılmak istediğimde kimse destek olmadığı, eşimden gördüğüm şiddeti herkes görmezden geldi. Şiddet ve alkol bağımlısı bir eşle yaşamıyorum ve çocuğumu yetiştiriyorum iyi bir eğitim alıyor.” (37, İlköğretim, Köy).

Genel olarak bakım yükümlüsü kadınlar sosyalleşme ve çalışma eğilimindedir. Kendilerine nelerin iyi gelebileceği neleri yapmak istedikleri ile ilgili sorulara verdikleri cevaplardan arayış içinde oldukları, pek çoğu çocukları olmasına rağmen boşanmayı tercih ettiği, başarı olarak çocuklarını büyütmeyi onlara bakım hizmeti vermeyi başarı olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Tespit edilen bu durum aslında onların hayatla zayıflayan bağının onarılması gerektiğini bunun için SHM’lerin tam bu noktada onları tekrar hayatı kolaylaştıracak çözümler sunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

4.6.2.8. Ailede psikolojik rahatsızlığı olan fert var mı? Varsa nasıl etkileniyorsunuz?

“Ben psikolojik tedavi görüyorum. Kızımın hastalığını düşünmekten kâbuslar görüyordum. Bu projeyle kullandığım ilaçları azalttım. Uyku uyuyabiliyorum. Buraya geldiğimde kendimi huzurlu hissediyorum. Hayata güzel bakmaya başladım. Birtakım şeyleri arkama atmış gelmiş ve mutlu hissediyorum. Bir ürün yaptığımda ay bunu ben mi yaptım diyorum ve satıldığında yine mutlu oluyorum.” (49, İlkokul, Gecekondü).

Bu araştırmanın bakım yükümlüsü kadınların iyilik haline çok olumlu yansıdığıyla ilgili çok değerli bir çalışma olduğu yönünde güçlü tepkilerin verilmiştir. Kişinin kendi ifadesiyle kullandığı ilaçları azaltması, kendini huzurlu hissetmesi ve artık uyku uyuyabildiğini ifade etmesi bahse konu araştırmanın değerine çok olumlu katkı sunan argümanlardandır.

“Yok. Benim Nöropatik ağrılarım var. Ayaklarımda dizlerimde yanma hissi oluyor. Bazen zorlanıyorum. Ağrılar hayatımı evle ilgili sorumlulukları yerine getirmem konusunda zorlaştırıyor. Olumsuz etkiliyor.” (45, Lise, Köy).

“Antidepresan kullanıyorum. Evde durdukça paslandığımı hissediyorum. Boşluk vesveseye sebep oluyor. Boş durmamaya çalışıyorum. Çok etki etmiyor. Kendimi meşgul etmeye çalışıyorum. Olumsuz duygular hissediyorum.” (48, ortaokul, Gecekondü).

“Eşimin psikolojisinin bozuk olduğunu düşünüyorum. Ben çocukluk döneminde baskıcı bir ortamda büyüdüm. On altı yaşında evlendim. Eşimin de bu durumu kullandığını düşünüyorum. Eşimde yetersizlik duygusu var. Bununla ilgili psikiyatrik tedavi gördüğü bir dönem oldu. Eşim bizi değersiz görüyor. Hiç mutlu olmadım. İnsan gibi yaşamak istiyorum.” (45, İlkokul, Köy).

“Annem kaygı bozukluğu için ilaç kullanıyor. Annemde benim gibi bir kadındı. Cesur, çalışkan bir kadındı. Zaman zaman hayattan aşırı derecede kopuyor ve yemek yemek dahi istemiyor. Onun bu durumu beni etkiliyor ve bu durumun genetik olabileceğini düşünmek benimde ilerde böyle olabileceğimi düşünmek beni korkutuyor.” (43, Lise, İlçe).

“Yaşadıklarımın dolaylı ruhen iyi olduğumu düşünmüyorum. Herhangi bir destek almıyorum. Kontrol edebiliyorum bu durumu. Ailemi etkilemesine izin vermiyorum. Duygu geçişlerim hızlı. Bazen çok güçlü bazen çok güçsüz hissediyorum kendimi.” (37, Lise, Gecekondü).

“Kızım psikolojik destek alıyor. Kendine zarar vermeye başlamıştı. Bende boşanmadan önceki süreçte eşim ve büyük oğlumun saygısız davranışlarından dolayı intiharın eşiğine gelmiştim. Zor süreçler geçirdim. Boşanmakla birlikte toparlandım.” (43, İlkokul, Köy).

Bakım yükümlüsü kadınların aile içinde veya kendisinde psikolojik sorunların varlığı aile içi huzuru etkilediği anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi sağlıklı kişiler sağlıklı aileleri ve sağlıklı toplumu oluşturur. Aile içinde var olan psikolojik rahatsızlık aile bütünlüğüne zarar verdiği için bu çalışmadan sonra yapılacak sosyal destek projelerinde bu bilginin ışığında bu türden ailelere öncelik verilmeli ve psikolojik desteğe daha fazla yer verilmelidir.

4.6.3. C-Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü’nce uygulanan ‘geleceğim elimde’ projesinin aile yaşam kalitesine bütün yönleriyle etkisi

Araştırmanın bu bölümünde yapılan projenin bakım yükümlüsü ailelere tüm yönleriyle etkisini belirlemek amacıyla katılımcılara altı soru yöneltilmiş olup daha sonra bu türden yapılacak projelere ve bilimsel çalışmalara yol gösterici nitelikte bir çerçeve ortaya çıkarma gayreti gösterilmiştir. Esasen araştırmanın Sosyal Hizmet Merkezlerini ilgilendiren yönü araştırmanın bu bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

4.6.3.1. Geleceğim elimde projesinin aile hayatınıza nasıl bir etkisi oldu?

“Sosyalleştim, kafamı dağıttım, işimi yaptım. Buraya geldiğimde çocuklarıma karşı davranışlarım daha iyi oluyor. Yaptığım işleri görünce ilgileniyorlar, şaşıyorlar.” (40, İlkokul, Köy).

“Ben öfkeli bir insandım öfkemi azalttı. Eşime daha sıcak yaklaşıyorum. Eşimle tartışmam kalmadı. Eşimin akrabaları ve babasına karşı öfkem azalmıştı. Eşimle aramız da daha iyiydi. Kursun son bir ayına katılmadım. Yine onlara karşı öfkem arttı.” (49, İlkokul, Gecekondusu).

“Arkadaş çevrem oluştu. Ben rahatladım bu rahatlığım çocuklarımla olan iletişime olumlu yansdı. Ev daha huzurlu oldu. Evde ben ürün yaparken çocuklarımda ilgilendiler.” (45, Lise, Köy).

“Bir şeylerle uğraşmak, el işi yapmak bana çok iyi geldi. Başaklarının derdini dinlediğimde kendi derdimi unuttum. Buradaki insanlar birbirlerinin yoldaşı olmuş. Buna dâhil olmak iyi geldi. Depremden yeni gelmişim. Kızlarım yaramazlık yapınca onları kaybetme korkusuyla daha gergin oluyordum. Arkadaşlarla dertleştikçe evde daha sakin olabildim. Daha sakin ve iyimser oldum aileme karşı.” (41, Lise, İlçe).

Benzer acılar ve sıkıntılar yaşayan kişilerin birbirini daha iyi anlayabildiği bir gerçektir. Benzer sorunlar yaşamış ve yaşamaya devam eden kişilerin birbirini daha iyi anladıkları için daha müsamahalı yaklaştıkları, deyim yerindeyse dert ortağı oldukları ortamların oluşturulması bu kişilerin yaralarını daha iyi sardıkları gerçeği göz önünde bulundurularak verilen cevaplar

incelendiğinde katılımcıların neredeyse tamamı benzer acılar çekip benzer duygular yaşadıkları kişilerle olmanın iyilik hallerine çok müsbet tesiri olduğunu pek çok cevapta ve tekraren ifade etmişlerdir. Bu tespitten hareketle araştırmanın hipotezlerinden **“H3: Sağlıklı sosyal yapılar oluşturmak için dezavantajlı kesimler belirlenerek sosyal hizmetin argümanlarından biri olan ‘gruplarla sosyal çalışma ’ya ihtiyaç vardır.”** Hipotezinin doğrulandığı anlaşılmaktadır.

“Kurstaki arkadaşlarla dertleşince rahatlıyordum. Aileme karşı davranışlarımda da yansıyor bu rahatlama. Ben sosyalleşince eve daha huzurlu dönüyorum. Evdekiler de daha huzurlu oluyorlar. Zaman zaman birlikte yaptık ürünlerimi.” (45, Lise, Gecekondu).

“Bu kurstan önce televizyon izlemek dışında hiçbir şeyle ilgilenmiyordum. Bir hedefim oldu kursa gelmek, bir şeyler yapmak. Eşim evde olduğu için muhakkak tartışma çıkıyordu. Kursa geldikçe ben rahatlardım ve eve gittiğimde onu takmamaya başladım. Benim rahatlamam, sinirimi atmam ilişkilerimizi kolaylaştırdı. Çalışmalarına destek vermediler. Sadece beni rahatlattı.” (45, İlkokul, Köy).

“Bana iyi geldi bu proje. Dışarı çıkmak için bir amacım oldu. Ben iyiysen ailem daha iyi oluyor. Mutluluğumu çocuğum çok hissediyor. Olumlu etkiledi hepimizi.” (37, Lise, Gecekondu).

“Kursa katılmak yeni şeyler yapmak bana iyi geldikçe ruh halim aile ilişkiime de olumlu yansıdı. Benim burada kazandığım özgüven, yapabilirim hissi aileme de olumlu yansıdı. Sosyal hayatımız canlandı.” (43, Lise, Köy).

“Bu kursa katılmak ev ve aile ilişkilerime çok iyi yansıdı. Kızımı da getirdim. Bir şeyler yaptığını hissetti ve buraya gelmekten mutluluk duydu. Ürünlerim satıldıkça çocuklarıma dondurma vs. ısmarladım. Onlarda mutlu oldular. Birlikte ürünlerimi yaptık. Güldük, eğlendik.” (43, İlkokul, Köy).

“Ailem benimle gurur duyuyor. Onlara yaptıklarımı hediye ettikçe karşılıklı mutlu olduk. Aile fertlerimin benim için üzüntüleri geçti. Hayata tutunduğumu gördükçe hepimizin iyi hissetmesine yardımcı oldu. Çabam takdir gördü.” (45, Lise, Gecekondu).

Bilindiği üzere insanlar bir iş başardıklarında veya bir övgü aldıklarında dopamin hormonu salgılanır bu mutluluk veren hormon kişinin düşüncesini olumluya çevirdiği için etrafına olumlu tepkiler vermeye başlar. Kadim medeniyetlerde meşguliyet bir ruhsal tedavi ve olgunlaştırma aracı olarak kullanılmıştır. Sosyal Hizmet açısından kişinin bir iş başarması hayata katılması ve üretmesi aileye mutluluk verdiği için toplumsal sağlamlık açısından

önemlidir. Verilen cevaplar incelendiğinde bakım yükümlüsü kişilerin mutluluğu aileye çok olumlu yansımış olup toplumsal sağlamlığa değerli bir katkı sunduğu tespit edilmiştir.

4.6.3.2. Geleceğim elimde projenin sosyal hayatınıza ne gibi etkileri oldu?

“Daha iyi hissediyorum, bu ortama girmek beni rahatlattı. Özgüvenim yerine geldi. Arkadaş toplantılarına daha rahat katılabiliyorum. Gelir elde edemedim. Belki ilerde satılır yaptıklarım.” (40, İlkokul, Köy).

“Yapabileceklerimi gördüm. Çalışabileceğimi, zorlukları yenebileceğimi fark ettim. Orada tanıştığım arkadaşlar ve kursta geçirdiğim vakit yeterince sosyal aktivite oldu benim için. Çocuğumun annemden değil de bu projeden kazandıklarımla benden para alması beni çok mutlu etti.” (28, Lise, Gecekondu).

“Çok arttı. Ben tek başıma pek bir yere gidemez ve iş göremezdim. 15 yıldır Ankara’da yaşıyorum hastaneye tek başıma gitmeye korkardım. Kendime güvenim geldi, artık yanımda birine ihtiyaç duymuyorum. Kızım benim bu kursla güçlendiğimi gördü, onunda morali çok bozuktur hastalığından dolayı, panik yaşıyorduk ikimizde. Kızım sürekli öleceğini düşünürdü. Beni güçlenmiş görünce söylediklerimi dikkate almaya başladı ve ikimizde bu konuda daha sakiniz. Ekonomik anlamda küçük bir katkısı oldu, mutluluğum büyük.” (49, İlkokul, Gecekondu).

Araştırmanın bakım yükümlüsü kişilere verdiği en değerli katkılardan biri olan bakım yükümlüsünün kendine olan güveninin artması tespiti yukarıda verilen cevapla vücut bulmuştur.

“Özgüvenimi arttırdı. Yeni arkadaşlar edindim. Çoğunlukla hediye olarak yaptım. Bu da çok güzel bir duyguydu.” (45, Lise, Köy).

“Kuşuşmam açıldı. Kimseye karşı güvenim yoktu. Güvenim yerine geldi ve kendimi daha iyi ifade etmeye başladım. Bir miktar para kazandım. Kendimi iyi hissettim.” (45, Lise, Köy).

“Bu proje çok şey kattı bana. İntiharı bile düşünmüştüm öncesinde. Burada gerçek anlamda arkadaş edindim. Aynı yarayı taşıyan insanlardan. Bir işe yaradığımı, üretebildiğimi hissettim. Eve kapatılmış tavşan hissinden çıktım. Kursu gitmek için dışarı çıkmak bile güzeldi. Hastane dışında bir yer görünce nefes aldığımı hissettim. Hayır. Yaptığım ürünlerin çoğunu engelli kardeşim sahiplendi. Evden kursa götüremedim.” (48, ortaokul, Gecekondu).

“İçime kapanmıştım. Dışarı çıkmama ve iletişim kurmama vesile oldu. Kurs öncesinde markete bile gitmiyordum. Kurs sayesinde dışarı çıkmaya başladım. Yaşadığım yeni çevreyi öğrendim. Arkadaşlarla pikniğe gittik. Çok bir katkısı olmadı.” (45, Lise, Gecekondu).

“Özgüvenimi etkiledi. Komşularıma hediyeler yaptım. Bu beni çok mutlu etti. Buradaki arkadaşlarla doğum günü kutlaması yaptık. Kurstaki arkadaşlarla vakit geçirmek iyi geldi. Birkaç satış yapıp paramı kazanmak iyi hissettirdi. İlk defa para kazandım.” (45, İlkokul, Köy).

“Tabi ki, kendimi daha özgüvenli ve mutlu hissediyorum. Hafta sonları şehir dışına bile çıkabiliyorum. İşe girdiğim için çocuğumun dershanesine kadar tüm ihtiyaçlarını karşılıyorum.” (43, Lise, Köy).

“Benim hayatım kardeşlerimin hayatına oranla daha zor. Hep özgüvenliydim. Bu kursla bir şeyler üretmek tabi ki daha özgüvenli kıldı beni. Evet. Buraya gelmek arkadaşlarla yaptığımız görüşmeler benim için sosyal aktivite oldu. Bazen bir ekmek parası bulamazken kursa gelip ürünümün satıldığını öğreniyordum ve o an için beni çok rahatlatıyordu. Ben geçmişte de el işi ürünleri yapıp sattım. Şu an geçmişe göre daha fazla kazandım.” (43, İlkokul, Köy).

“Özgüvenimi boşandıktan sonra toparlamıştım. Daha iyi hissetmeme vesile oldu. Hastalığım nedeniyle eve kapanmıştım. Kurs arkadaşlarımızla sosyal aktivite planları yaptık ama uygulayamadık. Satış yaptım. Ekonomik anlamda katkısı oldu diyemem ama yaptığım ürünün beğenilip alınması beni mutlu etti. Bu büyük bir kazanç benim için.” (45, Lise, Gecekondu)

“Kendime güvenim geldi. Bir şeyler yapabildiğimi gördüm. Evet bu projeyle birlikte sosyalleştim. Gelecekle ilgili endişelerimi yıktım. Çok bir katkısı olmadı.” (32, Lise, Gecekondu).

Bakım yükümlüsü kadınların genel olarak ağız birliği etmişçesine özgüvenlerinin arttığı ‘özgüven’ kelimesini hemen hemen hepsinin kullanması çalışmayı sürdürürken bir bakışta göze çarpmaktadır. Kendi ifadeleriyle ‘kazanç küçük olsa da mutluluk büyük’ özetinde olduğu gibi mutluluğunun arttığını ifade etmeleri ‘mutluluk’ kelimesinin de sıklıkla kullanılması araştırmanın ne denli önem arz ettiğini göstermesi açısından değerli bulgulardır.

4.6.3.3. Geleceğim elimde projesinin bakımından sorumlu olduğunuz kişilere yansımaları nasıl oldu?

“Buraya geleceğim günlerde erken kalkıp evimin işini, yemeğini yapıyordum. Kafam dağılıyor, daha mutlu oluyordum. Çocuklarda benim ruh halimden olumlu etkilendi.” (40, İlkokul, Köy).

“Kızım ile ilişkimiz iyiydi, bu kurs sürecinden sonra daha fazla yakınlaştık. Çocuğumun bana güveninin arttığını fark ettim.” (28, Lise, Gecekondu).

“Kızım kendisini daha güvende hissediyor. Kızım hep ölümden bahsederdi. Şimdi geleceğiyle ilgili hayal kuruyor.” (49, İlkokul, Gecekondu).

“Projenin ilk başlarında özellikle engelli kardeşime çok olumlu etkisi oldu. Yaptığım ürünleri başucuna koyup yattı. Onlara bakıp bakıp güldü. Onun için mutluluk sebebi oldu. Evdeki çalışmalarında kardeşim kendi isteği ve ilgisiyle kalan malzemelerini topladı. Onun içinde bir aktivite oldu. Arkadaşlarla aynı konuda (engelli) derdimiz olduğundan birbirimize verdiğimiz tavsiyeler ilaç yerine geçti. Engellime karşı daha iyimser olmama vesile oldu.” (48, ortaokul, Gecekondu).

“Ben kurstan eve giderken enerji depolamış oluyorum. Benim iyi olmam onları da iyi etkiledi. Eşimle daha az tartışır olduk. Bunu fark ettiğinden kursa gitmem durumunda engelli çocuğumuza bakacağını söyledi. Eşimin sorumluluk almasına vesile oldu.” (45, İlkokul, Köy).

“Her gün aynı işleri yaparken bazen geriliyordum. Dışarı çıkıp sosyalleşmek ruh halime iyi yansdı ve çocuklarıma karşı daha ılımlı davranışlar sergileyebilmeme yardımcı oldu. İnsanların problemlerini, yaşadıklarını öğrenince kendi problemlerime bakış açımı olumlu etkileyen durumlar oldu. Benim olumlu düşüncelerim arttıkça çocuklarımda daha mutlu oldu.” (43, Lise, İlçe).

“Kursa başlamadan önce kan değerlerim düşüktü ve bayıldığım oluyordu. Doktor duygusal birikimden dolayı vücut kendini boşaltıyor demişti. Kursa başladıktan sonra kafam boşaldığından olsa gerek bayılmalarım azaldı. Benim iyilik halim evdekileri de etkiledi. Bütün kadınlar bir amacı olsun, üretim yapalım, geleceğimize yatırım yapalım, kimseye muhtaç olmayalım isteriz. Kurs sürecinde bunu birazcık hissettim.” (37, Lise, Gecekondu).

“Çocuğumun isteklerini karşılayabildim. Annem ve çocuğum bu kursa gitmeme sonrasında işe girmeme destek oldular.” (43, Lise, Köy).

“Benim bir ürün yaptığımı görmek çocukları da umutlandırdı. Mutlu olduk. Yaptığım ürünlerle ilgilendiler.” (45, Lise, Gecekondu).

Bakım yükümlüsü kadınların bir umut ilerisinde akıp giden hayat bir umutla onlara ulaştığı verilen her cevapta görülmektedir. Mülakatın bu bölümünde bakım yükümlüleri sıklıkla bakımını üstlendiklerinin kendilerine olan güveninin arttığını vurgulamaktadırlar. İki kişi hastalıklarına iyi geldiğini bir kişi engellisinin bakımı noktasında eşinin sorumluluk aldığını ve

genel olarak iyimserliklerine, mutluluklarına çok olumlu katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Araştırmanın bakım yükümlüsü ve ailesinin üzerinde; sorumluluk geliştirme, güven arttırma, sağlık sorunlarıyla baş etmede yardımcı olma, hayata daha iyimser bakma ve mutlu olma gibi kayda değer etkileri olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

4.6.3.4. Geleceğim elimde projesi ailenizin, sizin ve bakımını üstlendiklerinizin hayat kalitesine etkisi oldu mu?

“Ben bu çalışmayla hem ruhen hem bedenen daha dinç biri oldum. Buradan aldığım maddi destekle çocuğumun ihtiyaçlarını karşılayabiliyorum. Kursu ara ara oğlumu da getirdim bundan bile mutlu oldu. Şu an tek amacım küçük oğlumu iyi büyütmek.” (40, İlkokul, Köy).

Yukarıda verilen cevap, bakım yükümlüsü ile bakımını üstlendiği kişinin zaman zaman bir arada kaliteli vakit geçirebilecekleri ortamların ve fırsatların oluşturulmasının önemini ortaya koymaktadır. Bundan sonra yapılacak benzer çalışmalarda bu türden ortak zaman fırsatlarına yer verilmesinin yararlı olabileceği bulgusu edinilmiştir.

“Kızımla, ailemle yapabileceklerimiz arttı. Kızımı büyütmek, okutma konusunda daha kararlı oldum.” (28, Lise, Gecekondulu).

“Bir şeyler yapıp internetten satış yapmak istiyorum. El sanatlarına ilişkin daha fazla geliştirmek istiyorum kendimi. Yeniden proje olsa yine katılırım. Aileme maddi katkıda bulunma isteğimi arttırdı.” (49, İlkokul, Gecekondulu).

“Kurs sürecinde mutlu oldum. Buradaki insanları tanımaktan memnuniyet duydum. Kurstaki arkadaşlarımda da engelli çocukları vardı. Birbirimizle dertleşiyorduk. Benzer sorunları yaşayan insanlardan destek alıp eve geldiğimde aynı çocukla her şeye yeniden başlıyormuş gibi hissettim.” (45, Lise, Köy).

“Ufkumun açıldı. Engellimin önüne engel olduğumu da fark ettim. Onunda bir şeyler yapabileceğini anladım.” (48, ortaokul, Gecekondulu).

“Bir şeyler üretmek psikolojimizi rahatlattı. Kursta tanıdığım insanların hayat şartları iyi değildi. Onlarla bir şeyler paylaştıkça kendi hayatıma şükürüm arttı. Tek başına çocuk büyüten anneleri görmek kendi durumumun ne kadar iyi olduğunu hissettirdi.” (45, Lise, Gecekondulu).

“Eşim benimle gurur duyuyor. Bir ürün yaptığımda takdir ediyor beni. Daha sabırlı ve anlayışlı davranmaya başladım.” (45, İlkokul, Köy).

“Kızıma buraya katılmak iyi geldi. Oğlumda burada bir ürün yaptı ve okulda sergilendi ürünü. Buradaki diğer kursiyerlerle birbirimize moral ve destek verdik. Sorunlarımızı birbirimizle paylaştık. Kurs esnasında kızım beni dövmüştü, psikiyatri ilaçları kullandığı için hastaneye yatışını düşünmüştüm. Buradan bir arkadaşım bu fikrimi değiştirdi ve kızımın olumlu yönlerini görmeme vesile oldu.” (43, İlkokul, Köy).

Projenin hayat kalitesine etkisine yönelik sorulan sorulara verilen katılımcı cevaplarına bakıldığında yapılan bu araştırmanın bakım yükümlüsünün, bakımı üstlenilenin ve bütün sosyal çevresiyle birlikte tüm ailenin pek çok hassas noktasına olumlu temas edildiği verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Verilen cevapları genel ifadelerle toparlamak gerekirse; ufkum açıldı, engellimin farklı yönlerini keşfettim, daha sabırlı ve anlayışlı oldum, engellimin önünde engel olduğumu fark ettim, ruhen ve bedenen daha dinç oldum, engellimle ve ailemle birlikte yapabildiğim şeyler arttı ve katıldığım kurstan eve döndüğümde engellimle yenden başlıyormuş gibi tazelenmiş hissettim cümlelerinden anlaşılaacağı üzere araştırmanın hipotezlerinden **“H7: Bakım hizmeti alanın refahı ve hayat kalitesi bakım verenin hayat kalitesinin iyileşmesi ile doğrudan ilişkilidir. Sosyal projelerle sosyal sağlamlık oluşturmak gerekmektedir.”** Doğrulandığı sonucuna varılmıştır. Bu türden yapılacak projelerin araştırma konusu ailelerin ve dolaylı yoldan bakım hizmeti verdikleri kişilerin refahı için ne denli elzem olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

“Atık malzemelere farklı gözle bakar oldum. Onları değerlendirme fikirlerim gelişti. Kurstaki arkadaşlarla yaptığımız paylaşımlar birbirimize desteğimizi arttırdı. İyi ki tanıdım dediğim insanlar oldu.” (45, Lise, Gecekondu).

“Özgüvenim yerine geldi. Yapabileceklerimi fark ettim. Çalışmak başarıyı getiriyormuş. Proje sonrası çalışmaya başlamak kendime olan inancımı ve çocuğumun bana olan güvenini yerine getirdi.” (37, İlköğretim, Köy).

4.6.3.5. Geleceğim elimde projesi gelecek hakkında iyimser düşünmenizi etkiledi mi?

“El işi yeteneğim var. Devam etsin isterdim. Maddi gücüm olsa küçük bir yer açar bu işi yapardım. Yeni bir proje olsa katılırım.” (40, İlkokul, Köy).

“Çalışmam, bir şeyler başarmam, fiziksel olarak insanların bana olumsuz bakacağını düşünürdüm. Psikolojik destekte sunuldu kurs sürecinde şu an kesinlikle çok daha iyiyim. Özgüvenim geldi. İstedığımı yapabileceğimi düşünüyorum. Katılırım.” (28, Lise, Gecekondu).

“Kendime güvenim ve huzurum yerine geldi. Maddiyat dışında bir sıkıntım kalmadı. Daha fazla ve farklı ürünler üreterek satmak isterdim. Katılmak isterim.” (49, İlkokul, Gecekondü).

“Katıldığım için mutluyum. Kendime güvenim geldi. Artık çalışabileceğimi ve her şeyi yapabileceğimi düşünüyorum. Katılmak isterim.” (45, Lise, Köy).

“Özgüvenim tekrar geldi. İnsanların içine karışıp, bir şeyler başarabileceğimi anladım. Değer gördüğümü, düşünüldüğümü hissettim. Evet. Proje bence devam etmeli. Çok dua aldınız bu projeye. Evden çıkmayan biri olarak bir zorunluluk hissedip kendimi kursa attım. Bana çok iyi geldi.” (48, ortaokul, Gecekondü).

“Bu proje bir şeyler yapabileceğime inandırdı beni. Projeden önce göz kapaklarım seğirmeye başlamıştı. Psikolojik tedaviye başlamayı düşünüyordum. Projeye buna ihtiyacım olmadığını hissettim. Seğirmem de geçti. Devam etmek isterim, ürün yapıp para kazanmaya. İsterim.” (45, İlkokul, Köy).

“Bir şeyler yapabilmek, başarabilmek beni çok mutlu etti. Yaşımdan dolayı işe giremiyordum. Kurs bana yeni kapılar açtı. İşe girdim, yeni insanlarla tanıştım ve hayata bağlandım. Katılmak isterim.” (43, Lise, Köy).

“Hayata daha pozitif bakıyorum. Gelecek hakkında çok umutlandım burası sayesinde. Şu an bir başkasının yanında çalışabileceğimi düşünmüyorum. Ancak bu kurs birkaç yıl sonra başkasının yanında çalışma fikri kazandırdı kurs bana. Çok isterim.” (43, İlkokul, Köy).

“Hangi işe girsem yapabileceğimi düşünüyorum. Proje sonrası bize sunduğunuz fırsatla Mehrap Global Hediye Eşya Fabrikasına girdim. Katılmak isterim.” (37, İlköğretim, Köy).

Bu soruya tüm katılımcılar gelecek hakkında daha iyimser olduklarını ifade etmişlerdir. Proje sürecinde aldıkları desteklerle ve SHM tarafından verilen hizmet ve yönlendirmelerle kendilerini daha güçlü hissettiklerini, bakımını üstlendikleri kişilerin ve ailelerinin iyilik haline çok olumlu yansımalarının olduğunu bu bölümde olduğu gibi pek çok soru ve kontrol sorusunda belli bir şekilde ifade etmişlerdir. Bütün katılımcılar birçok eksiğine rağmen bu türden yapılacak bir çalışmaya tekrar katılmak isterim şeklinde cevap vermişlerdir. Derinlemesine görüşmede verilen cevaplardan anlaşıldığı üzere **“H6: Sosyal hizmet merkezleri koruyucu önleyici hizmetler yönünden çok önemli bir işlevsellik göstermektedir. Koruyucu önleyici hizmet bağlamında sosyal güçlendirme ve sosyal destek kavramları kapsamı genişletilmeli ve işlevselliği arttırılmalıdır.”** SHM’nin görevleri arasında olan koruyucu önleyici hizmet sunma bağlamında bu türden sosyal güçlendirme ve sosyal destek çalışmalarına ciddi manada ihtiyaç duyulduğu bu soruya verilen cevaplarla ortaya konulmuştur.

4.6.3.6. Geleceğim elimde projesi benzeri bir proje yapsaydınız siz neler yapardınız?

“Ben olsam daha büyük çalışmalar yapardım. Kursta atık malzemelerle küçük ürünler çıkarabildik. Projemizin ekonomik olarak biraz daha desteklenmesi ve kuran yazılı büyük çerçeveli büyük ürünler yapılabilirdi. Kendime güvenim geldi.” (40, İlkokul, Köy).

“SHM’nin takibi daha iyi olabilirdi. Projedeki kadınlarla daha sık görüşülebilirdi. Biz kadınların tek başına ayakta durabileceğini öğreten bir projeydi. Bence Başarılı güzel bir projeydi.” (28, Lise, Gecekodu).

“Daha farklı el sanatları öğretilmesi ve imkânların genişletilmesini isterdim. Sosyalleşmek ve kötü düşüncelerimden kurtulmak, kullandığım ilaçları azaltmak.” (49, İlkokul, Gecekodu).

“Kurs alanımız dar ve sıkışık bir ortam. Daha geniş bir alan sunulabilirdi. Malzeme desteği yeterli değildi. Bu anlamda daha çok maddi destek verilebilirdi. Kullandığımız aletler yetersizdi. Bir şeyler üretmek ve bunu paraya çevirebilmek, yeni arkadaşlıklar kurmak, bunlarla birlikte verilen psikolojik destek hepsinin bir arada olması çok iyi geldi.” (45, Lise, Köy).

Katılımcılara proje sürecinde yaşadıklarını değerlendirme ve edindikleri bilgilerle yeniden bir çalışma oluşturmaları istenen yukardaki soruya verilen cevaplara bakıldığında SHM’lerce verilecek sosyal desteğin en az maddi destek kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda verilen cevaplar irdelendiğinde; özgüven sağlaması, psikolojik sorunlara iyi gelmesi, aile içi iletişimi arttırması, engelliye farklı açıdan bakma fırsatı sunması, bulunduğu ortamdan çıkıp sosyal hayata katılım sağlanması vb. pek çok sosyal desteğin bakım yükümlüsü kadınların ve ailelerinin genel iyilik haline çok değerli katkılar sunduğu gerçeği apaçık ortaya çıkmıştır. Dezavantajlı fert ve ailelerin ekonomik sorunun yanında mutlak surette sosyal desteğin gerekliliği bütün katılımcıların verdiği net ifadelerle bilimsel bulgu olarak kayıt altına alınmış ve araştırmanın hipotezlerinden; **“H4: Evde bakım yükümlüsü kadınların sosyal hizmet merkezlerinden aldığı evde bakım aylığı desteği sadece ekonomik bir destek olduğu için sadece bakım hizmetinin devamını sağlamakta, bakım refahına sadece ekonomik katkı verdiği için kısıtlı kalmaktadır.”** H4 hipotezinin elde edilen bulgular ışığında doğrulandığı ortaya konulmuştur.

“Bizleri biraz sosyalleştirebilirsiniz. Engellimle katılabileceğim bir yemek ve gezi ayarlanabilirdi. Ben engellileri de dahil ederdim projeye. Sosyalleştim. Evden çıkmayan biri olarak bir zorunluluk hissedip kendimi kursa attım. Bana çok iyi geldi.” (48, ortaokul, Gecekodu).

“Psikolojik destek daha fazla verilebilirdi. Kurs boyunca bir kez psikologla görüştüm. Her hafta görüşmek isterdim. Projenin maddi desteği az ve geç verildi. Kurs hocamız malzeme konusunda bize çok yardımcı oldu. Bunun proje kapsamında yapılması gerekirdi. Benim için buraya alışmak için çok iyi geldi. Sosyal hayata katılım sağladım.” (45, Lise, Gecekondu).

“Daha geniş bir kitlenin projeden faydalanmasını isterdim. Projeye engelli çocuklarımızın da dâhil edilmesini isterdim. Onların katılabileceği sosyal faaliyetler olabilirdi. Ekonomik destek verilebilirdi. Huzurumun artması.” (45, İlkokul, Köy).

“Çalışma ortamımız biraz dardı ve malzemeler proje kapsamında karşılanabilirdi. Moral ve sonrasında iş bulmam.” (43, Lise, Köy).

“Malzeme parası daha fazla verilmeliydi. Bu konuda hepimiz zorlandık. Bir şeyler üretebilmek çok iyi geldi. Kafam doluyken ruh gibi oturuyordum. Bu kafa doluluğuyla hiçbir şey yapamayacağım fikriyle buraya gelmişti. En çok ürün çıkaran ve satan ben oldum.” (43, İlkokul, Köy).

“Kurs alanını geniş bir mekân seçerdim. Kursiyerler için malzeme parası için daha fazla kaynak bulurdum. Sosyalleştim, özgüvenim yerine geldi ve gelecekle ilgili kaygılarımdan sıyrıldığımı hissediyorum.” (32, Lise, Gecekondu).

“Kurs sonrası başladığımız iş için iyi bir firma seçilebilirdi. İş yerlerimiz için projenin devamında iş yerlerimizde iyilik halimizin gözetilmesi için denetim veya takip süreci uygulanmalıydı. Kursiyer hanımlarla birbirimize destek olduk. Yeni aileler edinmek bizi güçlendirdi.” (37, İlköğretim, Köy).

Bütün çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada pek çok yetersizlikler ve sınırlılıklar içerdiği yukarıda belirtilen ifadelerle kayıt altına alınmıştır. Bu projenin katılımcılar tarafından en çok eleştirilip eksiklik olarak ifade edilen tarafı iş yeri bağlantısının iyi kurulamaması, eğitimlerin düzenli verilememesi, iş yerinin iyi seçilememiş olması, yeterli malzeme desteği verilememesi, yeterli ortam sağlanamaması ve tabiki hemen hemen bütün katılımcıların ifade ettiği sosyal faaliyetlerinin yetersiz oluşudur. Bu çalışmayla oluşturulan çerçevenin bütün yönleri ortaya eksikleriyle birlikte konulmasının temel amacı bundan sonra yapılacak benzeri çalışmalara önemli katkı sunması hedeflenmiştir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Dünya üzerinde varlığı insanlık tarihiyle başlayan ve zamanın getirdikleriyle sürekli bir değişimle günümüze gelen aile olgusu, günümüzün şartlarına ayak uydurmada önemli sorunlar yaşasa da varlığını korumak ve gelişimini sürdürmek için kesin bir tutumla vazgeçilmezliğini çağımıza beyan etmektedir. Aile etkisinde kaldığı çağın gerekliliklerine karşı kendi dinamikleriyle varlığı için verdiği mücadeleyi sürekli hale getirmiş ve uğradığı saldırılara rağmen en gerekli sosyal koruma aracı olarak var olagelmıştır. Modernite aileye ciddi başkalaşımlara itse de devlet müdahaleleriyle dayanışma ve yardımlaşma mekanizması işlevselliğini korumuştur. Devlet aşınan yardımlaşma ve dayanışma mekanizmalarını aile temelli ürettiği sosyal politikalarla desteklemesi kaçınılmaz olarak değerlendirdiğimiz günümüzde aile içi oluşabilecek sorunlara daha fazla müdahil olması pek tabi mümkün olmaktadır. Sosyal yardımlar tarih boyu çeşitli adlar ve yöntemlerle aileye verilmiş ailenin ekonomik işlevselliği korunmuştur. Günümüzde sosyal yardımlar yardım dernekleri, Belediyeler, sivil toplum örgütleri ve sermaye sahiplerince çeşitli adlarla ihtiyaç temelli verilmektedir. Sosyal ve ekonomik yardımların başka bir açıdan değerlendirmesi olarak sosyal güçlendirme ve sosyal sağlamlık ile ilgili çalışmalar Sosyal Hizmet temelli sunumunda gözle görülür eksikliklerden söz etmek mümkündür.

Sosyal yardımların ailedeki maddi sorunlar üzerinde belirgin bir zaman diliminde olumlu etkisi olsa da kişinin istihdama katılımını olumsuz etkilemektedir. Maddi yardım alan kişi yardımın kesilmemesi için çalışmama eğilimi gösterebilmekte ya da informal işlere yönelebilmektedir. Öte yandan uzun süreli yardım alan fertlerin şahsi yetenek ve bilgileri üzerinde aşınmalar meydana gelmektedir. Bu durum, ilerleyen süreçte iş bulmayı güçleştirmekte ve adaptasyonu zorlaştırmaktadır.

Diğer taraftan istihdama katılım bireyin sosyalleşmesini sağlarken toplumda yeni bir rol edinmesine imkan tanımaktadır. Evde bakım hizmeti alan ailelerdeki kadınlar için bakım hizmetine aktif katılmaları halinde zamanlarının belli bir bölümü bu hizmete kanalize olmaktadır. İstihdama katılımı erkekler nazaran daha düşük bir yüzdeye sahip olmaları kadınların ayrıca dezavantajlı bir konumda bulunduklarını göstermektedir. Bu anlamda istihdam olanakları halihazırda düşük olan ve evde bakım hizmeti sürecinde zaman ve emek harcadıkları görülen bu dezavantajlı grup için bugüne kadar yapılan çalışmalar sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla bu çalışma sosyal hizmet alanına evde bakım hizmeti veren ailelerdeki kadınların mevcut durumuna ilişkin güncel bir veri akışı sağlarken aynı zamanda çözüm önerileri ortaya koyması yönüyle büyük bir katkı sunacaktır.

Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramına göre bireylerin sağlıklı bir gelişim göstermesi için yaşamları boyunca farklı evrelerden geçmeleri gerekmektedir. Yetişkinlik dönemindeki bireylerin üretkenliğe karşı durgunluk aşamasında bulundukları ve üretme ihtiyacını karşılama yönünde güdülendikleri bilinmektedir (Bayram, 2020; Dunkel ve Sefcek, 2009). Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramına göre üretkenliğe karşı durgunluk aşamasında bulunan bu çalışmanın katılımcıları için istihdama katılım, karşılanması gereken bir ihtiyaç olarak göze çarpmaktadır. Evde bakım hizmeti veren ailede kadının bakım hizmetine yardımı ile maddi kazancının yanı sıra üretme duygusunu tatması Havighurts'un belirttiği gelişim görevleri arasında yer almaktadır. Sosyal ve duygusal ihtiyaçları karşılanamamış kadınların hem kendi günlük işlevselliklerinin optimal düzeyde olmayacağı hem de evde bakım hizmetine katkılarının azalacağı düşünülebilir. Dolayısıyla bu kadınların hem kendilerinin hem de ailelerinin gereksinimlerini karşılamak için maddi bir gelir elde etme ihtiyacı içerisinde oldukları ve aynı zamanda bağımsızlaşma duygusunu tadarak sosyal-duygusal yetkinliklerinin gelişimine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu anlamda evde bakım hizmeti veren ailelerdeki kadınların istihdama en fazla ihtiyaç duyan dezavantajlı gruplar arasında oldukları tespit edilmiştir.

Bu verilerin ışığında Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi'ndeki kadınların durumları analiz edilerek ve piyasadaki açık iş pozisyonlarına yönelik mesleki eğitim almaları sağlanarak istihdam edilmelerini kolaylaştırmak, Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi'nden sosyal yardım alan kadınların istihdama dâhil olmasının önündeki dezavantajları kaldırmak ve istihdama kanalize olmalarını kolaylaştırmak, eğitim ve etkinliklerle de kişisel gelişimlerine ve sosyalleşmelerine katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında Pursaklar Sosyal

Hizmet Merkezinden destek alan 18 kadın müracaatçı ile çalışılmıştır. Mesleki eğitime ilave sosyal hayata adaptasyonlarının yükselmesi için çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir.

Yapılan çalışmalar sonucunda çalışmaya katılan kişilerle yapılan görüşmelerde; çalışma hayatına uyum sağladıktan sonra sosyal yardımlara ihtiyaçlarının belirgin oranda azaldığını, sosyal çevrelerinde daha rahat hareket ettiklerini beyan etmişlerdir. Bu konu ile ilgili daha sonra yapılacak çalışmalarda örneklem daha büyük seçilip, sadece kadınlarla değil aynı zamanda erkek müracaatçılarla da çalışılması daha nesnel sonuçlar elde etmeye fırsat sağlayacaktır. İşyerleri belirlenirken daha geniş kapsamda çeşitli mesleklere yönelik çalışmalar kişilerin kendilerinin ilgi ve yeteneklerine daha fazla yönelmesi ve çalışma hayatına daha fazla aidiyet duygusu yaşayacağı düşünülmektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde sosyal hayatta kazandıkları yeni yetilerle çalışma hayatlarını yeniden dizayn edebilme, iş, meslek, iş yeri ve kazanç ilişkisini daha iyi kurabildikleri, çalışma hayatı ile aile hayatını daha iyi hale getirme konusunda önemli bir muhakeme geliştirebildikleri belirlenmiştir. Çalışmanın, üretmenin, ortaya bir ürün çıkarmanın, bir şeyler başarmanın ve en önemlisi ihmal ettikleri sosyal hayata katılmanın ailelerine, bakmakla yükümlü oldukları kişilere çok iyi gelmesi, deyim yerindeyse bütün ailenin iyilik mayasıyla mayalanmaları huzur ve mutluluklarına çok önemli katkı sunmuştur. Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde sorulan sorulara; beceri atölyesinde bir ürünü tasarlayıp, benzer sorunlar yaşayan arkadaşlarımla hayata aynı açıdan bakanlarla birlikte olup evime döndüğümde ‘engellimle her gün yeniden başlıyor gibi hissettim’, ‘bazı rahatsızlıklarım vardı çok azaldı’, Ben öfkeli bir insandım öfkemi azalttı, ‘Hastane dışında bir yer görünce nefes aldığımı hissettim’, özgüvenim arttı, çocuklarıma karşı daha olumlu davranıyorum, Çocuklar da benim olumlu ruh halimden olumlu etkilendi vb. ifadeler mülakat sorularına verilen cevaplardan kesitler olarak alınıp bir bütün olarak değerlendirildiğinde araştırmanın ana hipotezi olan **“H0: Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüklerinden sosyal ve ekonomik destek alan ve evde engellisine bakan kadınların sosyal güçlendirme, sosyal destek ve istihdam edilmesi sosyal hayata katılımı için fırsatlar oluşturulması bahse konu dezavantajlı kesimin hayat kalitelerine doğrudan etki eden önemli bir sosyal müdahale aracıdır.”** H0 hipotezinin doğrulandığı belirlenmiştir. Bu çalışmayı değerli kılan bir başka cihette sadece dezavantajlı ferdi hedef almayıp onun iyilik haline özellikle aile merkezli yaklaşarak bakım yükümlüsü kadınlar üzerinden huzur mayası ile mayalamasıdır. Yine mülakat sorularına verilen cevaplardan “Kızım kendisini daha güvende hissediyor. Kızım hep ölümden bahsederdi. Şimdi geleceğiyle ilgili hayal kuruyor.” Engelli bir ferdin ölmeyi istemek yerine gelecekle ilgili hayaller kurabilecek seviyede aile içi bir değişim

aslında bakım yükümlüsü kişilerin hep aynı ortamda hayatın kıyısında hiçbir şey yaşamadan öğrenmeden üretmeden ve sosyalleşmeden bir ailenin gelebileceği durumu en iyi anlatan cümledir. Başka bir açıdansa bu türden yapılabilecek projelerin ne kadar ehemmiyet arz ettiği, yeniden hayal kurmak-yeniden yaşamaya başlamak bağlamında yaşanmadan tüketilen hayatlara bir öncü ışık olduğu aşıkardır. Bakım yükümlüsü kadınlar, bakım hizmeti alan kişiler aileleri ve sosyal çevreleri bir bütün olarak ele alınıp derinlemesine görüşme süreci içerisinde bütüncül olarak değerlendirildiğinde; Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi'ndeki meslek elemanlarının da rutinin dışında bir çalışmayla hizmet verdikleri kişileri farklı bir açıdan değerlendirerek mesleki olarak olumlu düşünceler edindikleri gözlemlenmiştir. Aynı zamanda maddi yoksunluk ve manevi yoksunluğun giderilmesiyle tam bir sosyal hizmet uygulama örneği olması çalışmayı anlamlı kılan bir başka önemli detaydır.

Bu çalışmanın bulgularının literatürdeki önceki çalışmalar açısından değerlendirilmesi önemlidir. Bu anlamda Tuncay ve Erbay (2006) tarafından ifade edilen güçlendirme sürecine evde bakım hizmeti veren ailelerdeki kadınların eğitim ve istihdam yoluyla ulaştıkları görülmektedir. Saleebey (2000) tarafından vurgulanan güçlendirme yaklaşımının farkındalık boyutu bu çalışmanın katılımcıları tarafından büyük oranda kazanılmıştır. Barnes ve Bowl (2001) ise güçlendirmeyi bireylerin daha önce yapamadıkları şeyleri yapabilir hale gelmesi şeklinde tanımlamıştır. Daha önce Türkiye'de evde bakım hizmeti veren ailelerdeki kadınların eğitim ve istihdama katılımının yetersiz olduğu görülerek bu çalışma planlanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda kendilerinde istihdama katılım için yetkinlik göremeyen ve istihdama katılıma yönelik bir efor sarf etmeyen kadınların evde bakım hizmeti sürecini de sürdürerek dengeli ve yetkin bir şekilde istihdamda yer almaya başladıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmanın amacı olan güçlendirmenin katılımcılar açısından büyük oranda sağlandığı söylenebilir.

Güçlendirme yaklaşımı evde bakım hizmeti veren ailelerdeki kadınların çıktılarını olumlu yönde etkilemiştir. Aygüler ve Ayalp (2018) tarafından da belirtilen evde bakım hizmetinin aile ortamından kopmadan engelli bireyin yaşam kalitesinin optimal düzeyde sürdürülmesi anlayışı bakım verenin de optimal düzeye ulaşması sağlanmadan yetersiz kalacaktır. Güçlendirme yaklaşımı ile eğitim ve istihdama ulaşan kadınların evde bakım hizmeti verdikleri engelli bireylerin de kendileri ile birlikte yaşam kalitesinin arttığını belirtmeleri, güçlendirmenin yalnızca bakım verene değil aynı zamanda evde bakım hizmetine de olumlu bir şekilde sirayet ettiğini göstermektedir. Erbay (2019) tarafından bildirilen çalışmak isteyen kadınların Türkiye'de yaşadıkları sorunlar göz önüne alındığında, bu çalışmada ele alınan proje kapsamında kadınların güçlendirilerek istihdama dahil edilmeleri sayesinde Türkiye'de

kadınların istihdama ulaşmalarındaki engellerin zayıflatılarak yok edilmesi önemlidir. Sistem kuramı açısından değerlendirildiğinde ise temel prensiplerinden olan değişim ve gelişim için doğal bir süreç olduğu ve dolayısıyla bu değişimi yönlendirebilecek stratejilere ihtiyaç duyulduğu bildirilmektedir. Toplumdan izole edilmeleri halinde evde bakım hizmeti veren ailelerde kadınların değişim ve gelişiminin sağlıklı olacağı düşünülemez. Dolayısıyla güçlendirme yaklaşımı bu kadınların gelişimi açısından önemli bir strateji olarak değerlendirilebilir. Bu stratejilerin artırılarak yaygınlaştırılması ihtiyacı bulunmaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın koruyucu ve önleyici hizmetlerinin yoğun olarak verildiği SHM'ler bakanlığın sahadan veri toplama ve toplumsal müdahale aracıdır. Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlükleri, sosyal yapıya bakanlığın geliştirdiği sosyal politikalar ve sosyal hizmet kanunları çerçevesinde müdahale eden ve doğrudan etki eden bir konumdadır. Türkiye'de uygulanan aile temelli sosyal hizmet yaklaşımının bütün ayrıntılarının görülebildiği hizmet çeşitliliğine sahip olan Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüklerinde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerince bütün hizmetler verilmekte olup bir ilçe teşkilatı şeklinde hizmetini devam ettirmektedir. SHM'lerce verilen hizmetler tamamen toplumun iyilik halinin devamı, sosyalizasyonun sağlanıp refah toplumu yapısının devamı için işlevsellik içinde sürdürülmektedir. Meslek Elamanlarınca Sosyal müdahale açısından sadece toplumun sağlıklı olan yönlerine yönelmesi algının ve odağın sosyal yapıda oluşmuş veya oluşacak sosyal sorunlar olması, toplumun sağlıklı kesimi ile iş birliği oluşturup sorunlu alana müdahale edilmesinin başarılı örnekleri SHM'lerce sunulmaktadır.

Dezavantajlı kişi ve toplulukların sosyal hayata dahil olmasında, ailelerde yaşanan krizlerde, çocukların, engellilerin, şiddet mağdurlarının, şehit yakınları ve gazilerin toplumsal hayata uyumlarında hak temelli bir yaklaşımı benimseyen Sosyal Hizmet Merkezleri görünmez bir elle sosyal yapıyı onarmaktadır. Sosyal Hizmetin disiplinler arası çalışma prensibinin en iyi görüldüğü sosyal hizmet kuruluşu olan SHM'ler mesleki çeşitliliği ile sosyal müdahale aracı olarak değerlendirildiğinde bulundukları konumlarda elzem kuruluşlardır. Özellikle yönünden bu kadar çeşitliliği olan SHM'ler işlevselliği açısından bulunduğu hizmet bölgesinin tüm sosyal sorunlarına duyarlı ve hızla aksiyon alan kuruluşlardır. Yapılan literatür taramasında engellilere yönelik ve bakım hizmeti veren engelli yakınlarının durumunu inceleyen pek çok çalışma örneği tespit edilmiştir. Fakat bu çalışmaların odağında bakım hizmeti veren kadınların istihdamı ve sosyal güçlendirmesi olan bir bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın özgünlüğü bölümünde ifade edildiği üzere bu alanda bilimsel olarak ortaya konulan çalışmalar; evde engelli bakımının güçlüğü, bakım yükünün kadın ve aile üzerindeki yükü ve kadın bakım

emeği eksenli çalışmalardır. Bu çalışmanın bilime ve sosyal hizmete katkısına bakacak olursak; Aile üzerindeki bakım yükünün engelli refahına verdiği negatif etkinin tespiti, bakım yükünün engelli ailelerine sosyal hayata katılımının kolaylaştırılması, engelli bakımı veren ailelerdeki kadınların istihdamı ve bilişsel gelişimi, yapılan çalışmaların tamamında ise engelli refahının artırılması olarak ifade edilebilir. Bu çalışmanın ana unsuru olan engelli ailelerindeki kadın istihdamının ve engelli refahının dolaylı olarak arttırılmasının daha önce çalışılmamış konular olması nedenleriyle bilime ve sosyal hizmet alanına yapacağı çok önemli katkılardır. Mesleki açıdan çalışmanın sonuçları yönüyle önemli veriler ışığında sosyal çalışmacının izleyeceği öncü ve yol gösterici olması, uygulama alanına özđün bir uygulama modeli sunması iddialı bir ifade olmayacaktır.

Sonuç olarak evde bakım hizmeti veren kadınların sosyal güçlendirmeye ihtiyaç duyduğu tespit edilmiş olup bu çalışma ile sosyal güçlendirmenin sağlanması sonucunda hem engelli refahı hem de kadınların ihtiyaçlarının karşılandığı gözlemlenmiştir. İstihdamın yalnızca maddi kazançla sınırlı olmayan ve kadınların sosyal-duygusal ihtiyaçlarını karşılayan yönü sayesinde evde bakım hizmetinin daha sağlıklı ve etkili bir ivme kazanabileceği saptanmıştır. Bu alandaki projelerin yaygınlaştırılarak daha fazla bölgeye ulaşması ülke geneli evde bakım hizmetlerinin gelişimi ve kadınların sosyal güçlendirme noktasında olumlu çıktılar elde etmesi açısından faydalı olacaktır.

5.2. Öneriler

1-Sosyal Hizmet Merkezlerinin işlevselliği açısından ortaya konulan bu çalışmayı değerli kılan; hizmet alanlara verilen standart hizmetin dışında sosyal hizmete ihtiyaç duyulduğu, biraz özveri ile hayatın içine dahil edilecek bireylerle sosyal risklerin azaltılabileceği bu yönüyle bu türden çalışmaların koruyucu önleyici hizmetler bağlamında çok değerli olduğu, öğrenciler için okulun hayatın kendisi mottosu kullanıldığı gibi Sosyal Hizmet Merkezlerinin dezavantajlı birey ve aileleri için “Hayatın Kolaylaştırıcısı” mottosuyla özellikle evde engelli bakımı hizmeti veren ve sosyal ekonomik destek hizmetinden yararlanan kişilere hizmet üretmesi ihtiyacını bu çalışmayla ortaya konulmuştur.

2-Çalışmanın sonuçları üzerinden önerilebilecek hususlar daha spesifik olarak ifade edildiğinde; özellikle engellisine bakım hizmeti sunan ailelerin sosyal yönden desteklenmeleri aile bütünlüğüne ve işlevselliği için gereklidir.

3- Çalışma kadın yönüyle bakıldığında özellikle evde bakım hizmeti veren kadınların sosyal hayata ve istihdama dahil edildiklerinde ailenin güçlendiğinin ortaya konulması, aynı zamanda engelli bakım refahına ciddi olumlu etkisi olması cihetiyle bahse konu kadınların mutlak surette sosyal hizmetin müdahale araçlarıyla dokunulması gerekliliği ortaya çıkmakta ve bahse konu kadınlara yönelik benzer çalışmalarla aksiyon alınmalıdır.

4-Engelli ailelerinin yalnızlaşması ve antisosyal bir hayat sürmesinin önüne geçilebilmesi için onları kontrollü bir şekilde sosyal hayata dahil edebilmek için sosyal hizmetin bu alana bilimsel açıdan ve uygulama olarak yönelimi gereklidir.

5-Engelli refahı; engelliyle ve bakım verenle sosyal hizmet çalışanlarının sıklıkla temas etmesini gerektirecek fırsat ve ortamlar oluşturulması, engelliye ve bakım verene verilecek sosyal, ekonomik ve bu alana paydaş olabilecek kurumların vereceği desteklerle nitelikli hale getirilmesi çalışmanın sonuncunda ifade edilebilecek başlıca önerilerdir.

6-Günümüz şartları açısından değerlendirildiğinde Covid-19 pandemisinin ardından bütün dünyada sosyal izolasyon önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Evde bakım hizmeti veren ailelerin ise bu anlamda çok daha fazla etkilendiği düşünülebilir. Bu çalışma kapsamında verilen sosyal güçlendirmenin bu denli etkili olması sosyal güçlendirmeye dönük büyük bir ihtiyacı göstermektedir. Bundan sonraki çalışmaların evde bakım hizmeti gibi toplumla iç içe olmayı güçleştiren durumlar açısından sosyal güçlendirmeye odaklanması faydalı olacaktır.

7-Ankara İli Pursaklar İlçesinde gerçekleştirilen “Geleceğim elimde projesi” tarafından ortaya konulan olumlu çıktılar göz önünde bulundurulduğunda benzer projelerin geliştirilerek yaygınlaştırılması, evde bakım hizmetlerinin verimliliği ve kadınların güçlendirilmesi açısından katkı sağlayabilir. Ankara dışındaki illerde de benzer çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu sayede aile yapısındaki farklılıklar sonucu ortaya çıkan kadınların konumu ve güçlendirmeye duydukları ihtiyacın kültüre özgü nitelikler açısından değerlendirilmesi yapılabilir. Benzer projelerin yurt dışında evde bakım hizmetleri açısından incelenmesi ve uygulama ile politika farklılıklarının gözlemlenmesi ülkeler arası karşılaştırma yapmaya olanak sağlayabilir. Böylelikle başarılı uygulamaların tespit edilerek projelerin etkililiği artırılabilir.

KAYNAKLAR

10. Kalkınma Planı. (2018). <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf>, (E.T:10.10.2018).
- 2030 Engelsiz Vizyon Belgesi, (2021). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- 2828 Sayılı Sosyal Hizmet Kanunu, Md. 34, R.G, Tarih: 27.05.1983, Sayı:18059, <https://www.aile.gov.tr/ss/engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-mudurlugu/engelli-bakim-hizmeti/#>, (E.T 16.03.2023).
- 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Md.5, R.G, Tarih: 15.07.2005 Sayı: 25876.
- Abadian, K., Keshavarz, Z., Milani, H. S., Hamdih, M., & Nasiri, M. (2021). Sexual life of salaried women in Iran. *Sexologies*, 30(3), e124-e131.
- Adams, R. (2003), Social Work and Empowerment. New York Palgrave Macmillan.
- Afşar, B., Öğrekçi, S. (2014) Tarihsel Süreçte Kadının Gelişimi ve Ekonomideki Rolü: Toplayıcı Kadından Günümüzdeki Kadına Dönüşüm, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek okulu Dergisi, Cilt:17, Sayı:1, 65-86.
- Aile Haftası Paneli Raporu, (2021). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı, Ankara.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Evde Bakım Yardımı Yönetmeliği, Resmi Gazete, 26.05.2023 Tarih 32202 sayılı
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/yururlukten-kaldirilan-mevzuat/bakima-muhtac-engellilerin-tespiti-ve-bakim-hizmeti-esaslarinin-belirlenmesine-iliskin-yonetmelik/> E.T 16.03.2023 B
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). <https://www.aile.gov.tr/ss/engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-mudurlugu/engelli-bakim-hizmeti/#> E.T: 16.03.2023
- Akpınar, M., Şahin, A., Zengin, E. (2012). Sosyal Yardımların Yerel Düzeyde Sunulması: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(3): 21-28.
- Aksanyar, Y. (2015). *Sosyal Yardımda Yeni Bir Yaklaşım Olarak Şartlı Sosyal Yardım: Sosyal Yardım-İstihdam Bağlantısının Etkinleştirilmesi Programı 2014 Yılı Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Araştırma*, [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.
- Aksoy, B. (2003). “Problem Çözme Yönteminin Çevre Eğitiminde Uygulanması”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(14), 83-98.

- Alam, K., & Rahman, M. H. (2014). Women in natural disasters: a case study from southern coastal region of Bangladesh. *International journal of disaster risk reduction*, 8, 68-82.
- Aldoğan, S. N. (2018). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Etik Karar Verme Süreçlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- ASHB-Engelli Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kasım Ayı İstatistik Bülteni, (2023). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210>, (E.T: 16.03.2023).
- Aygüler, E., & Ayalp, M. Ç. (2018). Türkiye'deki Evde Bakım Aylığı Düzenlemesine Eleştirel Bir Yaklaşım. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(3), 1-22.
- Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik*, R.G, Tarih: 30.07.2006; R.G, S: 26244.
- Balaban, B. (2021). *Evde Bakım Hizmeti Veren Hasta Yakınlarının Bakım Yükü Ve Bunu Etkileyen Faktörler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Balık, Z. (2019). *Bakıma Muhtaç Engellilere Bakım Veren Kadınların Yaşadıkları Güçlükler: Muğla İli Örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Barker, R., L. (1999). *The Social Work Dictionary*, 4th edition, Washington DC, NASW Press.
- Barnes, M. and Bowl, R. (2001). *Taking Over the Asylum: Empowerment and Mental Health*. New york: Palgrave Publishing.
- Bayram, H. (2020). Psikososyal gelişim kuramının sosyal bilgiler dersi kapsamında incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 1993-2001.
- Bird, Y. M. and Chenault, V. (1999). “The Role of Social Work in Advancing the Practice of Indigenous Education: Obstacles and Promises in Empowerment-Oriented Social Work Practice”. Chapter 9 in the book of Next Steps: Research and Practice to Advance Indian Education, 201-235.
- Bulut, A., Özcan, H., & Satık, E. (2022). Kadınların Çalışma Durumlarına Göre Sağlıkla İlişkili Yaşam Kaliteleri. *Sakarya Tıp Dergisi*, 12(2), 283-293.
- Busch, N. B. and Valentine, D. (2000). “Empowerment Practice: A Focus on Battered Women” *Affilia*, 15 (1): 82-95.
- Croft, S. and Beresford, P. (2005). “Empowerment” *The Blackwell Encyclopaedia of Social Work* (Ed. Martin Davies). Oxford: Blackwell Publishing.
- ÇSGB-İŞKUR, (2014). Kadın İstihdamı Eylem Planı.
- D’Zurilla, T. J. ve Nezu, A. M. (1982) Social problem solving in adults. In P. C. Kendall (Ed.). *Advances in cognitivebehavioral research and therapy* (Vol. 1, pp. 201–244). New York: Academic Press.

- Dang, S., Badive, A., Kelkar, G. (2008). The dementia caregiver- a primary care approach. *Southern Medical Journal*, 101(12):1246-51.
- Danış, M.Z., Kara, H.Z. (2016) Sosyal Hizmette Problem Çözme Yaklaşımı, Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3352> Number: 45 , p. 1-10, Spring III
- Demirel, Ö. (1994) Genel Öğretim Yöntemleri, Ankara: Usem, Yay.no: 11
- Dökmen, Z. (2012). Yakınlarına Bakım Verenlerin Ruh Sağlıkları İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkiler. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1):3-38.
- Dunkel, C. S., & Sefcek, J. A. (2009). Eriksonian lifespan theory and life history theory: An integration using the example of identity formation. *Review of general psychology*, 13(1), 13-23.
- Duyan, V. (2003). Hastaların Karşılaştığı Sorunlar ve Çözümleri Odağında Tıbbi Sosyal Hizmet. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 25 (4), s. 39-44.
- Duyan, V. (2003). Hastaların Karşılaştığı Sorunlar ve Çözümleri Odağında Tıbbi Sosyal Hizmet. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 25 (4), ss. 39-44.
- Erbay, E., (2019), Güç ve Güçlendirme Kavramları Bağlamında Sosyal Hizmet Uygulaması, Sosyal politika dergisi s.46
- Erten, B., & Keskin, P. (2021). Female employment and intimate partner violence: evidence from Syrian refugee inflows to Turkey. *Journal of Development Economics*, 150, 102607.
- Gelmez, Ö. S. Ö. (2015). Ailevileştirilen bakımın kürek mahkûmları: Evde bakım uygulaması kapsamında bakım veren kadınların deneyimleri. *Fe Dergi*, 7(2), 58-71.
- Gül, İdil I. (2014). *Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi Yargı İçin Uygulama Rehberi*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Matus Basımevi.
- Güneş, M., (2012). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği.
- Heinonen, T., Spearman, L. B., & Hart, M. (2001). *Social Work Practice: Problem Solving and Beyond*, Vancouver, Canada: Irwin.
- Holmes, G. E., & Saleebey, D. (1993). Empowerment, the medical model, and the politics of clienthood. *Journal of Progressive Human Services*, 4(1), 61-78.
- Hutchinson, G. S. & Oltedal, S. (2014). *Five Theories in Social Work*, (Çeviren, Lene Skaug), Oslo: Universitetet i Nordland.
- İnam, Ö., & Oskay, Ü. Y. (2020). Doğum Sonu Dönemde Evde Bakım ve Perinatoloji Hemşiresinin Gelişen Roller. *Sağlık Hizmetleri ve Eğitimi Dergisi*, 4(2), 32-38.
- James, F. A. (2015). Impact of Night shift on the Marital Stability of Married Employees in ITES, Chennai. *International Journal in Management & Social Science*, 3(7), 312-325.

- Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması Konulu Başbakanlık Genelgesi, Resmi Gazete, 25.05.2010 Tarih 27591 sayılı
- Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı. (2018) Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-2018-2023/>, (E.T: 30.03.2024).
- Kalinkara, V., & Kalaycı, İ. (2017). Yaşlıya Evde Bakım Hizmeti Veren Bireylerde Yaşam Doyumu, Bakım Yükü Ve Tükenmişlik. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 19-39.
- Karakuş, B. (2018). *Aktif Yaşam İçin Nesiller Arası Etkileşim Modeli*, Ankara Kalkınma Ajansı Ayna Projesi.
- Kayaarslan, S. (2016). *Evde Bakım Hizmeti Sunan Engelli Bakıcılarının Yaşam Kalitelerinin Değerlendirilmesi (Kırıkkale Örneği)* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Kocabaş, A., Selçinoğlu, E., & Kırmızı, F. S., (2006) ‘Sınıf Öğretmenliği Lisansüstü Öğrencilerinin Programa Yönelik Tutumlarına ve Problem Çözme becerilerine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması’, *Eğitim ve Bilim*, 142 (31): 26-34.
- Koç, H. (2018). *Kadının Bakım Emeginin Engelli Evde Bakım Hizmetleri Açısından İncelenmesi; Merzifon Örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Seri: IV, No: 56) Resmi Gazete 30.12.2011 Tarih 28158 sayılı
- Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi. (2017). Dünya Ekonomik Forumu. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf, (E.T: 08.03.2024).
- Lee, J.,A.,B. (2001). *The Empowerment Approach to Social Work Practice*. 2nd edition, New York, Columbia University Press
- Leung, L. (2005). “Empowering Women in Social Work Practice: A Hong-Kong Case” *International Social Work*, 48 (4): 429-439.
- Malhotra, C., Malhotra, R., Østbye, T., & Subramanian, S. V. (2014). Maternal autonomy and child health care utilization in India: results from the National Family Health Survey. *Asia Pacific Journal of Public Health*, 26(4), 401-413.
- Neath, J., Schriener, K. (1998). “Power to People with Disabilities: Empowerment Issues in Employment Programming” *Disability & Society*, 13 (2): 217-228.
- Oğlak, S. (2007). Uzun Süreli Evde Bakım Hizmetleri ve Bakım Sigortası, *Türk Geriatri Dergisi*, C. 10, S. 2, s. 100-108.
- Oliver, D. P., Washington, K., Demiris, G., Wittenberg-Lyles, E., & Novak, H. (2012). “Problem Solving Interventions: An Opportunity For Hospice Social Workers to Better Meet Caregiver Needs”, *Journal Of Social Work in End-Of-Life & Palliative Care*, 8 (1): 3-9.

- Öğülmüş, S. (2011). Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü, *Aile ve Toplum Dergisi*, 7(26): 83-96.
- Özaydın, M., Yeşilkaya, F. (2020). Sosyal Yardım İstihdam İlişkisinin Belirlenmesi: Refah Rejimleri İçin Bir Panel Veri Analizi, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46): 161-196.
- Özsoy, D. (2019). *Türkiye’de Yoksullukla İlgili Sosyal Politikalar: Bir Değerlendirme Çalışması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Öztürk, Y. E., Şentürk, Ş., & Macit, Y. (2017). Evde bakım hizmeti alan engelli bireye sahip ailelerin bakım verme yüklerinin belirlenmesi: Amasya örneği. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 48-67.
- Parsloe, P. (1996). Pathways to Empowerment. Birmingham: Venture Press.
- Parsons, R. (1991). “Empowerment: Purpose and Practice Principle in Social Work” *Social Work with Groups*, 42 (2): 7-21.
- Peker, Z., (2021). Kadınların İşgücüne Katılma Davranışını Etkileyen Faktörler: Tük Verileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma.
- Plummer, S. (2007). Victims’ Perspectives on the Process of Seeking a Protective Order: Predictors of Perceived Empowerment. A Dissertation of Doctor of Philosophy at Virginia Commonwealth University.
- Rubin, H. J., Rubin, J. S. (1992). *Community Organizing and Development*. New York: Macmillan.
- Saleebey, D. (2000). İnsanlardaki güç: Güçlü yönler ve umut. *Sosyal Hizmetteki gelişmeler*, 1(2), 127-136.
- Sheafor, B. and Horejsi, C. (2003). Techniques and Guidelines for Social Work Practice. Sixth Edition. Boston: Allyn and Bacon.
- Simsek, M. (2014). Being a woman in Turkey: An application. *Economics, Management, and Financial Markets*, 9(4), 419-428.
- Solomon, B. (1976). Black Empowerment: Social Work in Oppressed Communities. New York, Columbia University Press.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tesbiti Ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik, Resmi Gazete 30.07.2006 Tarih 26244 Sayılı
- Sümer, G. (2015). Kadınlara Yönelik Sosyal Politikaların Kadı İşgücü Katılımına ve İstihdamına Etkisi: Bursa’da Dul ve Yetim Aylığı Alanlar Üzerine Bir Uygulama. Uludağ Üniversitesi SBE Çalışma Ekonomisi Yüksek Lisans Tezi.
- Tabaş, M. (2020). Zihinsel Engelli Bireylere Evde Bakım Veren Aile Üyelerinin Yaşadıkları Güçlükler [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.

- Tamer, M., (2017). Yaşlı Hastalarına Bakım Veren Kadınların Deneyimleri Işığında Evde Bakım Hizmetinin Değerlendirilmesi, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (26): 157-186.
- Taşçı, S. (2005). Hemşirelikte Problem Çözme Süreci, *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14, 73-78.
- Taşdelen, P., & Ateş, M. (2012). Evde bakım gerektiren hastaların bakım gereksinimleri ile bakım verenlerin yükünün değerlendirilmesi. *Hemşirelikte eğitim ve araştırma dergisi*, 9(3), 22-29.
- Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri İl Koordinasyon Kurulu Çalışma Rehberi*, (2018). <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR-78305/toplum-ruh-sagligi-merkezi-trsm--il-koordinasyon-kurulu-calisma-rehberi.html>, (E.T: 30.03.2024).
- Topuz, S., Özkan, Y. (2017). Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlilerinin Sosyal Yardım Alanına İlişkin Görüşleri ve Kanıta Dayalı Uygulama ile İlişkisi, *Sosyal Güvenlik Dergisi* 7(1): 169-189.
- Tuncay, T. ve Erbay, E. (2006). “Sosyal Hizmetin Temel Hedefi: Sosyal Adalet Güçlendirmeye Retorikten Pratiğe”, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 1 (17) 53-69.
- Tutar, K. (2021). Evde bakım hizmetinde çalışan kadın göçmen işgücünün istihdam deneyimleri: Ankara ili örneği. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 1-9.
- TÜİK. (2022). İstatistiklerle Kadın. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Kadin-2022-49668> (E.T 19.06.2023)
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Aylık Bülten, 2010:2
- Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) Arasında Sosyal Yardımlar-İstihdam Bağlantısı işbirliği Protokolü.
- Türkiye İş Kurumu Hizmetleri, *İstihdamda 3i Dergisi* 21, Eki.
- Uyanık, A., Sadıç, E., & Kaplan, N. (2022). Doğum sonu dönemde kadının değişen rollerine uyum sürecinde evde bakım hizmetlerinin rolü doğum sonu dönem ve kadın rolleri. *Muş Alparslan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 52-55.
- Ünsal, Y., Ergin, İ. (2011). “Fen Eğitiminde Problem Çözme Sürecinde Kullanılan Problem Çözme Stratejileri ve Örnek Bir Uygulama”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, 10 (1): 72-91.
- Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüz Bakım İle Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, R.G Tarih: 07.08.2008, Sayı: 26960 .
- Yener, M. (2019). Engelli Evde Bakım Aylığı Alan Bireylerde Bakım Yükünün Değerlendirilmesi: Ümraniye Örneği [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Yıldırım, B. (2014). Bir yaklaşımın anatomisi: Güçlendirme. İçinde: V. Işıkhani (Ed.), Prof. Dr. Gönül Erkan’a Armağan: Sosyal Hizmet ve Mülakat. (ss. 183-191). Ankara: Sosyal Hizmet Araştırma, Uygulama ve Geliştirme Derneği.

- Yılmaz, M. Ç., & Kantar, M. (2010). Pediatrik Onkoloji Hastalarının Evde Fiziksel Bakım Gereksinimleri, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 26(3), 51-58.
- Yılmaz, M. Ve diğ.,(2010), Sağlık Hizmetinin Alternatifi Bir Sunum Şekli Olarak Evde Hasta Bakımı, *İstanbul Tıp Dergisi* 11(3), ss.125-132
- Yılmaz, M., Sametoğlu, F., Akmeşe, G., Tak, A., Yağbasan, B., Gökçay, S., Sağlam, M., Doğanyılmaz, D., Erdem, S., (2010). Sağlık Hizmetinin Alternatif Bir Sunum Şekli Olarak Evde Hasta Bakımı, *İstanbul Tıp Dergisi*, 11(3):125-132.
- Yörük, S., Çalışkan, T., & Gündoğdu, H. (2012). Balıkesir devlet hastanesi evde bakım hizmet biriminden hizmet alan 65 yaş ve üzeri yaşlı bireylerin bakım alma nedenleri ve sağlanan hizmetlerin belirlenmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 12-15.
- Yüce, E. C. (2019). *Evde Bakım Ücretinden Yararlanan Ailelerin Ve Engellilerin Psiko-Sosyal Durumları (Sakarya Örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Yüksel ve Uyanık, (2021). Engelli Çocuk Sahibi Kadınların Yaşadıkları Güçlüklerin İncelenmesi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23/3.
- Zafar, S., & Ammara, S. (2023). Religion and entrepreneurship: A gendered multi-country analysis. *Quality & quantity*, 57(6), 5213-5240.
- Zengin, B., & Koçoğlu, Ş. (2018). Türkiye’de Kadın İstihdamı ve İstihdam Artışına Yönelik Politika Önerileri. *İş ve Hayat*, 4(8), 166-188.
- Zhang, P., Wu, J., & Xun, N. (2019). Role of maternal nutrition in the health outcomes of mothers and their children: A retrospective analysis. *Medical science monitor: international medical journal of experimental and clinical research*, 25, 4430.

EKLER

EK 1.Derinlemesine Görüşme Soruları

SOSYAL EKONOMİK DESTEK ALAN VE EVDE ENGELLİ BAKIM HİZMETİ VEREN KADINLARIN İSTİHDAMI, SOSYAL GÜÇLENDİRMESİ: ANKARA/PURSAKLAR ÖRNEĞİ

Bu çalışma Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Salih ÇILDIR tarafından Prof. Dr. Musa ŞAHİN danışmanlığında yürütülen bir araştırmadır. Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğüne uygulanan ‘Geleceğim Elimde’ projesi kapsamında size yöneltilen mülakat sorularını dikkatlice dinleyerek dahil olduğunuz bu süreci öncesi ve sonrasıyla ilgili duygu ve düşüncelerinizi tarafsız olarak ifade ediniz. Dahil olduğunuz ‘Geleceğim Elimde’ projesinin size, ailenize ve sosyal çevrenize olumlu/olumsuz etkilerini açık yüreklilikle samimi olarak ifade ediniz. Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma sırasında sizden alınan bilgiler yalnızca bu araştırma kapsamında kullanılıp değerlendirileceğinden, kimlik bilgileriniz istenmeyecektir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından söz konusu çalışmada kullanılacaktır. Bu bağlamda, araştırma sonuçlarından sağlıklı bilgiler edinilebilmesi için soruların samimi bir şekilde cevaplanması ve olabildiğince cevaplanmaya çalışılması oldukça önemlidir. Diğer yandan araştırma sırasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık hissederseniz, katılımınızı sonlandırabilirsiniz. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için size yöneltilen mülakat sorularını samimi, tarafsız ve başkalarına yardımcı olacağı düşüncesiyle cevaplamanız araştırmaya değer katacaktır.

Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Salih ÇILDIR

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi

A-SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER, YAŞAM KALİTESİNE İLİŞKİN OBJEKTİF BELİRLEYİCİLER

1-Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

Sonda:

a-Yaşınız?

b-Doğum Yeriniz? (il-ilçe-köy)

c-Kaç Çocuğunuz var?

ç-Eğitiminiz?

d-Mesleğiniz?

e-Yaşadığınız ev kime ait? Özellikleri nelerdir? (oda sayısı-bina yaşı-muhiti-yakıtı)

2- Geliriniz ne kadar?

Sonda:

a-Yeterli mi?

b-Borçlanmak zorunda kalıyor musunuz?

c-Sosyal hayata katılımınızı etkiliyor mu?

B-YAŞAM KALİTESİNE İLİŞKİN SUBJEKTİF BELİRLEYİCİLER

(PSİKOSOSYAL DURUM)

3- Ailenizle birlikte çocukluğunuzu geçirdiğiniz yer?

Sonda:

a-çocukluğunuzu geçirdiğiniz yerin (il-ilçe-köy) özellikleri nelerdir?

b- çocukluğunuzda yaşadığınız evin özellikleri nelerdir?

4- Hanede çocuklarınız ve siz haricinde birlikte yaşadığınız kişiler var mı?

Sonda:

a-Eğer varsa akrabalık durumları nedir?

b-birlikte kaç kişi olduğunuzu belirtiniz?

5- İkametinize yakın akrabalarınız var mı? ikametinize yakın olan sosyal çevreden destek alıyor musunuz?

Sonda:

a-Arkadaşlık-komşuluk ilişkileriniz var mı?

b-Görüşüyor musunuz? (Ne sıklıkla)

c-Bu yakınlık (akrabalık-komşuluk-arkadaşlık) sizi olumlu-olumsuz nasıl etkiliyor?

6-Genel olarak kendinizi yokladığınızda duygu yoğunluğunuzu nasıl tanımlarsınız?

Sonda:

a-Hayatınızı anlamlı buluyor musunuz?

b-Size bakım sorumluluğunu üstlendikleriniz haricinde her şeyi değiştirebilme imkanı verilseydi neleri değiştirdiğinizde yaşadıklarınız zorluklar karşısında daha dayanıklı olacağınızı düşünürsünüz?

7-Aile bireyleriyle aranızdaki ilişkiyi nasıl değerlendirirsiniz?

Sonda:

a-Aile içinde (iletişim, rol çatışması veya görev paylaşımı) sorun yaşıyor musunuz?

b-Bu durum günlük hayatınızı nasıl etkiliyor? (Olumlu-Olumsuz)

8-Akraba ya da komşularınızla ilişkilerinizin nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?

Sonda:

a-Onlardan destek alıyor musunuz?

b-Bundan nasıl etkileniyorsunuz? (Olumlu-Olumsuz)

9-Hayatınızı yeniden düzene koymak fikrine kapıldınız mı?

Sonda:

a-Bunun için neler yaptınız?

b-Ne gibi engellerle karşılaştınız?

c-Neleri başardınız?

10- Ailede psikolojik rahatsızlığı olan birey var mı? Varsa nasıl etkileniyorsunuz?

Sonda:

a- Hayatınızı nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

b-Bu durum ailenizi nasıl etkiliyor?

c-Hissettikleriniz nelerdir? (Olumlu-Olumsuz)

C-PURSAKLAR SOSYAL HİZMET MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ'NCE UYGULANAN 'GELECEĞİM ELİMDE' PROJESİNİN AİLE YASAM KALİTESİNE BÜTÜN YÖNLERİYLE ETKİSİ

11-Geleceğim Elimde Projesi aile hayatınıza nasıl bir etkisi oldu?

Sonda:

a-aile içi iletişimi etkiledi mi?

b-aile huzuruna katkı sağladı mı?

c-aile birlikteliğine etkisi ne oldu?

12-Geleceğim Elimde Projesini sosyal hayatınıza ne gibi etkileri oldu?

Sonda:

a-Özgüveninizde değişiklik sağladı mı?

b-sosyal hayata katılımınızda değişiklik sağladı mı?

c-ekonomik yönden değişiklik sağladı mı?

13-Geleceğim Elimde Projesinin Bakımından sorumlu olduğunuz kişilere yansıması nasıl oldu?

a- İyilik haline, refahına katkısı oldu mu?

b-hanede ne gibi değişiklikler farkettiniz?

14-Geleceğim Elimde Projesi ailenizin, sizin ve bakımını üstlendiklerinizin hayat kalitelerine etkisi oldu mu?

Sonda:

a-Duygu ve düşüncelerinizde değişiklikler olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

b-Bakımını üstlendiklerinizin bakımını sürdürme konusunda kararlılığınıza olumlu-olumsuz bir etkisi oldu mu?

15-Geleceğim Elimde Projesi gelecek hakkında iyimser düşünmenizi etkiledi mi?

Sonda:

a-Proje sonrası neler hissettiniz?

b-proje esnasında hayatınızla ilgili yeni kararlar alma düşüncesine kapıldınız mı?

b-Yeniden bu türden projelere katılmak ister misiniz?

16-Geleceğim Elimde Projesi benzeri bir proje yapsaydınız siz neler yapardınız?

Sonda:

a-Size göre eksik yönleri nelerdi?

b-Size en iyi gelen yönü hangisiydi?

EK 2.Görüşme Kayıtları Tam Metin

3- Ailenizle Birlikte Çocukluğunuzu Geçirdiğiniz Yer?

a- Ailem köyde ırgatlık yapardı. Ben ilkokuldayken babam çalışmak için Almanya'ya gitti. 6 kardeşlik, 3 kız, 3 erkek. Babam 28 sene gelmedi. 3 kardeşimin düğününde yoktu. Bahçeli betonarme bir evimiz vardı. Tarla ekiyorduk. Yeme içmemiz boldu ve mutluyduk. (45, SED, Mardin)

b- Ankara-Altındağ-Çinçin Senti'nde büyüdüm. Çinçin gayet güzel bir semtti. Çok güzel bir çocukluk geçirdim. (BUKET ÇELİK)

c- Çocukluğumu Antalya/Alanya'da geçirdim. Evlenmeden önce erkek kardeşi ve ondan bir yıl sonra babasını kanserden kaybetmiş. Apartman dairesinde kendimize ait bir evdi. (D.Ş)

ç- Hayvancılık ve ekimle geçiniyorduk. Tek katlı, avlulu ve altında ahır olan bir köy evinde yaşıyordum. Bahçemiz vardı.(E.T)

d- Ankara/Altındağ/Solfasol Gecekonduda yaşadık, evimiz yağmurda su alırdı, annem bize bakmazdı, akşama kadar sokaklarda oyun oynadık, komşular arasında yakınlık ve yardımlaşma vardı ve mutlu bir çocukluk dönemi geçirdim. (F.G)

e- Çocukluğum Çankırı/Ilgaz'da geçti. Sokakta oyun oynardık. Komşuluk ilişkileri vardı o zamanlar. Bahçeli 2+1 bir gecekonduda büyüdüm. Bahçeliydi evimiz, bahçemizde kömürlüğümüz vardı. (G.K)

f- Hatay/Mustafa Kemal Mahallesinde büyüdüm. Mahallede herkes ablamız abimizdi. Komşuluk akrabalık bağları çok kuvvetliydi. 3+1 apartman dairesi. Orta genişlikte bir evdi. Beş çocuk burada büyüdük.(G.Ö)

g- Ankara/Altındağ'da büyüdüm. Komşuluk ilişkileri çok iyiydi. İki odalı, kocaman balkonlu, kale manzaralı bir gecekonduda büyüdüm. Annemle babam mutsuzdu. Ben mutlu bir çocuktum ve başarılı bir öğrenciydim. Çocukluk yıllarımda en güzel yanı komşuluktur. İnsanlar birbirine çok düşkündü. Kimse birbirine kötülük düşünmezdi. (G.D)

ğ-Adıyaman/Merkez. 6 kız 6 erkek 12 kardeşiz. Mevsimlik işçi olarak çalışarak geçimimizi sağlarız.3 odalı eski tip bir evimiz, banyomuz mutfakla birleşik, tuvalet dışarıdaydı. Mutlu bir çocukluk geçirdik. Daha az imkâna rağmen daha az şikâyetimiz olurdu. Şimdi kendi çocuklarıma elimden gelen imkânı sunmaya çalıştığım halde bizim çocukluğumuzdan daha mutsuz ve memnuniyetsizler. (H.A)

h-Ankara/Akyurt/Karacakaya'da büyüdüm. O dönem siyah beyaz televizyon vardı, bizim yoktu. Köyde su yoktu. Evimiz 3+1 toprak evdi. Alt katı ahırdı. (H.Ç)

i-20 yaşına kadar Trabzon/Of'ta yaşadım. Çocukluğum güzel geçti. Sahil kenarında doğdum büyüdüm. Annemiz çalışırdı genelde. Aile ortamımız güzeldi. Büyüklerimizle birlikteydik dedemiz, babaannemiz. Çocukluğuma dair herhangi bir olumsuz hatıram yok. (M.E)

ı- Ankara-Altındağ'da geçti çocukluğum. Komşuluk ilişkileri çok güzeldi. Gecekondu bölgesindeydi evimiz. Aile apartmanıydı. 3+1 bir evdi. (M.İ)

j- Tokat/Zile'de büyüdüm. Apartman dairesinde yaşıyorduk. (M.B)

k- Sulakyurt köyü şuan 30-40 haneli verimli toprağı olan ve pirinç üretimi yapılan bir köy. Köyden Kızılırmak geçer ve baraj suyu da var. Akrabalık bağları var. Çocukluğumda ırmak kenarında kerpiç bir evde büyüdüm. Kullanışsız, kötü, mutfağında eski tip köy ocağı olan (odun ateşli) bir evdi. Şartlarımız iyi değildi. Ekmeğimize kadar kendimiz yapar çamaşırımızı elimizde yıkardık. (M.DEMİR)

l- Ankara-Keçiören'de büyüdüm. Zemin kat apartman dairesinde, komşuluğun çok güzel olduğu bir yerde büyüdüm. Babamın durumu çok iyiydi. Beş kardeşin içinde tek kız çocuğuydum. Evimizin gözdesiydim. Mutlu bir çocukluk geçirdim. (N.S)

m- Çocukluğumu Ankara'nın Keçiören, Hasköy, Pursaklar ve Güneşeler bölgesinde geçirdim. Kendi evimizdi, gecekondu. (S.B.İ)

n- Çorum-Bayat-Pancarlık, Gayet güzel bir çocukluk geçirdim. (Z.D)

o- Çankırı-Eldivan-Gölezkayı. Sıcak insanların olduğu güzel bir mahalle ortamında, çocukluğum çok güzel geçti diyebilirim. Köy eviydi. Kerpiç, tek katlı. (Z.G)

4- Hanede Çocuklarınız ve Siz Haricinde Birlikte Yaşadığınız Kişiler Var Mı?

a- Burada 3 tane yeğenim var, taşınalı 1 yıl oldu ve çalışıyorlar. Yalnız yaşıyorum. Çocuklar bir aydır babalarında.

b- Annem, kardeşim, ben ve çocuğum yaşıyoruz. Akrabalarımızla görüşüyoruz. Özellikle anne tarafımla. Komşuluk pek yok. Dört kişi yaşıyoruz.

c- Eşimin akrabalarıyla görüşüyoruz. Kendi akrabalarım Kayseri'de. Evde 4 kişiyiz, ben 2 çocuk ve eşim.

ç- Kayınvalidemlerle yakın oturuyoruz. 3 kişi yaşıyoruz bir çocuğum ve eşimle.

d- Kök ailem ve yakın arkadaşlarım Altındağ ve Pursaklar 'da yaşıyor, maddi bir destek görmüyorum, manevi destekleri var. Anne-babam erkek çocuklarına ayrımcılık yapıyor, onlara ev aldılar, iki kız çocuğuyuz bize destek olmuyorlar. 3 çocuğum ile birlikte yaşıyorum.

e- Üç çocuğumla birlikte yaşıyoruz. Bütün akrabalarım burada. Dört kişi yaşıyoruz.

f- Annem, ablam, yeğenlerim, kızlarım ve eşim ÇAŞGEM'deyiz. Hane halkım 4 kişiyiz. Akrabalarla 9 kişi kalıyoruz.

g- Engelli erkek kardeşim ve çocuğumla yaşıyorum. Yakın çevremde akrabam yok. 3 kişiyiz.

ğ- Dört çocuğum ve eşimle yaşıyorum. Annem, kayınlarım yakınımnda oturuyorlardı. Burada da dayımın evinde oturuyorum. Beş kişiyiz.

h- Annem ve kardeşlerimle bir senedir görüşmüyorum. İki çocuğum, eşim ve ben dört kişi yaşıyoruz.

i-Dört Çocuğumla birlikte yaşıyorum. Üç yıldır eşimden ayrı ve çocuklarımla yaşıyorum.

ı- Eşim ve iki çocuğumla yaşıyoruz. Evde 4 kişi yaşıyoruz.

j- Annem, ben ve 1 çocuğumla birlikte yaşıyoruz 3 kişiyiz.

k- Yakınımnda abim var. Manevi desteği çok oluyor. İki çocuğum ve ben yaşıyoruz.

l- Çekirdek ailem dışında çok yakınımnda oturan akrabam yok. Bayramdan bayrama görüşüyorum akrabalarımlla. Evde oğlum ve ben iki kişi yaşıyoruz. Kızım üniversite için yanıma gelecek oğlum babasının yanına gidecek.

m- Dört kardeşim, annem ve babam. Akrabalık bağlarımız iyi değildir. 6 kişiyiz.

n- Evde annem-babam ve kardeşimle yaşıyoruz. 4 Kişiyiz.

o- Çocuğum ve ben yaşıyoruz. Akrabalarla ilişkimiz zayıf. İki kişi yaşıyoruz.

5- İkametinize yakın akrabalarınız var mı? İkametinize yakın olan sosyal çevreden destek alıyor musunuz?

a- Komşuluk desteği bana iyi geliyor. Seviyorum komşuluk ilişkilerini. Buraya yeni taşındım. Bir iki komşumla tanıştım. Çok görmüyorum kimseyi. Komşuluk ilişkisi bana moral veriyor. Biraz sıkıntılarımla paylaşmak, karşımdakinin kendi yaşadıklarını anlatması moral oluyor.

b-Akrabalarımızdan teyzem, dayımla görüşürüz. Komşuluk ilişkilerimiz yakın değil. Bir araya geldiğimizde birbirimiz maddi-manevi destek oluyoruz.

c- Eşimin babası ve kardeşiyle aynı apartmanda oturuyoruz. Yakın çevremizde eşimin akrabalar var. Ayda bir haftada bir görüşüyoruz. Eşimin babası bizimle ilgilenmiyor. Bazen uzun süre görüşmüyoruz, mesafeli duruyor. Üzülüp eşime yansıtıyorum. Eşimin yengeleri daha yakın davranıyor ve ilgileniyor. Bu moral oluyor bana.

ç- Kızım evde yalnız kaldığında komşularım ilgileniyor, onlara bırakabiliyorum. 8 yıl kayıinvalidemlerle birlikte yaşadık. Biraz görüşmesek rahatsız hissederim. Akraba ve komşuluk ilişkilerim yakındır.

d- Evet, komşuluk ilişkilerim iyidir. Hafta sonları bütün kardeşleri annemin evinde toplanırız. Ailemin, komşularımın manevi olarak varlıklarını hissetmek kendimi iyi hissettiriyor.

e- İlişkilerimiz yakın değildir. Akrabalık ilişkilerimiz yakın değildir. Yardımcı olmuyor kimse bu beni olumsuz etkiliyor.

f- Manevi olarak birbirimize destek oluyoruz. Her gün birlikteyiz. Büyük bir boşluktaydık buraya geldiğimizde. Hayatta kaldığımızı sevinemedik. Burada görevliler ve eşimiz dostumuz manevi olarak çok ilgilendi. Görevliler ihtiyaçlarımızı karşıladı. İnsanların nasılsın diye sorması bile bana iyi geliyor. Moral oluyor. Çok seviniyorum

g- Benim alt komşum yardımcı olur. Kendine aldığından bana da alır. Bunu yaparken yardım gibi değil de beni incitmeden “çok güzeldi sana da aldım” diyerek verir. En sık alt komşumla görüşüyorum. İyi geliyor diyebilirim. Ama genel olarak kardeşimin bakımıyla ilgili yapılan yorumlar beni incitiyor.

ğ- Adıyaman’da akrabalık ilişkilerimiz kuvvetli. Manevi desteğimiz iyidir. Adıyaman’da akrabalarımızın çoğu depremde herkes maddi-manevi kayba uğradı. Herkesin durumu iyi değil. Görüşebildiğimiz kimseler var, görüşemediğimiz kimseler var. Herkes kendini düşünüyor. Ankara’da düzen kurarken herkes çok ilgilendi. Kızımın okul arkadaşının yanına geldik. O ve ailesi, komşular her eksikimizi halledene kadar ilgilendiler. Sonrasında eve gelip- gitme misafirlik süreci olmadı aramızda bu manevi anlamda olumsuz etkiledi beni.

h- Kızım vefat ettikten sonra kimseyle görüşmek istemedim. Üç engelli çocuğum oldu. Ömrümün çoğu hastanelerde geçti. Sosyal ortamlara katılamadım. Beni anlamadığını düşündüğüm insanlarla arama mesafe koydum. Eşimin ailesiyle mesafeli görüşüyoruz. Çok sık değil. Çok mutsuzum. Kendi ailem tarafından engelli çocuklarımın bakımı konusunda anlaşılmadığımı düşünüyorum.

i- Kendi ailemden yok. Eşimin yakınları var. Çok görüşmüyorum. Genelde 2-3 yılda bir ev değiştiriyorum. Samimi, uzun süreli komşuluk ilişkisi kuramıyorum. Eşimin tarafından ve komşularımdan maddi-manevi bir desteğim yok. Kendi ailemde oldukça destek olmaya çalışıyor, herkesin kendi hayat gayesi ve yaşam şartlarının zorluğunda ne kadar olursa. Bu konuda çok bir beklentim yok beni çok da etkilemiyor.

ı- Ablam ve annem yakınımnda oturuyorlar. Maddi-manevi destekleri yok. Yaşadığım yerde komşuluk ilişkilerimizde yok. Kendi ailemle bile telefonla görüşüyorum. Yüz yüze çok nadir görüşüyoruz. Herkes kendi hayatına bakıyor. Yakınlarımla çocuğumla ilgilenmesini, benim nefes alama olanak sağlamalarını isterdim. Kendimi daha iyi hissedirdim.

j- Çok akrabamız yok. Komşularımız destek oluyor. Çalıştığım için çok sık görüşemiyoruz. Komşuluk desteğimiz çok iyi.

k- Komşularım iyidir. Manevi destekleri olur. İhtiyacım olduğunda çocuklarıma göz kulak olurlar. Çay demler apartmanın önünde toplanır içeriz. Çocuklarımla da beni de çok iyi etkiliyor. Ben sosyal ortamlara girmeye istekliyim. Abim ve gelinimiz ne zaman çağırırsam gelirler. Akrabalık ilişkilerimde komşuluk ilişkilerim de çok iyi. Komşularımın hepsi yaşlı, halden anlayan, görmüş geçirmiş insanlar. Çok anlayışlılar. İyi ki varlar.

l- Kimsenin hasta olduğum için bir desteği yok. Bende bir şey beklemedim. Annem ve kardeşlerim yardımcı oluyorlar. Biri yemeğimi yapar biri ihtiyacımı karşılar. Ailemle görüşüyoruz. Ben kalabalığa girmek istemiyorum. Ben gitmiyorum kimseye. Akrabalarımın dolayı desteksiz hissetmiyorum kendimi. Ailemin desteği de beni yük gibi hissettiriyor. Ben mesleğimde iyi para kazanıyordum. Şimdi bir bulaşığı bile yıkayamıyorum. Birilerine muhtaç yaşamak kadar kötü bir şey yok.

m- Komşularımızla dertlerimizi paylaşıp, birbirimize destek oluyoruz. Komşularımızla sık sık görüşürüz. İyi geliyor bu yakınlık, olumlu etkileri oluyor üzerimde.

n- Yakın çevremizde akrabalarımız var. Her gün görüşüyorum. Olumlu etkiliyor. Komşuluk desteğimiz var. İyi geliyor.

o- Komşuluk ve akraba ilişkilerimiz çok yok. Çok görüşmüyorum. Kimseden destek istemiyorum, yakınlık ve samimiyet kurmuyorum, aksi halde zarar görüyorum.

6-Genel Olarak Kendinizi Yokladığınızda Duygu Yoğunluğunuzu Nasıl Tanımlarsınız?

a- Ruhen yıpranmış ve mutsuz hissediyorum. Çocuklarım okumadı. Küçük oğlum için ayakta duruyorum. Çocuklarımla aklını değiştirdim, çevrelerini değiştirdim.

b- Anne olduğum için çok mutluyum. Çocuğum benim dünyamın merkezi. Düzgün, sorumluluk sahibi biriyle evlenmiş olmak isterdim.

C- Kimseye güvenmiyorum. Annem, abim yardımcı oluyor. Bir tek onlarla mutluyum. Hayatımı anlamlı bulmuyorum. Çocuklarım için ayakta duruyorum. Çocuğumun sağlığını ve beslenme imkanlarını değiştirmek isterdim.

Ç- Ailemle mutluyum. Biri eksik olsa kendimi kötü hissederdim. Hayatım onlarla anlamlı. Fatma'nın sağlık sorunları benim hayatımda çok yer kapladı. Onunla ilgilenmekten hiçbir şey yapamamışım.

d- Huzurlu hissediyorum. Bazen buluyorum bazen bulmuyorum. Evlenmezdim, okurdum, paramı kazanır, evimi-arabamı alır çok geç evlenirdim.

e- Yorgun hissediyorum. Meslek edinirdim ve evlenmezdim.

f- Depremden dolayı buraya ilk geldiğim zamanlar vatanımı terk etmişim gibi hissediyordum. Deprem öncesi sorunlu bir hayatımız yoktu. Kendim için okurdum. En çok istediğim şeylerden biriydi. Üzerine gitmiş olmayı isterdim. Çok şükür ailemden, eşimden memnunum. Okumam bazı şeyleri daha iyi hale getirebilirdi.

g- Hayır. Önceden çalışmaya başlamak ve SSK'lı çalışmış olmak isterdim. Evimin borcu olmazdı. Maddi gücümün daha iyi olmasını isterdim.

ğ- Kurstaki insanları gördükten sonra çok şükrettim. Orada eşinden ayrılmış, çocuklarını tek başına büyötmeye çalışan veya engellisi olan kadınlar vardı. Biz çok daha iyi durumdayız. Ailemle birlikteyim, herkes sağ ve sağlıklı. Hayatım çok anlamlı. Deprem süreci hepimizi maddi-manevi kötü etkiledi. Yaşadıklarımız zor şeylerdi. Düzenimi kurmak her şeyi daha iyi yapabilmek isterdim. Çok şükür kurduk. Yaşadıklarımızın duygusal etkileri kaldı.

h- Maneviyata sarıldığım için hayatımı anlamlı buluyorum. Çocuklarımlın bakımı karşılığında manevi anlamda adaletsiz bir düzen olduğunu düşünmüyorum. Bunların karşılığı olacaktır. Eşimi kendim seçmek isterdim. Eşimle mutluyuz, anlaşıyoruz. Evin ve çocukların bakımında sorumluluğun çoğunu ben aldım. Bunu değiştirmek isterdim.

i- Şu anda çocuklarım ve eğitimlerine odaklandığım bir hayatım var. Kendim için bir beklentim veya kendim için yaptığım bir şey yok. Eğitime devam etmek isterdim. Üniversite sınavına bir kere girdim sonra vazgeçtim. Eğitime devam edip meslek sahibi olmak isterdim.

ı- Kendimi hayatın ve toplumun dışında hissediyorum. Şimdilerde çok düşünmüyorum oğlumun hastalığını. Düşündükçe içinden çıkamıyorum. Çalışmak hayata atılmak isterdim.

Gelecek hakkında kaygılıyım. Sürekli çocuğumla ilgilenmek durumundayım. O büyüyecek hayata atılacak ben kendim için hiçbir şey yapmamış olacağım. Sigortam yok. Eşimden ayrılırsam ortada kalacağım.

j- Hayatım gayet anlamlı ve mutluyum. Bir evim olmasını isterdim.

k- Büyük oğlumla görüşmüyoruz istemediği için. Onun dışında her şey iyi benim için. Şükür sahibi biriyim. Hayatımı anlamlı bulmuyorum. Okurdum. Evlendiğim kişinin karşısında dik durmak isterdim. Çok saygıyla yaklaştığım için her şeyi köyde büyüdüğümü bile eksiklik olarak gördü.

l- Geçirdiğim 20 yıllık evlilik hayatımı çok anlamsız buluyor ve pişmanlık duyuyorum. Boşandıktan sonra gülmenin bana ne kadar yakıştığını, çiçeklerin güzelliğini fark ettim. Kendimi evliliğime adanmıştım. Eski eşimle evlenmezdim.

m- Genel anlamda mutluyum. Oturduğumuz muhitle birlikte evimizi değiştirmek isterdim.

n- Gayet anlamlı bir hayatım var. İyi bir işim olsun isterdim.

o- Biraz mutlu, biraz mutsuzum, kırılgan ve küskünüm genel anlamda hayata karşı. Evlenmezdim, bekâr ve yalnız olarak devam ederdim hayatıma.

7-Aile bireyleriyle aranızdaki ilişkiyi nasıl değerlendirirsiniz?

a- Çocuklarımla her ihtiyacını ben karşıladım. Onları hep derslerini yapmaya teşvik ederdim. Ev ve hayatımızla ilgili her sorumluluğu ben aldım ve çocuklarımda sorumluluk duygusu kalmadı. İki çocuğumun hali beni mutsuz ediyor. Küçük çocuğumun desteği beni ayakta tutuyor.

b- Basit sorunlar yaşıyoruz. Hata yapsan da biz yanındayız diyen bir kardeşim var. Bu durum beni olumlu etkiliyor.

C-Birbirimize bağlıyız, birlikte zaman geçiriyoruz ve huzurluyuz.

Ç-Engellimden dolayı fazla sorumluluk aldım, çatışmalar oluyor ve bundan olumsuz etkileniyoruz.

d- Büyük oğlumla kızım geçinemezler. Kızım babasına düşkündür. Çabalayarak aileyi iyi halde tutmaya çalışıyoruz.

e- Rol karmaşası var. Bu durum beni üzüyor.

f- Çekirdek ailemde ciddi bir sorun olmuyor zaman zaman anlaşmazlıklar oluyor tabi. İyi bir aileyiz. Destek oluyoruz birbirimize mutlu oluyorum.

g- Engellim için neden ben bu çileyi çekiyorum diyorum. Oğlum destek veriyor bana hem manevi hem dayısının bakımı konusunda. Evli çocuklarım ve eşleri de yardımcı oluyorlar. Bir şey istiyorum dediğimde hemen alıp geliyorlar. Bazen güç veriyor bazen eziliyorum çocuklarımdan desteklerinden dolayı. Çünkü çocuklarımdan maddi katkısı onların rızkını yediğim hissi veriyor. Manevi anlamda çok güç veriyor.

ğ- Hayır. Çocuklarım okullarına gidiyor, hepsi de çok başarılı. Eşim maddi geçimimiz için çabalıyor. Ben de evin düzeni görevini üstlendim. Düzenimiz yerinde ve mutluyum.

h- Eşim tarafından anlaşılmadığımı düşünüyorum. İşten gelip yoruldum deyip yatıyor. Benimde Sorumluluklarımdan dolayı yorgun hissediyorum.

i- Tek başına olmak zor. Üç çocuğum ergenlik döneminde. Çatışmalarımız oluyor. Çocuklarımdan çok uçlarda davranışları yok, uyumlular. Erkek çocuklarımla babasızlığın zorluğunu yaşıyorum. Ortanca çocuğum erkek 9. Sınıfta. Ortaokulda dersleri çok iyiydi. Bu yıl dersleri zor geçti ve çokça devamsızlık yaptı. Tek başına onları büyütmek zor. En büyük kızım Ankara Üniversitesi İngilizce-İlahiyat Fakültesinde okuyor. İkinci çocuğum bu sene üniversite tercihi yaptı. Üçüncü çocuğumun okul süreciyle ilgili sorunlarımız var şuan. Yaşadığım bu zorluklar desteğimde olmadığı için beni zorluyor.

ı- Kızım üniversiteye hazırlanıyor, kazanmak zorunda, eşim evin geçimini sağlamak zorunda. Ben ev ve engelli oğluma bakmak zorundayım. Zorunluluk psikolojisinde ilerliyor hayatımız. Birisi eksik bir şey yapmış olsa sorumsuzlukla suçlama halindeyiz. Mutlu olmak bize uzak, hayatta kalmaya çalışıyoruz. Bu durumları düşündükçe mutlu olamıyorum. Düşünmemeye çalışıyorum.

j- Uyumlu bir aileyiz. Bir uyuşmazlığımız, problemimiz yok. Günlük hayatımı olumlu etkiliyor.

k- Zaman zaman çocuklarım kavga ediyorlar. Bende aralarında kalıyorum. İsteklerini karşılamakta zorlanıyorum. Bazen olumsuz etkiliyor, sinirleniyorum, üzülüyorum. Bazen de güzel şeyler olduğunda iyi hissediyorum.

l- Çocuklarımdan ikisi de ergenlik çağında. Kötü alışkanlıkları yok. Kendi başına veya izinsiz dışarı çıkmazlar. Söz dinlemedikleri oluyor. Oğlumun okumaya gönlü yok. En azından bir mesleği olsun, birinin yanında çıraklık öğretilsin istiyorum. Buna da yanaşmıyor. Bunun dışında ailem ve kardeşlerimle iyi anlaşıyorum. Oğlumun durumu beni üzüyor. Ailemle olan ilişkimden dolayı kendimi hiç yalnız hissetmiyorum.

m- Herhangi bir rol çatışmamız yok. Olumlu yansıyor.

n- Herhangi bir sorun yok. Aile sorunu olmaması gayet güzel bir durum.

o- Çocuğumla arkadaş gibiyiz. Herhangi bir rol çatışmamız olmuyor. Çocuğumla uyumlu olmak beni güçlü hissettiriyor.

8-Akraba ya da Komşularınızla İlişkilerinizin Nasıl Olduğunu Düşünüyorsunuz?

a- Ailem ve akrabalarımın maddi desteği yok. Almanya’da abimin birisi durumu da çok iyi. Arayıp ta ihtiyacın var mı kardeşim demez. Kız kardeşlerimin manevi desteği beni mutlu hissettiriyor. Erkek kardeşlerimin ilgilenmemeleri kötü hissettiriyor.

b- Ailem çok destek oluyor. İyi hissediyorum.

c- Kendi ailem ve akrabalarımdan maddi destek alıyorum. Eşimin akrabalarıyla resmi ilişkilerimiz. Bunalıma giriyorum. Benimle ilgilenirler, yanıma gelirler, derdimi tasamı dinlesinler istiyorum. Sonra eşime yakınıyorum. O da içine kapanık biri, bu konuda bazen yoruyoruz birbirimizi.

ç- Gayet iyi samimi ilişkilerimiz var. Olumlu etkiliyor.

d- Erkek kardeşlerimle ayrımcılık yaptıkları için eskisi kadar yakın hissetmiyorum aileme ve yalnızken gitmiyorum. Kız kardeşimle birlikte gidiyorum. Bu ayrımcılıktan olumsuz etkileniyorum.

e- Komşuluk ilişkimiz yok. Bulduğum çevrede böyle ilişkiler yok. Olumsuz etkileniyorum bu durumdan.

f- Kendi ailemden destek alıyorum. Eşimin bir üvey abisi var. Onların borçlarını ödedi geri alamadı. Parasal problemlerden dolayı araları açıldı, görüşmüyorlar. Bir iki tartışmamız oldu sonra kendi anladı zamanla durum üzerine çok konuşmadık.

g- Dayımla aram çok iyidir. Her zaman arayıp sorar. Maddi sıkıntılarımı dile getirmem onlara. Baba tarafımı tanımam. İyi geliyor tabi.

ğ- Destek olanlarda var olmayanlarda. Deprem herkesi kendi derdine düşürdü. Tabi ki bir telefon edip hal hatır soran oluyor. Ankara’da iken dayımın evinde kalmıştım. Destek olduk birbirimize. Bu bile mutlu ediyor beni. Moral veriyor.

h- Akrabalarımın maddi-manevi destek almıyorum. Komşularım ilk başlarda çocuklarımın engelli olmasından dolayı bizi dışlamışlardı. Şuan daha anlayışlılar. Anlaşılmadığımı düşündüğüm için başlarda daha hırçındım, şimdi daha iyi hissediyorum.

i- Ailemle sadece yazları yüz yüze görüşüyorum. Eşimin ailesiyle samimiyetim ve beklentim yok. Ben insanlardan yardım isteyen zor zamanlarımı dile getirebilen bir insan değilim. Herşeyimi kendim yapmaya çalışıyorum. İlişkilerimin daha iyi olması tatbiki beni daha mutlu ederdi ama çok beklenti içinde olan ve yardım talep eden biri değilim.

ı- Beni herkes çok sever. Akraba ve komşularımdan herhangi bir desteğim yok. Çocuğum çok ses yapıyor. Komşularım benim güler yüzümden dolayı anlayışlı karşılıyorlar. Kendi evime taşınacağım. Endişeliyim yeni komşularımız çocuğumu nasıl karşılayacak.

j- Özellikle komşularımızla çok iyi iletişimimiz var. Bu durum olumlu yansıyor.

k- Akrabalık ve komşuluk bağlarımız güçlü. Özellikle baba tarafımla çok yakınız. Üç ay önce ameliyat oldum. Sabah erken saatte akrabalarım ameliyathaneye geldiler. O kadar ilgililer. Akraba ve komşularımın araması beni çok güçlü kılıyor.

l- Komşularım, akrabalarım beni çok severler. Bende onlar çok severim. Birbirimize karşı saygılıyız. Kendimi sevmeye başladım. Çünkü evlilik hayatımda sadece ev ve ev işleriyle uğraşır, insanlarla iletişim kurmaya vakit bulamazdım.

m- Akrabalarımızı pek sevmiyorum. Komşularımla ilişkilerim iyi bu durum beni olumlu etkiliyor.

n- Akrabalık gibi yakın ilişkiler kurduğumuz komşularımız var. İlişkilerimiz ailemizi olumlu etkiliyor.

o- Komşuluk ve akrabalık ilişkilerim fazla yok. Olumsuz etkileniyorum. Bana destek olmuyorlar.

9-Hayatınızı Yeniden Düzene Koymak Fikrine Kapıldınız Mı?

a- Nasıl sosyalleşebilirim, nasıl para kazanabilirim yine düşünüyorum engele takılıyorum. Küçük çocuğum 8 yaşında ondan dolayı çalışamıyorum. Boşandım. Bizim açlığımızı, tokluğumuzu düşünmeyince ve evime başka bir kadın getirince boşandım. Çocuklarımın başında durdum.

b- Boşandım ve ailemin de desteğiyle çalışma hayatına atıldım. Boşanma sonrası kendimi toparlamaya çalıştım. Çocuğumun her istediğini alabilmek benim için bir başarıdır. Ekonomik özgürlüğümü kazandım.

c- İlkokul mezunu olduğum için iş bulamıyorum. Yaşımdan, mezuniyetinden dolayı iş bulamıyorum. Hiçbir şey başardığımı düşünmüyorum. Kendimi aileme, çocuklarıma adadım. Bu da başarı aslında.

ç- Liseyi dışardan bitirdim. Okurken ve bu kursa gelirken yakınlarımdan ne gerek var tepkisi aldım. Artık etrafımdaki insanların söylenmelerini takmıyorum. “Hayır” demeyi ve “ben yaparım” demeyi öğrendim.

d-9 yıllık evliliğimi sonlandırdım. Kayınvalidemle oturmuştı. Ayrılınca çok rahatladım. İlk ayrıldığımda babamın gecekondusuna çıkmıştım. Sonrasında kiraya çıktım. Ekonomik olarak zorlandım. Çocuklarımı büyüttüm.

e- Evliliğimi sonlandırdım. Yeni bir düzen kurmak kolay değildi. Eşimden ayrıldıktan sonra yeni bir düzen kurdum.

f- Hayatımdan memnunum. Sadece deprem sonrası düzenimi kurmak istiyorum. Ben küçük şeylerle bile mutlu olan bir insanım. Deprem öncesi düzenimde mutlu bir insandım.

g- Hayatım düzenliydi. Çalışıyordum, aktiftim, çocuklarımla hayatı dolu dolu yaşıyordum. İstediklerimi yaptım. Kendi başıma iki çocuğumu evlendirdim. Onları büyüttüm. Evimi aldım borcu devam ediyor.

ğ- Deprem sonrası Ankara’da bize çok yardımcı oldular. Düzenimizi çabuk kurduk. Bunun dışında hayatımda düzenlemeye ihtiyaç duyduğum bir durum olmadı. Düzeni kurarken buradaki insanlar çok yardımcı oldular. Maddi ihtiyaçlarımız bitince kimse kapımızı çalmadı. Bizim manevi desteğe halimizin hatırımızın sorulmasına ihtiyacımız vardı. Çocuklarımı büyütüyorum.

h- Bunu eşimin yapması lazım. Bir değişiklik istediğimde eşim öleceğiz zaten diyerek benim ruhumu öldürüyor. Çocuklarımı yetiştirmiş olmak en büyük başarıım. Onlar parmakla gösterilecek kadar ahlaklı çocuklar.

i- Evet. Daha fazla neler yapabileceğimi çok düşündüm. Becerikli ve işini yaptırabilen biri değilim. Sosyal medyadan ne tür işler yapabileceğimi araştırdım. Bir şey yapabileceğimi düşünmedim. Tek başıma güzel çocuklar yetiştirdiğimi düşünüyorum. Çocuklarıma hiçbir şeyin eksikliğini hissettirmedim.

ı- Çalışmak istiyorum. Çocuğumun engeli nedeniyle çalışamıyorum. Evde çocuk bakıcılığı yapmayı denedim. İki çocuğa birden baktım. Kendi çocuğumla birlikte çok zorlandım, zayıfladım. Yine aynı kadının şoförlüğünü yaptım. Bıraktım. Şuan bulunduğum nokta,

çocuğumun engeliyle karşılaştığım noktadan çok daha yukarıda. Çok yetenekliyim. Bir dağı alıp diğer tarafa taşıyabilirim. Ama hiçbir şey yapamıyorum.

j- Çalıştım. Kimseye muhtaç olmadan istediklerime sahip oldum.

k- Boşanarak yeni bir düzen kurma yolunda ilk adımımı attım. İkinci adımım bu kursa gelmek oldu. Boşanma sırasında mahkeme sırasında moral olarak zorlandım. Ailem bu süreçte de maddi olarak çok destek oldu. Hayatımı yeniden düzene koymaya çalışmak, çocuklarımı büyütmek ve bu projeye katılmak oldu.

l- Aldatıldığım için boşandım. Boşandıktan sonra güzellik merkezi açıp iyi bir kazanç elde ettim. Eğitimler aldım. Çok para harcadım bunun için. Gece gündüz çalıştım. Çocuğumu evde yalnız bırakıp temizliklere gittim. İş yerimi açtıktan kısa bir süre sonra 4. Evre kolon kanseri olduğum ortaya çıktı. Bir yıl bağırsağım dışarda yaşadım ve kemoterapi aldım. Evimin bir odasını klinik yaptım. Güzel bir gelir elde ettim.

m- Devlet memuru olmak istiyorum. KPSS'ye başvuru yaptım. Bir engelle karşılaştığımı söyleyemem. Ailemden fikirlerime destek gördüm. Bu beni olumlu etkiledi.

n- Herhangi engel ve düzene koymam gereken bir durum yok. Başardığım bir şey yok.

o- Boşandım. Ayrılmak istediğimde kimse destek olmadığı, eşimden gördüğüm şiddeti herkes görmezden geldi. Şiddet ve alkol bağımlısı bir eşle yaşamıyorum ve çocuğumu yetiştiriyorum iyi bir eğitim alıyor.

10- Ailede psikolojik rahatsızlığı olan birey var mı? Varsa nasıl etkileniyorsunuz?

a- Doktor tanımlı bir rahatsızlık yok. Büyük iki çocuğumun alkol, kendilerine zarar verme, kavga etme gibi halleri oldu. Moralimi bozuyor. Küçük çocuğuma tutunarak moral bulmaya çalışıyorum.

b- Yok.

c- Ben psikolojik tedavi görüyorum. Kızımın hastalığını düşünmekten kâbuslar görüyordum. Bu projeye kullandığım ilaçları azalttım. Uyku uyuyabiliyorum. Buraya geldiğimde kendimi huzurlu hissediyorum. Hayata güzel bakmaya başladım. Bir takım şeyleri arkama atmış gelmiş ve mutlu hissediyorum. Bir ürün yaptığımda ay bunu ben mi yaptım diyorum ve satıldığında yine mutlu oluyorum.

ç- Özellikle Fatma için katıldım. İkimiz birlikte geldik. Fatma'da ürün çıkardı ve mutlu olduk. Fatma kurstan arkadaşlarla iletişim kuruyor, şakalaşiyor. Babasıyla arası iyi ve akrabalarla

yaptıkları ürünleri paylaşıyor, hatta satış yaptı birkaç kişiye. Ürün yapımına evde devam etmeyi ve satabileceğimi düşünüyorum. Ekonomik katkı sağlayacağım içim mutluluk duyuyorum.

d- Büyük oğlum kendini kesiyor, kavga ediyor, alkol alışkanlığı vardı. Evlendiğinden beri iyi .Çok huzursuzluk yaratıyordu. Sürekli nasihat vermekten tükendiğimi hissediyordum.

e- Yok. Benim Nöropatik ağrılarım var. Ayaklarımda dizlerimde yanma hissi oluyor. Bazen zorlanıyorum. Ağrılar hayatımı evle ilgili sorumlulukları yerine getirmem konusunda zorlaştırıyor. Olumsuz etkiliyor.

f- Rahatsızlığı olan yok.

g- Antidepresan kullanıyorum. Evde durdukça paslandığımı hissediyorum. Boşluk vesveseye sebep oluyor. Boş durmamaya çalışıyorum. Çok etki etmiyor. Kendimi meşgul etmeye çalışıyorum. Olumsuz duygular hissediyorum.

ğ- Yok.

h- Eşimin psikolojisinin bozuk olduğunu düşünüyorum. Ben çocukluk döneminde baskıcı bir ortamda büyüdüm. On altı yaşında evlendim. Eşimin de bu durumu kullandığını düşünüyorum. Eşimde yetersizlik duygusu var. Bununla ilgili psikiyatrik tedavi gördüğü bir dönem oldu. Eşim bizi değersiz görüyor. Hiç mutlu olmadım. İnsan gibi yaşamak istiyorum.

i- Annem kaygı bozukluğu için ilaç kullanıyor. Annemde benim gibi bir kadındı. Cesur, çalışkan bir kadındı. Zaman zaman hayattan aşırı derecede kopuyor ve yemek yemek dahi istemiyor .Onun bu durumu beni etkiliyor ve bu durumun genetik olabileceğini düşünmek benimde ilerde böyle olabileceğimi düşünmek beni korkutuyor.

ı- Yaşadıklarımın dolaylı ruhen iyi olduğumu düşünmüyorum. Herhangi bir destek almıyorum. Kontrol edebiliyorum bu durumu. Ailemi etkilemesine izin vermiyorum. Duygu geçişlerim hızlı. Bazen çok güçlü bazen çok güçsüz hissediyorum kendimi.

j- Yok.

k- Kızım psikolojik destek alıyor. Kendine zarar vermeye başlamıştı. Bende boşanmadan önceki süreçte eşim ve büyük oğlumun saygısız davranışlarından dolayı intiharın eşiğine gelmiştim. Zor süreçler geçirdim. Boşanmakla birlikte toparlandım.

l- Yok. Kanseri süreci çok etkiledi. Yoğun ağrılarım oldu. İşlerimi kendim yapamadım. Ailem yanımda ve hep destekçim. Olumsuz duygulara kapılmamaya çalıştım. Ailemin desteği de olumlu etkiledi bu konuda.

m- Dedem rahatsızdı. Hayatımı olumsuz etkiliyordu. Hepimizi, ilişkilerimizi olumsuz etkiliyordu. Bu durum iyi hissettirmiyor.

n- Engelli kardeşim var.

o- Yok.

C-PURSAKLAR SOSYAL HİZMET MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ'NCE UYGULANAN 'GELECEĞİM ELİMDE' PROJESİNİN AİLE YAŞAM KALİTESİNE BÜTÜN YÖNLERİYLE ETKİSİ

11-Geleceğim Elimde Projesi Aile Hayatınıza Nasıl Bir Etkisi Oldu?

a- Sosyalleştim, kafamı dağıttım, işimi yaptım. Buraya geldiğimde çocuklarıma karşı davranışlarım daha iyi oluyor. Yaptığım işleri görünce ilgileniyorlar, şaşırıyorlar.

b- Para olduğunda sorunlar daha kolay çözülüyor. Sağladı. Sorunlarımızın çözümüne katkısı oldu.

c- Ben öfkeli bir insandım öfkemi azalttı. Eşime daha sıcak yaklaşıyorum. Eşimle tartışmam kalmadı. Eşimin akrabaları ve babasına karşı öfkem azalmıştı. Eşimle aramız da daha iyiydi. Kursun son bir ayına katılmadım. Yine onlara karşı öfkem arttı.

ç- Fatma ile birlikte yapmak, ürünlerin bir kısmını ben yapıyorum bir kısmını Fatma bu durum birlikteliğimizi ve birbirimize olan desteğimizi arttırdı. Mutluyuz bir şeyler üretmekten.

d- Yeni arkadaşlıklar edinmek çok iyi geldi. Bir şeyler yapabilmek mutlu etti.

e- Arkadaş çevrem oluştu. Ben rahatladım bu rahatlığım çocuklarımla olan iletişime olumlu yansdı. Ev daha huzurlu oldu. Evde ben ürün yaparken çocuklarımda ilgilendiler.

f-Bir şeylerle uğraşmak, elişi yapmak bana çok iyi geldi. Başaklarının derdini dinlediğimde kendi derdimi unuttum. Buradaki insanlar birbirlerinin yoldaşı olmuş. Buna dâhil olmak iyi geldi. Depremden yeni gelmişim. Kızlarım yaramazlık yapınca onları kaybetme korkusuyla daha gergin oluyordum. Arkadaşlarla dertleştikçe evde daha sakin olabildim. Daha sakin ve iyimser oldum aileme karşı.

g- Çocuklarım ilk duyduğunda desteklediler. Engelli kardeşimde ilgilendi, hepimiz için bir eğlence oldu evde. Aramızda neşe konusu oldu.

ğ- Kurstaki arkadaşlarla dertleşince rahatlıyordum. Aileme karşı davranışlarımda da yansıyor bu rahatlama. Ben sosyalleşince eve daha huzurlu dönüyorum. Evdekiler de daha huzurlu oluyorlar. Zaman zaman birlikte yaptık ürünlerimi.

h- Bu kurstan önce televizyon izlemek dışında hiçbir şeyle ilgilenmiyordum. Bir hedefim oldu kursa gelmek, bir şeyler yapmak. Eşim evde olduğu için muhakkak tartışma çıkıyordu. Kursa geldikçe ben rahatladım ve eve gittiğimde onu takmamaya başladım. Benim rahatlamam, sinirimi atmam ilişkilerimizi kolaylaştırdı. Çalışmalarına destek vermediler. Sadece beni rahatlattı.

i- Küçük kızımı da bu eğitime götürdüm. Kızım şuan geri dönüşüm konusunda çok bilinçli. Sosyal bir aktivite oldu. Çocuklara odaklı bir hayattan ziyade kurs arkadaşlarımla dertlerimiz ve mutluluklarımızı paylaştık. Beni çok mutlu eden bir proje oldu. Kızım bana bu projeye katılmam adına çok destek oldu. Orda öğrendiğim her şeyi kızlarımla paylaştım.

ı- Bana iyi geldi bu proje. Dışarı çıkmak için bir amacım oldu. Ben iyiysen ailem daha iyi oluyor. Mutluluğumu çocuğum çok hissediyor. Olumlu etkiledi hepimizi.

j- Kursa katılmak yeni şeyler yapmak bana iyi geldikçe ruh halim aile ilişkiye de olumlu yansıdı. Benim burada kazandığım özgüven, yapabilirim hissi aileme de olumlu yansıdı. Sosyal hayatımız canlandı.

k- Bu kursa katılmak ev ve aile ilişkilerime çok iyi yansıdı. Kızımı da getirdim. Bir şeyler yaptığımı hissetti ve buraya gelmekten mutluluk duydu. Ürünlerim satıldıkça çocuklarıma dondurma vs. ısmarladım. Onlarda mutlu oldular. Birlikte ürünlerimi yaptık. Güldük, eğlendik.

l- Ailem benimle gurur duyuyor. Onlara yaptıklarımı hediye ettikçe karşılıklı mutlu olduk. Aile bireylerimin benim için üzüntüleri geçti. Hayata tutunduğumu gördükçe hepimizin iyi hissetmesine yardımcı oldu. Çabam takdir gördü.

m- Ailem projeye katıldığıma çok sevindi. Bana çalışmalarında destek oldular. Ailem benim mutlu olduğumu gördü ve ifade etti.

n- Ailem mutlu oldu.

o- Çalışma ortamının zorluğu beni olumsuz etkiledi. Sağlamadı. Bir etkisi olmadı.

12-Geleceğim Elimde Projesini Sosyal Hayatınıza Ne Gibi Etkileri Oldu?

a- Daha iyi hissediyorum, bu ortama girmek beni rahatlattı. Özgüvenim yerine geldi. Arkadaş toplantılarına daha rahat katılabiliyorum. Gelir elde edemedim. Belki ilerde satılır yaptıklarım.

b- Yapabileceklerimi gördüm. Çalışabileceğimi, zorlukları yenebileceğimi fark ettim. Orada tanıştığım arkadaşlar ve kursta geçirdiğim vakit yeterince sosyal aktivite oldu benim için.

Çocuğumun annemden değil de bu projeden kazandıklarımla benden para alması beni çok mutlu etti.

c- Çok arttı. Ben tek başıma pek bir yere gidemez ve iş göremezdim. 15 yıldır Ankara’da yaşıyorum hastaneye tek başıma gitmeye korkardım. Kendime güvenim geldi, artık yanımda birine ihtiyaç duymuyorum. Kızım benim bu kursla güçlendiğimi gördü, onunda morali çok bozuktu hastalığından dolayı, panik yaşıyorduk ikimizde. Kızım sürekli öleceğini düşünürdü. Beni güçlenmiş görünce söylediklerimi dikkate almaya başladı ve ikimizde bu konuda daha sakiniz. Ekonomik anlamda küçük bir katkısı oldu, mutluluğum büyük.

ç- Özgüvenimi arttırdı. Yeni arkadaşlar edindim. Çoğunlukla hediye olarak yaptım. Bu da çok güzel bir duyguydu.

d- Elimden bir iş geldiğini fark etmek beni gururlandırdı. Çevremle ilişkilerim iyi, tabi bu projeye birkaç kişi daha tanıdım güzel arkadaşlıklar edindim. Kurstan sonra karşılaştıkça yine selamlaşıyoruz. Ekonomik etkisi çok az oldu.

e- Konuşmam açıldı. Kimseye karşı güvenim yoktu. Güvenim yerine geldi ve kendimi daha iyi ifade etmeye başladım. Bir miktar para kazandım. Kendimi iyi hissettim.

f- İlk geldiğimde hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını düşünüyordum. Buradaki insanları gördükçe hayatımın düzelebileceğine inandım. Tek başına engelli çocuklarıyla uğraşan hayat mücadelesi veren kadınlar var.

g- Bu proje çok şey kattı bana. İntiharını bile düşünmüştüm öncesinde. Burada gerçek anlamda arkadaş edindim. Aynı yarayı taşıyan insanlardan. Bir işe yaradığımı, üretebildiğimi hissettim. Eve kapatılmış tavşan hissinden çıktım. Kursu gitmek için dışarı çıkmak bile güzeldi. Hastane dışında bir yer görünce nefes aldığımı hissettim. Hayır. Yaptığım ürünlerin çoğunu engelli kardeşim sahiplendi. Evden kursa götüremedim.

ğ- İçime kapanmıştım. Dışarı çıkmama ve iletişim kurmama vesile oldu. Kurs öncesinde markete bile gitmiyordum. Kurs sayesinde dışarı çıkmaya başladım. Yaşadığım yeni çevreyi öğrendim. Arkadaşlarla pikniğe gittik. Çok bir katkısı olmadı.

h- Özgüvenimi etkiledi. Komşularıma hediyeler yaptım. Bu beni çok mutlu etti. Buradaki arkadaşlarla doğum günü kutlaması yaptık. Kurstaki arkadaşlarla vakit geçirmek iyi geldi. Birkaç satış yapıp paramı kazanmak iyi hissettirdi. İlk defa para kazandım.

i- Yeni insanlar tanıdım. Güldüm, eğlendim. Arkadaşlıklar edindim. Sosyal hayata girmek için bir fırsat oldu benim için.

ı- Özgüven problemim olmadığı için etkisi de olmadı. Yalnız olmadığımı hissettim. Sosyal hayatıma çok etki ettiğini söyleyemem. Hayır. 1500 TL yatırıldı hesabıma bununla sadece kursta kullanacağım malzemeleri alabildim.

j- Tabi ki, kendimi daha özgüvenli ve mutlu hissediyorum. Hafta sonları şehir dışına bile çıkabiliyorum. İşe girdiğim için çocuğumun dershanesine kadar tüm ihtiyaçlarını karşılıyorum.

k- Benim hayatım kardeşlerimin hayatına oranla daha zor. Hep özgüvenliydim. Bu kursla bir şeyler üretmek tabi ki daha özgüvenli kıldı beni. Evet. Buraya gelmek arkadaşlarla yaptığımız görüşmeler benim için sosyal aktivite oldu. Bazen bir ekmek parası bulamazken kursa gelip ürünümün satıldığını öğreniyordum ve o an için beni çok rahatlatıyordu. Ben geçmişte de el işi ürünleri yapıp sattım. Şuan geçmişe göre daha fazla kazandım.

l- Özgüvenimi boşandıktan sonra toparlamıştım. Daha iyi hissetmeme vesile oldu. Hastalığım nedeniyle eve kapanmıştım. Kurs arkadaşlarımızla sosyal aktivite planları yaptık ama uygulayamadık. Satış yaptım. Ekonomik anlamda katkısı oldu diyemem ama yaptığım ürünün beğenilip alınması beni mutlu etti. Bu büyük bir kazanç benim için.

m- Kendime güvenim geldi. Bir şeyler yapabildiğimi gördüm. Evet bu projeyle birlikte sosyalleştim. Gelecekle ilgili endişelerimi yıktım. Çok bir katkısı olmadı.

n- Özgüvenimi yükseltti. Üretmek, çalışmak bana iyi geldi.

o- Özgüvenim olumlu etkilendi. Olumlu etkiledi. Ekonomik olarak daha iyi duruma geldim.

13-Geleceğim Elimde Projesinin Bakımından Sorumlu Olduğunuz Kişilere Yansıması Nasıl Oldu?

a- Buraya geleceğim günlerde erken kalkıp evimin işini, yemeğini yapıyordum. Kafam dağılıyor, daha mutlu oluyordum. Çocuklarda benim ruh halimden olumlu etkilendi.

b- Kızım ile ilişkimiz iyiydi, bu kurs sürecinden sonra daha fazla yakınlaştık. Çocuğumun bana güveninin arttığını fark ettim.

c- Kızım kendisini daha güvende hissediyor. Kızım hep ölümden bahsederdi. Şimdi geleceğiyle ilgili hayal kuruyor.

ç- Yeni arkadaşlar edinmek çok iyi geldi. Birlikteliğimiz, yakınlığımız arttı.

d-Bir ürün satabildim. Katkısı oldu diyemem. Çok fazla etkisi olmadı.

e- Aile mutluluğumuzu olumlu etkiledi. Ürünleri yaparken çocuğumun desteğiyle birlikte eğlenceli vakitler geçirdik.

f- Yaptığım her işi kızlarıma da yaptırdım. Üretmek hepimize iyi geldi. Birlikte bir ürün çıkarmak hepimizi mutlu etti.

g- Projenin ilk başlarında özellikle engelli kardeşime çok olumlu etkisi oldu. Yaptığım ürünleri başucuna koyup yattı. Onlara bakıp bakıp güldü. Onun için mutluluk sebebi oldu. Evdeki çalışmalarında kardeşim kendi isteği ve ilgisiyle kalan malzemelerimi topladı. Onun içinde bir aktivite oldu. Arkadaşlarla aynı konuda (engelli) derdimiz olduğundan birbirimize verdiğimiz tavsiyeler ilaç yerine geçti. Engellime karşı daha iyimser olmama vesile oldu.

ğ- Kızlarım benim ürünlerimin yapımında yardımcı oldular. İlgilendiler. Atık malzemelere ailece bakış açımız değişti. Atık malzeme görünce neler yapılabilir düşüncesine giriyoruz.

h- Ben kurstan eve giderken enerji depolamış oluyorum. Benim iyi olmam onları da iyi etkiledi. Eşimle daha az tartışır olduk. Bunu fark ettiğinden kursa gitmem durumunda engelli çocuğumuza bakacağını söyledi. Eşimin sorumluluk almasına vesile oldu.

i- Her gün aynı işleri yaparken bazen geriliyordum. Dışarı çıkıp sosyalleşmek ruh halime iyi yansdı ve çocuklarıma karşı daha ılımlı davranışlar sergileyebilmeme yardımcı oldu. İnsanların problemlerini, yaşadıklarını öğrenince kendi problemlerime bakış açımı olumlu etkileyen durumlar oldu. Benim olumlu düşüncelerim artıkça çocuklarımda daha mutlu oldu.

ı- Kursu başlamadan önce kan değerlerim düşüktü ve bayıldığım oluyordu. Doktor duygusal birikimden dolayı vücut kendini boşaltıyor demişti. Kursu başladıktan sonra kafam boşaldığından olsa gerek bayılmalarım azaldı. Benim iyilik halim evdekileri de etkiledi. Bütün kadınlar bir amacı olsun, üretim yapalım, geleceğimize yatırım yapalım, kimseye muhtaç olmayalım isteriz. Kurs sürecinde bunu birazcık hissettim.

j- Çocuğumun isteklerini karşılayabildim. Annem ve çocuğum bu kursa gitmeme sonrasında işe girmeme destek oldular.

k- -

l- Benim bir ürün yaptığımı görmek çocuklarıma da umutlandırdı. Mutlu olduk. Yaptığım ürünlerle ilgilendiler.

m- Oldu. Ailem benim çalışmamdan çok mutlu oldu.

n- Olumlu etkileri oldu.

0- Çocuğum olumsuz etkilendi. Proje sonrası girdiğim işle ekonomik anlamda refahımız arttı.

14-Geleceğim Elimde Projesi Ailenizin, Sizin Ve Bakımını Üstlendiklerinizin Hayat Kalitelerine Etkisi Oldu Mu?

a- Ben bu çalışmayla hem ruhen hem bedenen daha dinç biri oldum. Buradan aldığım maddi destekle çocuğumun ihtiyaçlarını karşılayabiliyorum. Kursu ara ara oğlumu da getirdim bundan bile mutlu oldu. Şuan tek amacım küçük oğlumu iyi büyütmek.

b- Kızımınla, ailemle yapabileceklerimiz arttı. Kızımı büyütmek, okutma konusunda daha kararlı oldum.

c- Bir şeyler yapıp internetten satış yapmak istiyorum. El sanatlarına ilişkin daha fazla geliştirmek istiyorum kendimi. Yeniden proje olsa yine katılırım. Aileme maddi katkıda bulunma isteğimi arttırdı.

ç- Bir şeyler yapmaya çalışmak, heveslenmek, heyecanlandırıyor. Olumlu etkilendim.

d- -

e- Kurs sürecinde mutlu oldum. Buradaki insanları tanımaktan memnuniyet duydum. Kurstaki arkadaşlarımda da engelli çocukları vardı. Birbirimizle dertleşiyorduk. Benzer sorunları yaşayan insanlardan destek alıp eve geldiğimde aynı çocukla her şeye yeniden başlıyormuş gibi hissettim.

f - Eskiden uğraşırdım elişiyle. Bebek yapardım evde. Hayata bağlanmama sebep oldu. Yaşadığım deprem sürecini unutmama sebep oldu.

g- Ufkumun açıldı. Engellimin önüne engel olduğumu da fark ettim. Onunda bir şeyler yapabileceğini anladım.

ğ- Bir şeyler üretmek psikolojimizi rahatlattı. Kursta tanıdığım insanların hayat şartları iyi değildi. Onlarla bir şeyler paylaştıkça kendi hayatıma şükürüm arttı. Tek başına çocuk büyüten anneleri görmek kendi durumumun ne kadar iyi olduğunu hissettirdi.

h- Eşim benimle gurur duyuyor. Bir ürün yaptığımda takdir ediyor beni. Daha sabırlı ve anlayışlı davranmaya başladım.

i- Bundan para kazanabilir miyim diye bir umudum doğdu.

ı- Burada tazelendiğimi hissettim. Sosyal destek için buraya geldim. İyi geldi bana.

j- -

k- Kızıma buraya katılmak iyi geldi. Oğlumda burada bir ürün yaptı ve okulda sergilendi ürünü. Buradaki diğer kursiyerlerle birbirimize moral ve destek verdik. Sorunlarımızı birbirimizle paylaştık. Kurs esnasında kızım beni dövmüştü, psikiyatri ilaçları kullandığı için hastaneye yatışını düşünmüştüm. Buradan bir arkadaşım bu fikrimi değiştirdi ve kızımın olumlu yönlerini görmeme vesile oldu.

l- Atık malzemelere farklı gözle bakar oldum. Onları değerlendirme fikirlerim gelişti. Kurstaki arkadaşlarla yaptığımız paylaşımlar birbirimize desteğimizi arttırdı. İyi ki tanıdım dediğim insanlar oldu.

m- Yeni insanlarla görüşmeye başladım. Özguvenim geldi. Hayata daha çok bağlandım. Proje sonrası aileme de daha çok bağlandım.

n- -

o- Özguvenim yerine geldi. Yapabileceklerimi fark ettim. Çalışmak başarıyı getiriyormuş. Proje sonrası çalışmaya başlamak kendime olan inancımı ve çocuğumun bana olan güvenini yerine getirdi.

15-Geleceğim Elimde Projesi Gelecek Hakkında İyimser Düşünmenizi Etkiledi Mi?

a- El işi yeteneğim var. Devam etsin isterdim. Maddi gücüm olsa küçük bir yer açar bu işi yapardım. Yeni bir proje olsa katılırım.

b- Çalışmam, bir şeyler başarmam, fiziksel olarak insanların bana olumsuz bakacağını düşünürdüm. Psikolojik destekte sunuldu kurs sürecinde şuan kesinlikle çok daha iyiyim. Özguvenim geldi. İstedığimi yapabileceğimi düşünüyorum. Katılırım.

c- Kendime güvenim ve huzurum yerine geldi. Maddiyat dışında bir sıkıntım kalmadı. Daha fazla ve farklı ürünler üreterek satmak isterdim. Katılmak isterim.

ç- Burada olmak güzeldi. Evde olsak sıkılıyoruz. Vaktimiz güzel geçti. Bu çalışmalara evde devam etmeyi düşünüyorum. Evet devam etmesini isterdim.

d- -

e- Katıldığım için mutluyum. Kendime güvenim geldi. Artık çalışabileceğimi ve her şeyi yapabileceğimi düşünüyorum. Katılmak isterim.

f- Burada olduğum sürece katılmak isterim.

g- Özguvenim tekrar geldi. İnsanların içine karışıp, bir şeyler başarabileceğimi anladım. Değer gördüğümü, düşünüldüğümü hissettim. Evet. Proje bence devam etmeli. Çok dua aldınız bu

projeyle. Evden çıkmayan biri olarak bir zorunluluk hissedip kendimi kursa attım. Bana çok iyi geldi.

ğ- Projeye katıldığım için çok mutlu oldum. Projeyi yapan sizler için çok dua ettik. Yeni geldiğimiz yere alışmak için çok iyi oldu. Katılmak isterim.

h- Bu proje bir şeyler yapabileceğime inandırdı beni. Projeden önce göz kapaklarım seğirmeye başlamıştı. Psikolojik tedaviye başlamayı düşünüyordum. Projeyle buna ihtiyacım olmadığını hissettim. Seğirmem de geçti. Devam etmek isterim, ürün yapıp para kazanmaya. İsterim.

i- Hayatta başka şeyler olduğunu görmek umut kapısı olduğunu hissettirdi. Yaptıklarımı hediye etmek de beni mutlu etti.

ı- Üretmek istiyorum. Bu proje bana bunu hissettirdi. Yeniden çalışma isteğimi arttırdı. Katılırım.

j- Bir şeyler yapabilmek, başarabilmek beni çok mutlu etti. Yaşımdan dolayı işe giremiyordum. Kurs bana yeni kapılar açtı. İşe girdim, yeni insanlarla tanıştım ve hayata bağlandım. Katılmak isterim.

k- Hayata daha pozitif bakıyorum. Gelecek hakkında çok umutlandım burası sayesinde .Şuan bir başkasının yanında çalışabileceğimi düşünmüyorum. Ancak bu kurs birkaç yıl sonra başkasının yanında çalışma fikri kazandırdı kurs bana. Çok isterim.

l- Burası bana çok iyi geldi. İlerde eşimi alıp güzel bir atölye açıp ilerletmeyi düşünüyorum. Devam etmesini çok isterim. Burası yoksa ben yine evden çıkmayacağım. Evde yatağın içinde yatacağım.

m- Geleceğime daha olumlu bakıyorum artık. Memur olmak istiyorum. Bunun için çabalayacağım. Katılmak isterim.

n- Hayat ve çalışma ortamıyla ilgili fikir edindim.

o- Hangi işe girsem yapabileceğimi düşünüyorum. Proje sonrası bize sunduğunuz fırsatla Mehrap Global Hediyeli Eşya Fabrikasına girdim. Katılmak isterim.

16-Geleceğim Elimde Projesi Benzeri Bir Proje Yapsaydınız Siz Neler Yapardınız?

a- Ben olsam daha büyük çalışmalar yapardım. Kursta atık malzemelerle küçük ürünler çıkarabildik. Projemizin ekonomik olarak biraz daha desteklenmesi ve kuran yazılı büyük çerçeveli büyük ürünler yapılabilirdi. Kendime güvenim geldi.

b- SHM'nin takibi daha iyi olabilirdi. Projedeki kadınlarla daha sık görüşülebilirdi. Biz kadınların tek başına ayakta durabileceğini öğreten bir projeydi. Bence Başarılı güzel bir projeydi.

C- Daha farklı el sanatları öğretilmesi ve imkânların genişletilmesini isterdim. Sosyalleşmek ve kötü düşüncelerimden kurtulmak, kullandığım ilaçları azaltmak.

Ç- Kurs alanımız dar ve sıkışık bir ortam. Daha geniş bir alan sunulabilirdi. Malzeme desteği yeterli değildi. Bu anlamda daha çok maddi destek verilebilirdi. Kullandığımız aletler yetersizdi. Bir şeyler üretmek ve bunu paraya çevirebilmek, yeni arkadaşlıklar kurmak, bunlarla birlikte verilen psikolojik destek hepsinin bir arada olması çok iyi geldi.

d- Daha rahat bir ortam sağlanabilirdi. Çalışma ortamımız dar ve sıkışık .Çok bir etkisi oldu diyemem.

e- Sosyal aktivite, gezi dâhil edilebilirdi. Benzer sorunları yaşayan kimselerle sohbet etmek, fikir alışverişinde olmak bana çok iyi geldi.

f- Ürün malzemelerini projeden karşılatırdım. Üç ayda bir kafe de eğlenmeleri için olanak sağladım. Sürece kafalarımı dağıtabilecekleri gezi aktiviteleri eklerdim. Moralimi toparladım yeniden bir düzen kurabileceğime inandım.

g- Bizleri biraz sosyalleştirebilirsiniz. Engellimle katılabileceğim bir yemek ve gezi ayarlanabilirdi. Ben engellileri de dahil ederdim projeye. Sosyalleştim. Evden çıkmayan biri olarak bir zorunluluk hissedip kendimi kursa attım. Bana çok iyi geldi.

ğ- Psikolojik destek daha fazla verilebilirdi. Kurs boyunca bir kez psikologla görüştüm. Her hafta görüşmek isterdim. Projenin maddi desteği az ve geç verildi. Kurs hocamız malzeme konusunda bize çok yardımcı oldu. Bunun proje kapsamında yapılması gerekirdi. Benim için buraya alışmak için çok iyi geldi. Sosyal hayata katılım sağladım.

h- Daha geniş bir kitlenin projeden faydalanmasını isterdim. Projeye engelli çocuklarımızın da dâhil edilmesini isterdim. Onların katılabileceği sosyal faaliyetler olabilirdi. Ekonomik destek verilebilirdi. Huzurumun artması.

i- Yaptığımız ürünlerin pazarlama olanağı eksikti. Bize pazarlama için bir yer temin edilebilirdi. Malzeme teminini zaman zaman kendi imkânlarımızla yaptık. Bu da bizi zorladı. Sosyalleşmek.

ı- Çocuklarımızla katılacağımız bir kurs olmalıydı. Benim gibi aynı sorunları yaşayan insanlarla bir arada olmaktı.

j- Çalışma ortamımız biraz dardı ve malzemeler proje kapsamında karşılanabilirdi. Moral ve sonrasında iş bulmam.

k-Malzeme parası daha fazla verilmeliydi. Bu konuda hepimiz zorlandık. Bir şeyler üretebilmek çok iyi geldi. Kafam doluyken ruh gibi oturuyordum. Bu kafa doluluğuyla hiçbir şey yapamayacağım fikriyle buraya gelmişti. En çok ürün çıkaran ve satan ben oldum.

l- Sosyal bir faaliyet oluşturulup, maddi destek yükseltilebilir. İki-üç aylık süreçte 2500 TL civarında bir para verildi. Malzemelerimiz için yetersiz kaldı. Birde Hamam önünde stant ayarlanabilir. Böylece satışlarımızı yapabiliriz. Evden çıkarı çıkmak için sebebim oldu.

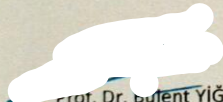
m-Kurs alanını geniş bir mekan seçerdim. Kursiyerler için malzeme parası için daha fazla kaynak bulurdum. Sosyalleştim, özgüvenim yerine geldi ve gelecekle ilgili kaygılarımdan sıyrıldığımı hissediyorum.

n- İş yerinin düzgün seçilmesi.

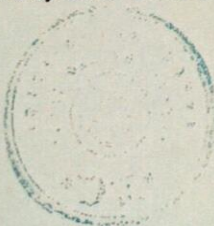
o- Kurs sonrası başladığımız iş için iyi bir firma seçilebilirdi. İş yerlerimiz için projenin devamında iş yerlerimizde iyilik halimizin gözetilmesi için denetim veya takip süreci uygulanmalıydı. Kursiyer hanımlarla birbirimize destek olduk. Yeni aileler edinmek bizi güçlendirdi.

EK 3.Etik Kurul Onayı

T.C YALOVA ÜNİVERSİTESİ İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI		PROTOKOL NO: 2023/107
ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	Sosyal Ekonomik Destek Alan ve Evde Engelli Bakım Hizmeti Veren Kadınların İstihdamı, Sosyal Güçlendirmesi (Ankara/Pursaklar Örneği)	
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1- Nitel Araştırma 2- Yüksek Lisans Tez Çalışması	
ARAŞTIRMACILAR	1- Sorumlu Araştırmacı : Salih ÇILDIR 2- Yüksek Lisans Tez Çalışması: Prof. Dr. Musa ŞAHİN	
KARAR	Etik Onay Verilmesine Karar Verildi.	

Prof. Dr. Bulent YİĞİT
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANI

TARİH
22.06.2023

EK 4.Onam Formu

YALOVA ÜNİVERSİTESİ İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Sizi Salih ÇILDIR tarafından yürütülen “Sosyal Ekonomik Destek Alan Ve Evde Engelli Bakım Hizmeti Veren Kadınların İstihdamı, Sosyal Güçlendirmesi (Ankara/Pursaklar Örneği)” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırma ile Sosyal Ekonomik Destek alan kadınların ve Evde Engelli bakımı üstlenen kadınların istihdama katılımı, sosyal güçlendirilmesi ile bakımını üstlendiği bireylerin refahının arasındaki ilişkiyi tespit etmek amaçlanmaktadır. Araştırma derinlemesine görüşme, yüz yüze mülakat yöntemiyle yapılacaktır. Araştırmada sizden tahminen 20 DK. süre ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük esasına** dayanmaktadır.

Araştırmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya _____ e-posta adresinden veya _____ numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

“Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Forumu”ndaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen kişi tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabilceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

/.../....tarih

Açıklamaları Yapan Araştırmacının Adı / Soyadı / İmzası Salih ÇILDIR
Gönüllünün Adı / Soyadı / İmzası / Tarih
Gerekliyse Olur İşlemine Tanık Olan Kişinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

EK 5.Geleceğim Elimde Proje oluru (GEP)

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

Sayı : E-11276684-030.03[500]-4485073

18.08.2022

Konu : Geleceğim Elimde Projesi

PURSAKLAR KAYMAKAMLIĞI
(Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü)

İlgi : Strateji Geliştirme Başkanlığı (Sivil Toplumla İş Birliği ve Proje Daire Başkanlığı)'nın
17.08.2022 tarihli ve E-64404151-030.03-4459473 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile; Müdürlüğünüz tarafından hazırlanan "Geleceğim Elimde" projesi ve protokol taslağının uygunluğunun değerlendirilmesi talep edildiği ilgili birimlerle koordineli bir şekilde incelemelerin gerçekleştirildiği, proje önerisinde tanımlanan eğitim faaliyetlerinin ve etkinliklerin hedef kitlenin kişisel gelişimine ve sosyalleşmelerine katkıda bulunacağı, kadının güçlenmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadınların ekonomik yönden güçlenmesine katkı sağlayacağı belirtilmiş olup projeye ilişkin tamamlanması gereken hususların olduğu belirtilmiştir.

Bahse konuya istinaden ilgi yazı ekte gönderilmekte olup konu hakkında gerekli iş ve işlemlerin yürütülmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Yunus EFENDİOĞLU
İl Müdürü a.
İl Müdür Yardımcısı V.

Ek:

1 - Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Görüşü (10 Sayfa)

2 - İlgi (a) Yazı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: D7F473EA-7995-485A-84D0-348FA1410B33

Doğrulama Adresi: <https://...>

Anafartalar Caddesi No : 70 Ulus/Ankara

(312)418 66 62

(312)425 96 04

KEP Adresi : a

Bilgi için:

EK 6. Veri Toplama İzni Yazısı

T.C.
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

25/08/2023

Sayı : 73595336-605.01[605.01]-369
Konu : Bilimsel Araştırma Talebi (Salih ÇILDIR)

BAKANLIK MAKAMINA

Yalova Üniversitesi İnsan ve Toplum Hizmetleri Fakültesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Salih ÇILDIR'ın "Sosyal Ekonomik Destek Alan ve Evde Engelli Bakım Hizmeti Veren Kadınların İstihdamı, Sosyal Güçlendirmesi" başlıklı akademik çalışmasını Ankara Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü'nde uygulayabilme talebi Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülmüştür.

Çalışmanın, İl Müdürlüğünün koordinasyonunda, kuruluş idarelerinin gözetim ve denetiminde, yapılacak araştırmaya katılım hususunda gönüllü olan bireylerin yazılı onamlarının alınarak, uygulamalarda elde edilecek kimlik bilgilerinin gizliliğine ve kuruluş yönetmeliğinde belirtilen gizlilik kurallarına ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa riayet edilerek, ses-görüntü kaydı alınmaksızın ve fotoğraf çekimine izin verilmeksizin, kişisel özgürlükleri ve kişilik hakları korunacak şekilde gerekli tedbirler alınarak, kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde mesai saatleri içerisinde gerçekleştirilmesi, araştırmaya ilişkin makale, bildiri vs. oluşturulduğunda herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Bakanlığımızdan izin alınması araştırmanın bitiminde "pdf" birer örneğinin Başkanlığımıza ve Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne teslim edilmesi ve taahhütname imzalatılması koşulları ile gerçekleştirilmesi hususunu;

Olurlarınıza arz ederim.

Hizmeti Gözetim ve Denetim
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanı

OLUR

25/08/2023

Leman YENİGÜ,
Bakan Yardımcısı

Ek: 1-25.08.2023 tarihli ve E.8389448 sayılı yazı. (1 Sf.)
2-Taahhütname (1 Sf.)
3-17.08.2023 tarihli ve E.8294769 sayılı yazı. (1 Sf.)

ÖZ GEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini Manisa’da tamamladı. 1998 yılında girdiği Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünden 2002 yılında mezun oldu. Aynı yıl Iğdır ilinin Tuzluca ilçesine bağlı Ortabucak köyünde öğretmenliğe başlayarak 6 yıl Iğdır’da sınıf öğretmeni ve müdür yetkili öğretmen olarak çalıştı.

7 yıl sınıf öğretmeni olarak Milli Eğitim Bakanlığında çalıştıktan sonra 3 yıl 75. Yıl Cumhuriyet Yetiştirme Yurdu’nda öğretmen olarak görev yaptı. Kassel Şehri Yahya Kaptan Çocuk Köyü’nde 29 Mayıs 2012 tarihinden itibaren Müdür Yardımcısı Vekili olarak görev yaptı. 2014 yılında tayinle gittiği Balıkesir ili yetiştirme yurdunda, Çocuk İlk Müdahale Biriminde, Çocuk Destek Merkezi Müdürlüğünde, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğünde görev yaptı.

2019 yılından itibaren Aile ve Sosyal Hizmetler Balıkesir İl Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev yaptıktan sonra 2021 yılında yine tayinle geldiği Ankara-Pursaklar Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünde Müdür Yardımcısı olarak göreve başladı. 2022 yılında Ankara ili Akyurt ilçesi Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünde Kuruluş Müdürü olarak görev yaparken 2024 yılında bu görevden ayrılarak Ankara Aile Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde Şube Müdürü olarak, ardından ise İl Müdür Yardımcısı olarak çalışmaya başladı ve halen bu görevine devam etmektedir.